

Aun Hunsager Andresen **Politiets**
TRENING på bruk
av fysisk makt

PHS Forskning 2014: 1

AUN HUNSAGER ANDRESEN

Politiets
TRENING på bruk
av fysisk makt

© Politihøgskolen, Oslo 2014

PHS Forskning 2014: 1

ISBN 978-82-7808-105-1 (trykt utgave)

ISSN 978-82-7808-106-8 (elektronisk utgave)

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Alle henvendelser kan rettes til:

Politihøgskolen

FoU-avdelingen

Slemdalsvn. 5

Postboks 5027, Majorstuen

0301 Oslo

www.phs.no

Omslag: Tor Berglie Grafisk Design

Omslagsbilde: Politiforum

Grafisk utforming/layout: Eileen Schreiner Berglie, PHS

Trykk: www.kursiv.no

Summary

In recent years the Norwegian police have made a number of changes to pre-service training connected to the use of physical force. The goal has been to offer a training system which to a greater degree will provide students with skills that can be applied in use of force situations. One of the goals of this research has been to measure the effect of the in-service training in the light of the changes that have been made to pre-service training. At the same time I wished to find out to which extent additional training would affect the officers' skills level.

An important part of this research has also been to examine to which extent in-service training would provide officers with skills that could be applied in use of force situations.

This research is based upon an experiment. Two different police precinct were compared. Precinct A wanted to provide additional in-service training to its officers in the use of physical force. The officers were going to get 15 minutes of short lessons each week throughout the year. This training would be a supplement to the annual training in the use of physical force. A control group in Precinct B carried out only the annual in-service training during the same period of time. In addition to the experiment, I collected survey data from officers in the two precincts.

Findings from survey data shows that precinct A have completed only a little more than 50 percent of the extra training they intended.

Findings from the tests show that the control precinct had a lower skills level than precinct A prior to the intervention period, but the level of skills in both training groups was significantly affected during the intervention period.

The experiment shows that precinct A did not achieve a statistically greater effect than precinct B in spite of additional training. Officers in precinct A had a better starting point, and also had a correspondingly better end result. There were not significant differences in skills progress between the two precincts. This shows that additional training in precinct A did not have any measurable effect beyond the regular training. Despite this, officers in precinct A are more satisfied with their own skills development during the intervention period than precinct B.

Compared to the level of skills required by officers during use of force situations, precinct B have not reached a level where their skills can be applied. In precinct A, they reached some level of applicability.

The two precincts are different in terms of their years of service. Precinct B has a high proportion of officers who graduated prior to 2006, while precinct A has more officers with less than 5 years of service. The test results show that there are big differences between the precincts. This difference has been analyzed, and shows that the differences between old and young officers are greater than the difference found between the precincts. This may suggest that the quality of the pre-service training is important for the result of the in-service training.

Further analyses show that differences between the precincts are not solely due to the fact that precinct A has more young officers. Both the old and young officers in precinct B had weaker test results before the intervention period. This may suggest that the quality of in-service training also has an effect on the results.

An important finding shows that officers who had basic skills prior to the in-service training acquired applicable skills after the intervention period. The officers who commenced training with a low skills level did not acquire applicable skills. They will need more training, and on a more regular basis. With the amount of training offered through the in-service program, it is unlikely that officers with insufficient basic skills will achieve applicable skills through this training. This assumption is strengthened by the fact that the Norwegian police conducted a historically high number of training hours during 2011. This came about as a result of a recent research project conducted by Lie (2010) which showed that Norwegian police lack skills in the use of physical force. My research shows that the training chosen to solve this problem did not have the desired effect.

Different levels of skills seem to have consequences in use of force situations. This research shows a connection between the skills level, how the officers use force, and how they experience use of force situations. The skills level has a bearing on the extent to which legal techniques are used, and to which extent pepper spray and the telescopic truncheon are used to replace physical force. It also has significance on how officers feel they can comply with rules and regulations prescribed in use of force situations, and for experienced levels of stress during arrests.

More detailed discussion of the consequences shows that the skills level will determine to which extent officers can apply the rules and regulations prescribed by

Norwegian law. Discussions point out that what is necessary and proportionate to a great extent will depend on the skills of the individual officer. A lack of skills will increase the risk of Norwegian police officers exposing prisoners to harm, and that they themselves will also be more likely to be exposed to danger and harm. This is supported by findings where officers respond to their own use of legal techniques, use of pepper spray and telescopic truncheon, and their ability to comply with the rules and regulations prescribed by Norwegian law.

If Norwegian police officers are to become professional users of force, they need to receive the right amount of adequate training. This training has to take into consideration the variation in the officers' skills levels. This research shows that training is not a «quick fix» that has the same effect on all officers. Different pre-service training and the quality of former in-service training will have a bearing on the results.

In the years to come, Norwegian officers will receive 4-6 hours of training in the use of physical force each year. This research shows that such an amount of training will not give the desired results. Officers who lack basic skills will probably not acquire skills which can be applied when using physical force. If the Norwegian police shall exercise its power in the way the rules and regulations set out, it is fair to ask whether the training or the Norwegian law have to change in some way. It is important to close the gap between expectations and reality.

Forord

Med utgangspunkt i min masteroppgave, har jeg redigert ned innholdet til denne publikasjonen. Etter mitt skjønn er det mye forskning som havner i skuffen uten at den nye kunnskapen blir brukt for å utvikle politivirksomheten. Denne publikasjonen er laget med et ønske om at ny kunnskap skal bidra til reelle endringer.

I arbeidet med oppgaven har jeg støtt på flere utfordringer. Innenfor norsk politivitenskap har det ikke vært gjort tilsvarende studier. Dette har gitt meg noen utfordringer hva angår struktur på oppgaven, men også i forhold til det metodologiske.

Å kunne få anledning til å bidra med å utvikle ny kunnskap har vært en viktig del av min motivasjon. Det er et privilegium å få muligheten til å fordype seg i et fagområde basert på tanken om at utviklingen, også innenfor et politiooperativt fag, kan gjøres den akademiske veien.

Jeg vil gjerne takke min kone Vibeke for all støtte i denne perioden. Uten hennes forståelse hadde dette ikke latt seg gjøre. Faglig må jeg rette en stor takk til Jon Strype og Silje Fekjær som har hjulpet meg i arbeidet fra ide til et ferdig produkt.

Jeg vil også rette en takk til Anders Lohne Lie. Takk for oppmuntring og interesse for dette arbeidet. Jeg må også takke Einar Jakobsen for hjelp til å gjennomføre testingen.

Til slutt må jeg takke biblioteket ved Camilla Pelligrini og Kjersti Dahlskås Urnes, samt Arild Andresen, Hege Hunsager Dagsland, Stein Eriksen, Frode Rislå, Birgitte Ellefsen, Simon Curwen, Kristian Lambine og Bjørn Tore Seter for ulike bidrag i arbeidet med publikasjonen.

Grimstad 14.01.14

Innholdsfortegnelse

Innledning	11
Problemstilling	11
Bakgrunn	12
Begrepsavklaringer	15
Publikasjonens oppbygning	17
Bakgrunn og teori	19
Aktuelle studier av politiets bruk av makt og trening på bruk av makt	19
Skolens undervisning	25
Politiets vedlikeholdstrening	26
Rammer for politiets bruk av fysisk makt	27
Politi-lovens § 6 og de polisiære grunnnormer	28
Våpeninstruksens § 17	33
Rundskriv som regulerer politiets bruk av fysisk makt	34
Maktpyramiden	35
Innlæring av tekniske ferdigheter	36
Hvordan emosjoner påvirker ulik teknikkutførelse	39
Teknikkutførelse under emosjonell spenning	39
Design og metode	43
Valg av forskningsdesign	43
Beskrivelse av utvalgene	44
Prosessen med å komme frem til samarbeidspartnere og valg av utvalg	46
Måleverktøy	46
Testskjema for vurdering av ferdighet i arrestasjonsteknikk	46
Spørreskjemaer	48
Gjennomføring av tester i eksperiment og kontrollgruppe.	49
Undervisningsopplegg for eksperimentgruppa (tiltak)	51
Undervisningsopplegg for kontrollgruppa	52
Reliabilitet og validitet	53

Resultater	64
Hvor stor effekt har treningen hatt i de to distriktene?	64
Hvor stor effekt har det hatt å trene mer?	65
I hvilken grad har treningen påvirket teknikkenes anvendbarhet?	68
Analyse av mulige årsaker til ulikt ferdighetsnivå	69
Analyse av mulige konsekvenser av ulikt ferdighetsnivå	72
Diskusjoner	78
Resultatet av tilleggstreningen	78
Ferdighetsnivåene i lys av hva som er anvendbart	79
Mulige konsekvenser av ferdighetsnivåene	81
Mulige årsaker til ulikt ferdighetsnivå	87
Konklusjon	92
Anbefalinger	95
Litteraturliste	97
Appendiksoversikt	101

Innledning

I denne studien er temaet politiets trening på bruk av fysisk makt. Det er gjennomført en måling av hvilken effekt man kan oppnå med å trene mer enn det som ordinært gjennomføres i politiets vedlikeholdsprogram. Det er også studert konsekvenser av, og mulige årsaker til ulikt ferdighetsnivå.

Problemstilling

Kan politiet i større grad oppnå et anvendbart ferdighetsnivå ved å trene hyppigere og mer?

I tillegg er det med utgangspunkt i funn fra tester og spørreskjemadata to underproblemstillinger:

- Hvilke konsekvenser kan ulikt ferdighetsnivå få?
- Hvilke årsaker kan ligge bak ulikt ferdighetsnivå?

For å kunne besvare dette, er det gjennomført testing av mannskaper i to distrikter, samt at det er brukt spørreskjemadata. Distrikt A og B er målt. Å måle kvaliteten på politiets trening i bruk av fysisk makt har ikke vært gjort tidligere i norsk sammenheng. Det har heller ikke lyktes å finne studier utenfor Norge der dette er gjort.

Politidistrikt A innførte et prøveprosjekt for sine mannskaper i 2011. Tiltaket rettet seg primært mot arrestasjonsteknikk. De operative skulle, i tillegg til 10 timer trening, få 15 minutter med korte leksjoner i arrestasjonsteknikk hver uke gjennom hele året. Her skulle de øve hele eller deler av teknikkene. I denne undersøkelsen er ønsket å se på om dette tiltaket ville kunne øke mulighetene for at den enkelte ville klare å oppnå anvendbare ferdigheter¹. Samtidig har det vært en kontrollgruppe i distrikt B som kun har gjennomført den ordinære vedlikeholdstreningen for 2011.

Den statistiske fremgangen i treningseffekt er viktig i denne studien. For å kunne vurdere denne effekten, kreves kunnskap om innlæring av motoriske ferdigheter. Kunnskap om dette vil gjøre det mulig å analysere hvilken effekt treningen har gitt. Måten måleverktøyet er laget på, må sees i lys av den teorien som forelig-

¹ «Anvendbare ferdigheter» er et begrep som blir beskrevet nærmere under begrepsavklaringer

ger på dette område. En statistisk fremgang sier lite dersom den ikke er forankret i en forståelse om hva fremgangen representerer. Uten dette blir målingen bare tall som ikke gir grunnlag for analyse og diskusjon. Måletverktøyet er en operasjonalisering av idrettsteori om inntrening av ferdigheter.

Ferdighetene mannskapene har før og etter intervensjonsperioden blir også vurdert i lys av de rammene politiet har til rådighet for bruk av makt. De juridiske bestemmelsene omkring politiets maktbruk er sentrale i forhold til å vurdere om det er en sammenheng mellom den treningen som tilbys og de kravene som stilles. Dette er et sentralt perspektiv i studien. Målet er at disse sammenhengene skal bli mer transparente, slik at bruk av fysisk makt ikke blir en gråsonerområde der man ikke helt har kontroll på hva norsk politi egentlig gjør. Ved å synliggjøre arbeidskravene² kan man vurdere om kapasiteten mannskapene har, fører til at teknikkene har en anvendbarhet i polititjeneste.

I tillegg til testene, er det benyttet spørreskjema-data for å kunne si noe mer om forskjeller i de to utvalgene, og de to distriktene. Analysen av disse dataene vil bli benyttet for å kunne si noe mer om konsekvenser av, og årsaker til ulikt ferdighetsnivå.

Den gjennomgående tanken er at det bør være et samsvar mellom det trenings-tilbudet mannskapene mottar, og de kravene de blir stilt overfor. Dersom man ønsker en gitt kvalitet på tjenesteutøvelsen, så må man gi mannskapene ferdigheter til å oppnå dette.

Problemstillinger knyttet til maktmisbruk og politivold vil ikke omfattes av denne studien.

Bakgrunn

I 2010 publiserte Anders Lohne Lie en studie av de operatives ferdigheter i bruk av fysisk makt. Et hovedfunn var at 60 prosent av mannskapene villet strøket på skolens ferdighetstest i bruk av makt. En konsekvens av denne studien var at man i 2011 skulle trene 10 timer arrestasjonsteknikk, noe som var et historisk høyt time-tall. Et av resultatene av denne studien er at effekten av dette tiltaket blir målt, i tillegg til å måle tillegstreningen.

² «Arbeidskrav» blir definert nærmere under begrepsavklaringer.

Gunhus og Larsson (2007) mener at et særtrekk ved dagens politi, som skiller dem fra annen politisær virksomhet, er at politiet i ytterste konsekvens har rett til å benytte makt og tvangsmidler overfor landets borgere (Gundhus & Larsson, 2007). Dette presiseres også i emneplanen til arrestasjonsteknikkfaget på PHS:

«Politiet er det eneste sivile maktapparat som i fredstid legalt kan benytte fysisk makt overfor borgere. Det er svært viktig at polititjenestemenn behersker teknikker som gjør dem i stand til å utføre krevende pågripelser samtidig som sikkerheten til gjerningspersoner, publikum og tjenestemenn blir ivaretatt på en god måte»(Politihøgskolen, 2011)

Hver gang politiets maktbruk kritiseres i media, blir politiets tillit utsatt for press. Obiora saken fra Trondheim er et eksempel på dette. Her omkom en mann som måtte pågripes med makt. Dette skyldtes at brystkassen hans ble presset så hardt mot underlaget at han ikke fikk puste. Obiora saken er et eksempel på at politiets maktbruk blir satt under lupen når noe går veldig galt. I disse tilfellene vil publikum og rettsvesenet reagere på tjenesteutøvelsen. Disse sakene er allikevel sjeldne. I de fleste tilfeller blir ikke den pågrepne alvorlig skadet. Dette betyr ikke nødvendigvis at maktbruken er av høy kvalitet. Politiets maktbruk går ofte ut over personer som i liten grad evner å kritisere politiets adferd i ettertid. Dette kan i sin tid føre til at uønsket praksis får fortsette helt til noe går galt.

Med dette for øyet, så er det viktig at treningen er av en kvalitet som gjør at menneskene kan ansvarliggjøres for den maktbruken som utøves dersom noe uønsket skulle inntreffe. Man må være opptatt av hvilket resultat treningen gir, slik at man kan forsikre seg om at menneskene kan utøve makt på den måten som forventes av norsk politi.

I jobben med å søke etter studier på dette område, kom jeg over et par uttalelser som forsterket interesse for dette forskningsområde:

«...another fundamental problem is that there appears to be no experimental research on how best to insure law enforcement officers acquire and retain adequate skill levels in defense and control tactics.» (Kaminski & Martin 2000, s.2).

«How much initial training should be provided to recruits, how frequently in-service training should occur, what level of technique complexity is optimal, and what specific techniques work best for defense and control are issues empirical research could address» (Kaminski & Martin, 2000, s.149) .

Mye av det arbeidet som har blitt gjort på politihøgskolen de siste årene har vært rettet mot å utvikle teknikker og metoder som i større grad skal kunne anvendes i

praksis i operativt politiarbeid. Arbeidet på skolen har resultert i ny eksamensform for studentene, ny lærebok, og ny instruktørutdanning. Derfra til å anslå at endringene på skolen fører til et mer kompetent politikorps er ikke selvsagt. James J. Fyfe beskriver noe som er velkjent om forholdet mellom politiutdanning og praksis:

«When sergeants and older officers give young cops those fabled instructions to «forget what they told you in the police academy, kid, you'll learn how to do it in the streets» formal training is instantly and irreparably devalued» (Fyfe, 1996).

Sitatet setter fingeren på problemer knyttet til å skape en endring av praksis dersom man ønsker å gjøre dette utelukkende gjennom å øke ferdighetene til de som er under utdanning. Det gir et hint om at mye av den praktiske opplæringen i etaten fortsatt bærer preg av en form for «mester-svenn» opplæring, der de yngre går i «fotsporene» til de eldre (Hiim & Hippe, 1998). Hvilke teknikker og taktikker de eldre tjenestemennene bruker kan derfor ha betydning for hva som blir foretrukne teknikker ute i operativt politiarbeid.

Perspektiv

Det er ikke nødvendigvis noen sammenheng mellom antall timer trening og ferdighet i den forstand at man automatisk kan slutte at mannskapene kan det man har øvd på. Dette gjelder spesielt dersom man ikke har noen kunnskap om hvor mye man må trene for å oppnå konkrete ferdigheter. I dag vil de ulike operative disiplinene måtte dele de 40 timene med årlig trening mellom seg. Her er det en fordeling mellom taktikk, skyting og arrestasjonsteknikk på de årlige programmene for vedlikeholdstrening.

Politietaten har en lang rekke operative ferdigheter som mannskapene skal beherske. Arrestasjonsteknikken kan sies å inngå i denne helheten. Mye vil være et kompromiss mellom behov og tid til rådighet i den operative treningen. Et perspektiv i denne studien er *hva som skal til av trening for at en ferdighet skal la seg anvende i praksis.*

Bruce K. Siddle skriver at det første man må gjøre er å identifisere hvilket stressnivå en ferdighet skal virke under, deretter kan man utvikle hensiktsmessige teknikker og treningsmetoder (Siddle, 1995). Med dette antyder han at man i større grad må vite hva situasjonen ute krever av oss, før man bestemmer hvilken trening som skal gis.

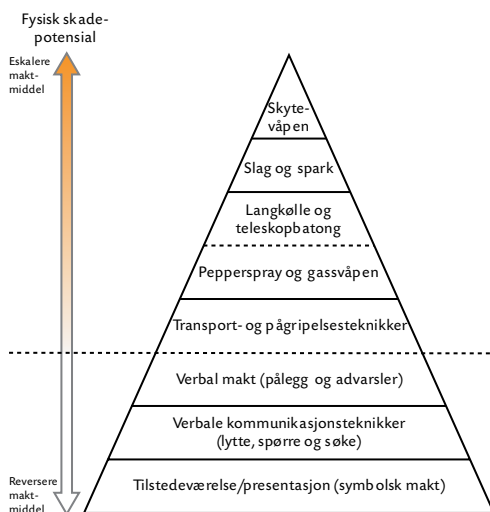
Dersom man, som Siddle skriver, er opptatt av hva situasjonen ute krever, vil det være lettere å være kritisk til om treningstilbudet forbereder mannskapene godt nok på de situasjonene de vil møte i sin arbeidshverdag.

Begrepsavklaringer

I det følgende vil jeg beskrive noen begreper som kan være med på å gi en forforståelse for hvordan problemstillingen skal forstås. Det kan også ha betydning i diskusjonen av begrepsvaliditet.

Fysisk makt

I oppgaven refereres det til begrepet «fysisk makt». Maktutøvelse kan ta mange former og følgelig kan det defineres på flere måter. Studien er rettet mot politiets lovlige fysiske maktbruk der politiet selv tar initiativet til å bruke makt for å gjennomføre en lovlig pågripelse eller innbringelse.

FIGUR 1. MAKTPYRAMIDEN (LIE & LAGESTAD, 2011)

For å plassere fysisk makt i forhold til annen maktbruk/ andre maktmidler kan en ta utgangspunkt i en maktpyramide (figur 1). Her er politiets skarpeste maktmid-

del øverst i pyramiden, mens det laveste maktmiddelet er plassert nederst. I denne beskrivelsen er fysisk makt definert som alt fra «transport og pågripelsesteknikker» opp til og med «langkølle og teleskopbatong». Slag og spark er en del av repertoaret i nødverge som ikke omfattes av denne studien. Bruk av skytevåpen omhandles heller ikke. Kommunikasjon kan også være makt, men denne delen av maktbruken omfattes heller ikke under definisjonen av fysisk makt i denne studien.

Hjemmelsgrunnlaget for bruk av makt

Hjemmelsgrunnlaget er alle de lover, instruksjer og rundskriv som regulerer politiets bruk av makt. I denne studien vil det refereres til politiloven, Våpeninstruksen og ulike rundskriv forfattet av Justis og Politidepartementet, og nå Politidirektoratet.

Arbeidskrav

Et sentralt begrep vil være «arbeidskrav». Betydningen av ordet i denne studien relaterer seg til bruken av ordet innenfor prestasjoner i idrett. I analysen av hva som kreves av ferdigheter i en idrett vil man lage en arbeidskravsanalyse. Den vil synliggjøre hvilke egenskaper og ferdigheter som kreves for å lykkes i en konkret idrett. Arbeidskravsanalysen danner grunnlaget for en kapasitetsanalyse hos den enkelte utøver:

«Ved å sammenlikne utøverens kapasitet med verdiene i arbeidskravsanalysen synliggjøres utøverens utviklingsområder. Treningen må planlegges og gjennomføres med tanke på å redusere gapet (differansen) mellom utøverens kapasitet og arbeidskravet i konkurranseøvelsen»(Olympiatoppen, 2012).

Det vil være sentralt å identifisere de arbeidskrav som tilligger politiets bruk av fysisk makt i tjenesten.

Anvendbarhet i polititjeneste

I studien er begrepet «*anvendbarhet*» sentralt. Ønsket er å kunne si noe om i hvilken grad teknikene kan anvendes i polititjeneste. Det er definert flere arbeidskrav som må oppfylles for at en ferdighet skal være anvendbar i denne sammenheng:

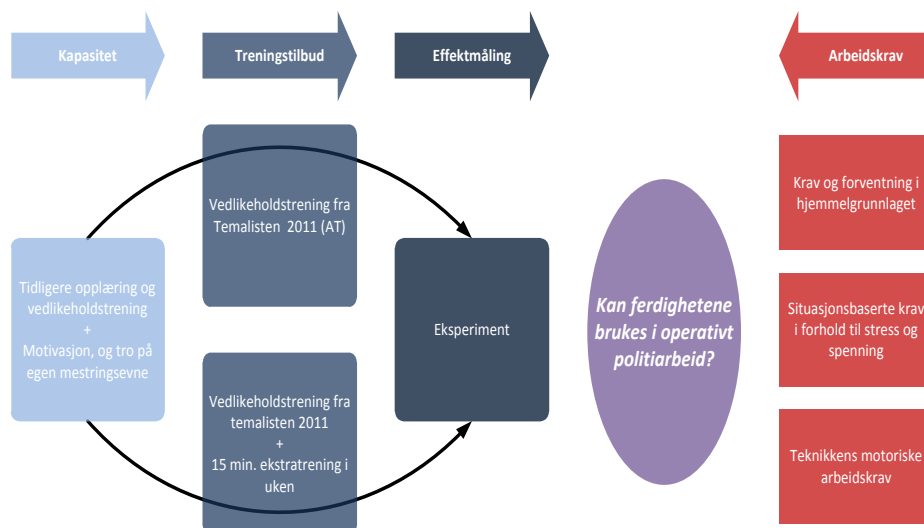
Mannskapene må inneha ferdigheter som er så godt innlært at det er mulig, *rent fysisk*, å utføre dem under pågripelser der en arrestant gjør motstand, samt at de må fungere når det oppstår stress under pågripelsessituasjonen.

Ferdighetene må være så gode at man kan overholde hjemmelsgrunnet etter intensjonene i lov, instruks og rundskriv.

I studien vil dette være sentralt hvordan målingen av disse tingene operasjonaliseres.

Publikasjonens oppbygning

Figur 2 synliggjør temaområde som belyses i denne studien. I teksten under beskrives denne modellen nærmere.

FIGUR 2. GJENNOMFØRING AV STUDIEN

I starten på rapporten vil det bli presentert tidligere forskning på politiets trening. Dette vil bidra til å øke forståelsen for temaets betydning. I tillegg vil det gi kunnskap om temaet som kan tas med i den videre behandlingen og i diskusjonen av funnene.

Neste del vil være å se på hvilken kapasitet politibetjentene har blitt utstyrt med gjennom grunnopplæring og vedlikeholdstrening. Dette vil ha betydning for å forstå funnene som presenteres i resultatkapitlet.

Videre vil det bli redegjort for arbeidskravene som politiets maktbruk formelt vil bli vurdert opp mot. Den lovlige maktbruken er regulert i lov, instruks og rundskriv. Her ligger det en rekke forventninger til hvordan politiet skal bruke fysisk

makt. Kvaliteten på mannskapenes ferdigheter må sees i lys av disse kravene og forventningene som er beskrevet i introduksjonskapitlet.

Selve den fysiske gjennomføringen av en pågrepelse innebærer også en rekke arbeidskrav. For å kunne forklare funn knyttet til ferdigheter, er det tatt med litteratur fra idrettsteori der krav til inntrening av motoriske ferdigheter blir presentert. Det er viktig å vite noe om hvilken treningsprosess man må igjennom for å oppnå de ferdighetene man tilstreber. Det vil også bli tatt med litteratur som belyser faktorer som spiller inn når ferdigheter skal fungere under stress og spenning.

De ulike redegjørelsene blir å betrakte som en arbeidskravsanalyse for politiets bruk av fysisk makt. Testene blir på et vis en kapasitetsanalyse av politiets ferdigheter. Det vil danne grunnlaget for diskusjonen av funnene.

I metodekapitlet vil det bli redegjort for hvordan de to ulike modellene for vedlikeholdstrening er målt. Arbeidskravene vil angi rammene for hvordan testingen gjennomføres. I metodekapitlet vil det også bli redegjort for innsamling av spørreskjemadata som ble samlet inn for å få mer kunnskap om utvalgene, samt at de skulle utdype sammenhengen mellom ferdighet og synet på en del spørsmål knyttet til bruk av fysisk makt.

Funnene fra testene vil bli presentert i eget kapittel og sammenstilt med analyse av spørreskjemadata.

I siste del av oppgaven vil det bli diskutert ulike sider av hovedproblemstillingen i lys av den empiriske undersøkelsen og teorien. Til slutt presenteres noen anbefalinger knyttet til politiets trening basert på funnene og diskusjonene.

Bakgrunn og teori

I dette kapitlet vil det bli presentert tidligere forskning på politiets trening, og politiets bruk av makt. Det vil også bli redegjort for historikk rundt politiets opplæring i bruk av fysisk makt. Dette vil gi en innføring i hvilke ferdigheter dagens operative polititjenestepersoner har blitt gitt for å kunne bruke fysisk makt. Det vil videre bli redegjort for de juridiske rammene som må legges til grunn når kvaliteten på politiets maktbruk skal vurderes. Til slutt vil relevant idrettsteori bli presentert.

Aktuelle studier av politiets bruk av makt og trening på bruk av makt

Det har vært gjort lite forskning i Norge på det operative fagfeltet. Innenfor faget arrestasjonsteknikk er det hovedsakelig to studier og en NOU som er relevante i denne sammenhengen.

I 2008 gjorde faglærer på Politihøgskolen i Bodø, Pål Lagestad, en kvalitativ observasjonsstudie der han var med på patrulje for å observere politiets maktbruk. Funnene viser blant annet at politiet får lite trening i å bruke makt gjennom yrkesutøvelsen. Funnene viser også at kvaliteten på maktbruken er av svært varierende kvalitet som følge av at politiet mangler ferdigheter. Noen mener at teknikkene er vanskelige å lære, og at de ikke virker ute i gata. Dette kan føre til at de modifierer teknikkene på en måte som gjør dem farlige (Lagestad, 2008). Videre oppsummerer han:

«One may ask whether it is reasonable that the only group that is allowed, indeed obligated, to use force in our society does not have the skills necessary to solve assignments in the most lenient way possible» (Lagestad, 2008, s.298).

NOU 2009:12 «Et ansvarlig politi»(Finstad & Norge, 2009) tar for seg en rekke områder innenfor politivirksomheten som har relevans til opplæringen i bruk av makt. Bakgrunnen for denne rapporten var dødsfallet til Eugiene Obiora, som døde under en pågripelse i Trondheim. Leder for dette arbeidet var Liv Finstad, og «Finstadutvalget» kom med flere anbefalinger som fikk betydning for Politihøgskolens

og politiets videre arbeid med opplæring i bruk av makt. Utvalget etterspør en medisinsk evaluering av politiets teknikker og fokus på arrestantens sikkerhet ved pågripelser. Videre etterspør den regodkjenning av instruktører, og mer fokus på hva politiet gjør for å minimalisere risiko ved pågripelser og innbringelser (Finstad & Norge, 2009).

I 2009 gjorde Lie et forskningsarbeid på vegne av Politidirektoratet. Dette arbeidet ble gjort som en oppfølging på anbefalingene i NOU 2009:12. Arbeidet resulterte i rapporten «Politiets bruk av fysisk makt» (Lie, 2010). I studien ble det gjennomført tester av mannskaper i flere politidistrikt, og det ble gjennomført en omfattende spørreundersøkelse vedrørende syn på egne ferdigheter, bruken av arrestasjonsteknikk, og treningsmengde.

Lie viste blant annet at 60 prosent av dagens operative mannskaper ville strøket på skolens eksamen/ ferdighetstest i arrestasjonsteknikk. Rapporten viser også at de som i gjennomsnitt trener på arrestasjonsteknikk minst en gang i måneden, består skolens test (Lie, 2010).

Begge disse studiene viser dermed at ferdighetene i bruk av fysisk makt ikke er gode blant polititjenestepersoner i Norge. Det er derfor viktig å fokusere på hva som blir gjort for å endre på dette.

Lie gir følgende anbefaling i sin rapport;

«Videre anbefales en evaluering av i hvilken grad kunnskap og ferdigheter i opplæringen ved Politiets skolen nedfeller seg som gjeldende praksis i politietaten. Selve kjernen i all kunnskapsformidling vil være at kunnskapen når frem til brukeren, som i dette tilfellet er innsatspersonellet i norsk politi» (Lie, 2010 s. 94).

Internasjonale studier

Det har blitt søkt etter studier som tar for seg politiets bruk av fysisk makt, og politiets trening på bruk av fysisk makt i Norden og andre engelskspråklige land. Slike studier ville kunne tilføre relevant kunnskap til oppgaven. Funnene som er brukt er hentet fra engelskspråklige studier fra USA og Storbritannia.

Hvor hyppig politiet bruker makt, og hvilken type makt som brukes, vil det være nyttig å vite noe om når man skal studere politiets trening på bruk av makt. Hvordan treningen gjennomføres, og hvordan det trenes, har det også vært interessant å vite mer om. Det vil imidlertid være noen begrensinger i forhold til å basere studien

på forskning som er gjennomført i samfunn der både kriminalitet og samfunnsstruktur har en annen karakter enn her i Norge.

Først vil jeg trekke frem noen studier som sier noe om bruken av fysisk makt, og anbefalinger knyttet til trening på dette.

Garner og Maxwell (Garner & Maxwell, 1998) gjennomførte en større studie på politiets bruk av makt ved seks større politidistrikter i USA. I 15,8 % av pågripelsene ble det brukt en form for fysisk makt for å pågripe. Å gripe tak i noen var den mest brukte form for makt, men det ble også brukt ytterligere fysisk makt i ca. 13% av pågripelsene (Garner & Maxwell, 1998).

Gallo, Collyer og Gallagher (2008) gjennomførte en studie der de undersøkte bruken av makt av politiet på Rhode Island, USA.. De fant at politiet brukte fysisk makt kun ved 9,5% av pågripelsene (Gallo, Collyer, & Gallagher, 2008). Denne studien finner dermed mye av det samme som Garner og Maxwell gjorde 10 år tidligere. Det er en lav andel av pågripelsene som fører til maktbruk fra politiet.

Smith og Petrocelli (Smith & Petrocelli, 2002) gjennomførte en mindre studie av effekten av politiets virkemidler i bruk av makt. Studien var basert på selvrapporing fra tjenestemenn i Henrico County, Virginia. I studien fant de at politiet sjelden bruker fysisk makt, og at den makten som brukes som regel begrenser seg til å ta tak i den som skal pågripes. 23,8 prosent av 264 pågripelser omfattet mer enn «a gentle hold». (Smith & Petrocelli, 2002). Denne er også med å bekrefte de to andre studiene.

Av betydning for denne undersøkelse vil jeg trekke frem at disse tre studiene viser at politiet sjelden bruker fysisk makt, selv i et samfunn som det amerikanske. Når det brukes makt begrenser det seg gjerne til å ta tak i den som skal pågripes. I studiene varierer bruk av ytterligere fysisk makt fra ca 10% opp til 23 % av pågripelsene. Her må det understrekes at i de to mest omfattende studiene brukes fysisk makt i mellom 10 og 13 % av pågripelsene. Jevnlig trening på reelle situasjoner anbefales for å kompensere for at ferdighetene forringes når de brukes lite.

Det gis også noen anbefalinger i forhold til trening på bruk av makt. Politiet må trene på situasjoner som setter dem i stand til å bevege seg opp og ned på maktstigen. Treningen må også simulere situasjoner som ligner på reelle pågripelser.

De mener videre at bruk av makt foregår uregelmessig, og at treningen bør pågå jevnlig for å forebygge unødvendig bruk av makt. Ferdighetene i bruk av makt redu-

seres uten trening. Jevnlig trening øker muligheten for å kjenne igjen situasjonene der det skal brukes makt, og sikrer at effektive metoder blir brukt for å håndtere dem (Gallo, Collyer, & Gallagher, 2008).

Studiene viser at bruk av fysisk makt under pågripelser i USA har likhetstrekk med funnene i de norske studiene (Lagestad, 2008; Lie, 2010). Politiet bruker sjelden fysisk makt, men ofte nok til at man har behov for ferdigheter i denne bruken.

Politiets trening på bruk av makt

I 2000 gjorde Kaminski og Martin (Kaminski og Martin, 2000) en studie av politiets tilfredshet med egen trening på selvforsvar, arrestasjonsteknikk og taktikk i en politiorganisasjon på vestkysten av USA.

I innledningen til denne studien presenteres utviklingen innenfor treningen i USA. Det vises til at man på 70 tallet ønsket å redusere unødvendig bruk av makt, samt bedre forholdet til publikum (Kaminski & Martin 2000). Ulike kampsport systemer ble valgt ut for at de skulle kunne gi politiet ferdigheter i å bruke makt på en måte som sikret god kontroll på vanskelige arrestanter uten å skade dem. Instruktørene var gjerne kampsport eksperter eller tjenestemenn med slik bakgrunn (Kaminski & Martin, 2000). Kaminski og Martin skriver at man gjerne var mer opptatt av å selge et patentbeskyttet «system» som så bra ut, enn å vurdere hva som var effektivt, eller å vurdere hva som krevdes for å lykkes i form av ferdigheter og treningsmengde. Videre skriver Kaminski og Martin:

«Perhaps most critical, many of the martial arts-based systems failed to take known human motor performance limitations into consideration such as physical lag times, attention, and deterioration of fine motor skills under stress (Martin, 1997; Rendenbach, 1998) Most often the result was abandonment of the training in field conditions» (Kaminski & Martin, 2000, s.135).

Sitatet viser at man i for liten grad har vært opptatt av hva som skal til for at man skal makte å bruke de teknikkene man har trent under stress utenfor treningssalen. Tjenestemenn har slitt med å få til teknikkene, og har dermed mistet troen på at de kan bruke ferdighetene når det gjelder. Dette fremstår som et viktig poeng som også vil ha verdi når man skal se på utviklingen til norsk politi både når det gjelder hva dagens tjenestemenn har fått av opplæring under sin utdanning, og når det gjelder hva som gis av trening i dag. Det har også relevans til den teorien om stress og inntrening av motoriske ferdigheter.

Videre i innledningen til studien viser Kaminski og Martin til hva som er trenden i dagens USA når det kommer til trening. Man er mindre opptatt av tradisjonell kampsport trening, og mer opptatt av treningsfysiologi og idrettspsykologi:

«The deterioration of fine motor skills, the limited ability to remember multiple tasks, and diminished perceptive abilities under stressful conditions are now providing the framework for training methods» (Kaminski & Martin, 2000, s.135).

I studien pekes det på at det avgjørende vil være om ferdigheten lar seg anvende i praksis. Dersom teknikkene ikke fungerer i praksis, må man enten tilføre mer trening, eller kutte ut de aktuelle teknikkene til fordel for andre (Kaminski & Martin, 2000).

Kaminski og Martin fant også at man har for lite kunnskap om hva som fungerer best innenfor de retningslinjer man har for bruk av makt. Det vil være behov for i større grad å kunne mene noe om man underviser de mest effektive metodene for å pågripe og ha kontroll på arrestanter. Kaminski og Martin mener også at det må gjøres mer forskning på hvilken taktikk og hvilke treningsmetoder som vil gi de beste resultatene på den mest kosteffektive måten;

«How much initial training should be provided to recruits, how frequently in-service training should occur, what level of technique complexity is optimal, and what specific techniques work best for defense and control are issues empirical research could address» (Kaminski & Martin, 2000, s.149).

Dette er med å bekrefte relevansen av denne studien der både vedlikeholdstreningen og grunnopplæringen blir satt under lupen.

Buttle (2007) gjennomførte en evaluering av «The officer safety program» som anvendes i England og Wales. Han så på hvordan treningen gjennomføres i dag, og hva som kan forbedres.

Buttle (2007) er opptatt av om man lykkes med å produsere «The highly skilled user of force» En person som har en rekke handlingsalternativer ved bruk av makt, og som også har tro på egen mestringsevne i situasjoner der vedkommende blir angrepet (Buttle, 2007). Buttle fant at treningen gjennomføres for sjelden, noe som fører til at tjenestemenn gjerne velger å bruke mer offensive virkemidler fordi man ikke har tiltro til teknikkene som krever mer trening og vedlikehold. Han kritiserer også systemet som er basert på at tjenestemenn ute i gata skal gi tilbakemelding på hva som fungerer, og på den måten være med på å justere opplæringen som gis. Han er redd for at dette vil føre til at man velger de enkle løsningene; «one or two easy to use offensive methods (usually CS spray) for gaining compliance from

those they are arresting» (Buttle, 2007, s.176). Han mener også at tilbakemelding fra tjenestemenn ville fungert bra dersom de var profesjonelle i bruk av makt. Dette er ikke tilfellet slik han ser det:

«Any officer safety programme that relies on feedback from the unskilled to inform training is unlikely to produce highly skilled police officers. This is the case of « the blind leading the blind» (Buttle, 2007, s.177).

Han mener også at treningen fører til et fokus på hva som er effektivt på bekostning av hva som er etisk riktig. Han påpeker noe som underbygger viktigheten av å forske på politiets trening:

«However, the quantity and regularity of training needed to produce officers highly skilled in the use of force is at present a mystery, and is a topic that should be seriously considered for future research (Buttle, 2007, s.177).

Buttle mener at «The highly skilled user of force» ikke bare skal utføre effektiv maktbruk, men også etisk riktig maktbruk, og at det er viktig å se på hva som skal til for å oppnå dette. Jeg forsøker i min oppgave å se på denne helheten gjennom å måle ferdighetene til politiet i lys av at politiet ikke utelukkende blir målt på effektivitet når det brukes fysisk makt. Også her har Buttle påpekt noe som styrker troen på at jeg har valgt å se på arbeidskrav som er relevante. Han skriver:

«The police need to be trained in the physical techniques used to safely effect an arrest, while cultivating a state of psychological preparedness that allows for calm and considered action to be taken. Also officers need to be indoctrinated in the principles, guidelines and rules of engagement that are essential to their understanding of when and how to use force in any given situation» (Buttle, 2010, s.2).

Sitatet viser at Buttle vektlegger at man må sikre inntrening av ferdigheter som setter mannskapene i stand til å ta veloverveide avgjørelser når teknikkene skal brukes. Bakteppet for vurderingene må til enhver tid være de rammene man har for bruk av makt. Når det i denne studien spørres om teknikkene kan brukes i operativt politiarbeid er det nettopp disse tingene det siktes til.

Skolens undervisning

Det er mye som kan begrense utbyttet av arrestasjonsteknikktrening. Hva som behøves av treningsmengde er et spørsmål som kan gi forskjellig svar avhengig av

hvem man spør. Noen har gode kunnskaper fra før, andre mangler grunnleggende ferdighetene på bakgrunn av ulik grunnopplæring og vedlikeholdstrening. Hvilke prioriteringer som gjøres i det enkelte distrikt, samt kvalitetene på instruktører vil også ha betydning. I det følgende vil jeg redegjøre for det som er kjent av historikken rundt opplæring og vedlikeholdstrening i arrestasjonsteknikk i norsk politi. Dette vil gi kunnskap om hvilke forutsetninger mannskapene i norsk politi har for å vedlikeholde ferdigheter.

I 2008 ble «Arrestasjonsteknikkens historiske utvikling i norsk politiutdanning» (Andresen, 2008) publisert. Dette blikket på den historiske utviklingen belyser hva dagens mannskaper lærte da de gikk på skolen. Dagens mannskaper har hatt ulik opplæring, og denne redegjørelsen er viktig for å kunne forklare funn knyttet til ulike kunnskaper og ferdigheter.

Arrestasjonsteknikken har vært en del av norsk politiopplæring nesten fra oppstarten til Statens politiskole. Boka «Selvforsvar; Ju Jitsu og Politigrep» beskriver teknikkene som ble benyttet før og etter krigen på skolen (Schønning, 1931). Mange av disse teknikkene finnes i boka «Politigrep» (Slaatten, 1970). Denne boka ble benyttet frem til 1982. Innholdet her er interessant fordi flere som er operative i dag ble undervist i disse teknikkene da de var aspiranter på skolen.

Halsgrep som nå er forbudt å bruke, var lovlig som pågripelsesteknikk da bøkene nevnt over var pensum. Grunnen til at den ble fjernet, var at den er farlig for den pågrepne med tanke på kvelning (Rundskriv av 21.05.1991 G-72/91). Teknikken er et eksempel på at rammene for bruk av makt ikke var de samme den gangen.

På midten av 80 tallet valgte man å basere arrestasjonsteknikken på kampsporten Judo. Treningen ble mer systematisert, og en del av de som var ansett som farlig ble fjernet. (Andresen, 2008). At de farlige teknikkene ble fjernet bidro til at teknikker i større grad kunne praktiseres innenfor hjemmelsgrunnlaget politiet forholder seg til, spesielt med tanke på at teknikkene ikke skulle skade arrestanten. Faget fikk også flere undervisningstimer, slik at aspirantene skulle ha mulighet til å lære seg grunnteknikkene som man ble testet i.

Judo er i utgangspunktet en sport. Her er det interessante paralleller til Kaminski og Martin sin studie av politiets trening i USA. I deres studie vises det til at man på 70 tallet ønsket å redusere unødvendig bruk av makt, samt bedre

forholdet til publikum (Kaminski & Martin, 2000). Ulike kampsport systemer ble valgt ut fordi de skulle gi politiet ferdigheter i å bruke makt på en måte som sikret god kontroll på vanskelige arrestanter uten å skade dem. Instruktørene var gjerne kampsport eksperter eller tjenestemenn med slik bakgrunn (Kaminski & Martin, 2000). I Norge ser det ut til at det har vært en liknende utvikling.

Fokuset på judo kan ha begrenset utviklingen for faget i denne perioden som varte fra midten av 80 tallet og frem til 2005. Mangel på overførbarhet til politiarbeid kan ha vært en konsekvens (Andresen, 2008).

I 2005 ble foretatt en revidering av pensum i 2005, og i 2007 ble det gitt ut en ny lærebok. Arbeidet med denne boka ble gjennomført for å **gjøre pensumet mer** anvendbart. Dette arbeidet ble gjort av en sammensatt gruppe av faglærere med ulik kompetanse, samt at gruppen samarbeidet med tjenestemenn ute i etaten.

Endring av eksamen ble gjort i 2006. Studentenes eksamen ble endret fra «Bestått/Ikke bestått» til et system med karakterer. I dette systemet går studentene igjennom testøvelser med økende vanskelighetsgrad ved at man bruker markører som i økende grad gjør motstand mot pågripelsen som blir forsøkt gjennomført. Dette står i kontrast til tidligere eksamen der studentene kun skulle vise at de kunne pågripe en person som sto i ro uten noen form for bevegelse eller motstand.

Politiets vedlikeholdstrening

Politiets trening er pr. i dag fordelt på hele eller halve treningsdager utover året. Inntrening av ferdigheter må således fordeles på 5 til 7 treningsdager i løpet av et år. Den totale treningsmengden er 40 timer. Disse timene skal fordeles på skyting, taktikk og arrestasjonsteknikk. Det reelle timeantallet i trening vil kunne være lavere enn 40 timer, da flere distrikter mener at reise til og fra treningsfasilitetene skal gjennomføres i arbeidstiden og således tas med i de 40 timene. (Her har jeg funnet at det er store forskjeller mellom distriktene, noen tolker timeantallet bokstavelig, for andre er 1 arbeidsdag «8 timer» trening).

Innholdet i politiets vedlikeholdstrening var å betrakte som anbefalinger frem til midten på 2000 tiåret. Dette innebar at politidistriktene hadde større autonomi, og dermed mulighet til å prioritere selv hvordan de ville vektlegge de ulike emnene det skulle øves på. I 2005 begynte man med at temalistene skisserte hvordan de 40 timene med vedlikeholdstrening skulle fordeles mellom disiplinene taktikk, sky-

ting og arrestasjonsteknikk. Man gikk dermed inn og styrte hvor mange timer som skulle brukes på hvert emne. De ulike disiplinene og deres innhold var beskrevet i «Tjenestereglement for operativt personell i politiet» som var gjeldende frem til «Politiets beredskapssystemer 1»(PBS1) overtok i 2007.

I opplæringsprogram fra 1998, 2000 og 2001 gis arrestasjonsteknikken 6 timer med trening. I 1998 heter det at « finnes det ressurspersoner lokalt bør disse benyttes», mens i 2000 står det « det skal benyttes godkjente instruktører». Beskrivelsene fra temaheftene tyder på at opplæringen av instruktører var lite styrt fra sentralt hold før år 2000.

En gjennomgang av de nyere temalistene for de siste 5 årene viser at 2007 hadde 2 timer arrestasjonsteknikk, 2008 hadde 8 timer, 2009 hadde 6 timer, 2010 hadde 6 timer, og 2011 hadde 10 timer.

I de siste tre årene har man tatt ytterligere grep for å samkjøre innholdet i trainingen ved at man også har spesifisert hvilke teknikker som skal trenes.

Om opplæring av instruktører i nyere tid, har jeg funnet oversikter tilbake til 1998. Det ble gjennomført instruktørkurs i politigrep i 1998, 1999 og 2000. Disse kursene var på 1 uke. Det er usikkert hvor mange distrikter som hadde deltakere. Etter 2000 ble det ikke gjennomført noe nytt instruktørkurs før i 2008, men man hadde instruktørkurs på teleskopbatong i 2002 , og pepperspray i 2003 i forbindelse med implementering av disse maktmidlene. I 2007 var det en samling med opplæring i kontrollteknikken sideleie.

En kan spørre seg om mannskapene vil ha forskjellige behov for vedlikeholdstrening avhengig av hvilken grunnopplæring og operativ trening de har fått frem til tidspunktet for denne empiriske studien. Mannskaper som gikk ut skolen før 2006 har fått en annen opplæring enn det som er blitt gitt siden den gang. Å trene på person som gjør motstand mot pågripelsen var nytt fra 2006.

Rammer for politiets bruk av fysisk makt

Hjemmelsgrunnlaget er på mange måter grunnfjellet for oppbygningen av arrestasjonsteknikkfaget. Politiets rammer og valg av strategier blir nøye vurdert dersom noe går galt under utøvelse av makt. I disse sammenhengene er retten opptatt av hva slags pensum Politihøgskolen har, hvilken opplæring som er gitt, og hvilket budskap som er formidlet. Politiet blir stilt overfor klare forventninger hva angår

kvalitativt gode vurderinger og håndtering av situasjoner som krever bruk av makt. Det vil derfor være naturlig å se nærmere på om det er samsvar mellom den treningen mannskapene mottar og de forventningene hjemmelsgrunnlaget beskriver. Dette vil være et av poengene i diskusjonen av mulige konsekvenser av ulikt ferdighetsnivå.

I det følgende vil kravene som er oppstilt i politilovens § 6 gjennom de polisiære grunnnormene, og rundskriv om bruk av makt bli presentert. Funnene i undersøkelsen vil drøftes blant annet på bakgrunn av disse bestemmelsene.

Politilovens § 6 og de polisiære grunnnormer

Før 1995 hadde ikke politiet en lovhjemmel for bruk av makt utover bestemmelsene om nødverge og pågripelse i straffeloven § 48. I mangel av ytterligere holdpunkter ble politiets bruk av makt utledet av generalfullmakten. Utover dette hadde man «legalitetsprinsippet». Inngrep i den enkeltes rettssfære krever normalt hjemmel i lov (Auglend, Mæland, & Røsandhaug, 2004). Dette var bakgrunnen for at Stortinget ønsket at det skulle fastsettes rettslige rammer for politiets myndighetsutøvelse. I tillegg ønsket man at politiets kompetanse skulle forankres i lov, og ikke bygge på sedvanerettslig grunnlag. Med politiloven fikk også norsk politi for første gang en lovhjemlet rett og plikt til å anvende makt under tjenesteutførelsen. (Grindal & Henriksen, 2009).

Tidligere måtte politiet lene seg på straffelovens bestemmelser om nødverge, som angir *straffrihetsgrunner* for visse handlinger foretatt i nødverge og «for at iværksette en lovlig pågripelse» jf. straffelovens § 48 3. ledd. I «Politirett» argumenteres det for at politiloven snur på dette. Tjenestehandlinger som oppfyller politilovens krav er i seg selv *lovlige*, samt at det også i gitte tilfeller er en *tjenesteplikt* (Auglend et al., 2004).

Videre er det vesentlig at terskelen for forholdsmessighet er forskjellig på de to rettsområdene:

«Proporsjonalitetsnormen ved nødverge er vesentlig romsligere i favør av politimannen enn det tilbørighetskrav som stilles ved myndighetsutøvelse overfor borgerne etter pl. § 6, 4 ledd. Nødvergehandlingen må ikke overskride det som er ubetinget utilbørlig jf strl § 48, 2 ledd. Etter politiloven er adgangen til maktanvendelsen begrenset til det som er forsvarlig og tilbørlig» (Auglend et al., 2004, s. 430)

En del av drøftingen vil ta utgangspunkt i politilovens § 6. Det er derfor naturlig å beskrive deler av ordlyden nærmere. 2 og 4 ledd av av spesiell interesse i denne studien. De trekker opp rammene for de polisiære grunnnormer:

2.ledd:

«Politiet skal ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt. De midler som anvendes, må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig.»

4.ledd:

«Politiet kan anvende makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig» (Politiloven 2005).»

§ 6 4.ledd er å anse som en *hjemmelsbestemmelse*. Kriteriene nødvendig og forsvarlig forutsetter en løpende vurdering av flere momenter, først og fremst om det skal utøves makt og eventuelt *hvilket maktmiddel* som skal brukes (Auglend et al., 2004, s.427). Dette forutsetter imidlertid at oppdraget i utgangspunktet er av en slik art at det *kan* brukes makt.

De polisiære grunnnormer

Forholdsmessighet, nødvendighet og forsvarlighet omtales gjerne som de «politietsiske grunnnormer for god politiskikk» (Auglend et al., 2004, s. 409). Politiets undervisning i bruk av makt bør være i tråd med disse prinsippene. Det er viktig at den enkelte tjenesteperson har gode forutsetninger for å operere innenfor disse grunnnormene. Dette vil kreve både kunnskap og ferdigheter. Disse normene vil også ligge til grunn når politiets maktbruk vurderes i ettertid. Det vil være naturlig å forvente at opplæringen gir ferdigheter som korresponderer med forventningene i disse normene, for det er som Auglend beskriver: *«Det dreier seg her om en objektiv politirettslig norm, ikke den enkelte politimanns subjektive eller rent private oppfatning om hva som ligger i disse begrensningene»* (Auglend et al., 2004, s. 427). Beskrivelsen til Tor-Geir Myhrer beskriver på en fin måte forholdet mellom arrestasjonsteknikk og disse normene:

«Arrestasjonsteknikken løsrevet fra de polisiære grunnnormer blir som våpenopplæringen bare skulle gå ut på å treffe det en sikter på»(Myhrer, 2008, s. 3).

Funn fra tester og spørreskjemadata vil bli diskutert, i lys av disse normene. Dette har relevans nettopp fordi de er sterkt knyttet til forståelsen av politiets rammer. Det er disse normene som blir lagt til grunn når politiets maktbruk skal vurderes i ettertid. De er meget sentrale «arbeidskrav» som vil være bestemmende for om man klarer å holde seg innenfor det som er godt og riktig politiarbeid uten å måtte bevege seg ut mot det som er kritikkverdig og i verste fall ulovlig.(Myhrer, 2008)

Nødvendighet (behovsprinsippet og subsidiaritetsprinsippet)

Rent språklig betyr «nødvendig» det som trengs, som må gjøres, er påkrevd eller uunnværlig, eller som ikke kan være annerledes eller er uunnngåelig (Myhrer, 2012, s. 61).

Behovsprinsippet går igjen flere steder i politiloven, straffeprosessloven og Den europeiske menneskerettighets konvensjonen. Auglend skriver at tiltaket som initieres, må være nødvendig eller til vesentlig lette i tjenesten. *Det konkrete mål med handlingen må altså med rimelighet ikke kunne nås på annen måte.* Lempeligere virkemidler må enten være forsøkt forgyves, eller umiddelbart fremstå som hensiktsløse. Dette skal sikre at tjenesteutøvelsen ikke blir bekvemmelighetsbasert og lemfeldig (Auglend et al., 2004).

I vurderingen av nødvendighet har man også «subsidiaritetsprinsippet», som angir at det minst inngripende middel skal velges først (Auglend et al., 2004). Det ligger et todelt krav her: Maktmiddelet må være egnet til å løse oppdraget(adekvans). Dernest må det ikke brukes mer makt enn det som er påkrevd. Dette vil igjen kreve en trinnvis opptrapping(Lie & Lagestad, 2011). Auglend (Auglend et al., 2004) utdyper dette. I «Politirett» står det at middelet må være adekvat, dvs. egnet til å løse det aktuelle oppdraget. Dette hensiktsmessighetskravet refererer seg til det *kvalitative* taktiske aspektet. Videre står det at man skal begrense seg til den makt som er påkrevd. Dette sier noe om det *kvantitative*. Styrkemessig skal tiltaket være tilstrekkelig, men heller ikke mer (Auglend et al., 2004).

Politiloven angir to tilfeller der subsidiaritetsprinsippet kan fravikes. Det ene vil være at et lempeligere middel forgyves har vært forsøkt eller dersom et middel fremstår som åpenbart utilstrekkelig eller uhensiktsmessig jf. politilovens § 6 2. ledd.

Forholdsmessighet

Dette prinsippet går også igjen både i politiloven og Politiinstruksen. Negativt kan man si at skaden eller uleiligheten forbundet med inngrepet ikke må stå i misforhold til det som søkes oppnådd. Nyttan eller fordelen må være større en ulempen / skaden. Valget står dermed ikke bare mellom midler, men også om det i det hele tatt skal aksjoneres (Auglend et al., 2004). Myhrer(2012) skriver i denne forbindelse:

«Det som særkjenner nødvendighetsvurderingen er at oppdraget ikke kan løses uten bruk av håndjern uten at dette i nevneverdig grad kompliserer gjennomføringen. Når vi nå går over til forholdsmessighetsvurderingen, er situasjonen slik at bruk av håndjern ville være til vesentlig lette ved tjenesteutførelsen, men spesielle omstendigheter gjør at bruk av maktmidlet fremstår som uforholdsmessig» (Myhrer, 2012, s. 67).

Slik jeg forstår dette vil den maktbruken som er nødvendig for å løse et problem ikke nødvendigvis være forholdsmessig. I «Politirett» står det at en forholdsmessighetsvurdering kan føre til at en situasjon bare kan stabiliseres og dermed bare delvis realiseres som følge av at det middelet som kan nøytralisere faren fullstendig må anses som uforholdsmessig (Auglend et al., 2004). Tor-Geir Myhrer har i denne forbindelse uttalt om denne problemstillingen; *«Det som er unødvendig, er alltid også uforholdsmessig. Men ikke alt som er nødvendig er forholdsmessig!»* (sitat Myhrer).

Ved bruk av makt kan man tenke seg situasjoner der makten er nødvendig, men ikke forholdsmessig. Tor-Geir Myhrer poengterer at det vil være en fare for at «det som er nødvendig og forholdsmessig erstattes med det som er mest bekvemt» (Myhrer, 2008). Han sier også:

«en grunnleggende feilslutning er at alt man kan bestemme også kan tvangsgjennomføres; alt er nødvendig og forsvarlig så lenge man ikke har fått det som man vil « (Myhrer, 2008, s. 10).

Dette er en beskrivelse som synliggjør hvilke vurderinger som må gjøres dersom man skal sikre at ikke handlingen blir uforholdsmessig. Gode vurderinger her vil kreve at man har vurdert i hvilken kontekst makten brukes, hvem den brukes mot, og at man er godt kjent med følgene av den makten man påfører. I drøftingene vil jeg diskutere hvordan ulikt ferdighetsnivå kan påvirke muligheten til å utføre forholdsmessig makt slik det beskrives her.

Forsvarlighet

Av de polisiaere grunnnormene er vel «forsvarlighet» det som er minst utdypet i litteraturen. Politilovens § 6 4. ledd sier at makt kan anvendes i den grad den er «nødvendig og forsvarlig». Myhrer spør om metodene politiet bruker, er godkjent og/eller utprøvd (Myhrer, 2008). Dersom en teknikk eller metode betraktes som nødvendig og forholdsmessig uten at man har erfaring og opplæring i bruken, vil den muligens ikke være forsvarlig. Han trekker frem eksempler med bruk av lommelykt, brannslukkingsapparat og hette. Disse maktmidlene har ikke vært gjenstand for opplæring og er ikke utprøvd eller godkjent, og dermed ikke nødvendigvis forsvarlige. Dette er i tråd med det Myhrer selv uttaler til Eidsivating Lagmannsrett i sak 07-139363AST-ELAG:

«Forsvarlighetskravet innebærer at maktbruken ikke må gjennomføres på en slik måte at det kan lede til utilsiktede og unødvendige skader i forhold til den makten brukes mot, og det er spesielt i saker hvor politiet har anvendt midler som er i strid med instruks og/eller opplæring, at maktbruken har gått ut over det forsvarlige»(Myhrer sitert i Førland, 2008).

Denne problemstillingen har blitt aktualisert etter at Politihøgskolens lærebok i arrestasjonsteknikk ble gitt ut i 2007. Boka beskriver hvilke teknikker som er pensum for politihøgskolen og politietaten. Vi må videre anta at disse dermed også er «forsvarlige» ettersom de har vært gjenstand for en medisinsk evaluering (Lie & Lagestad, 2011). Før 2007 var mye av praksis utilstrekkelig dokumentert i opplæringsmaterieell. Slik situasjonen er i dag vil man i mye større grad kunne se politiet «i kortene», da læreboka også skal ligge til grunn for politiets trening, slik det fremgår av rundskriv 2007/011. Dette er positivt, samtidig som det forplikter på en annen måte enn før. I sin bok om bruk av håndjern viser Myhrer til noen eksempler på at også godkjente maktmidler kan være uforsvarlige. Dersom håndjern fører til at en person faller og slår seg i ulendt terreng, eller at en arrestant i cellebil blir skadet mot interiøret under kjøring, vil dette kunne betraktes som uforsvarlig bruk selv om makten isolert sett er nødvendig og forholdsmessig. (Myhrer, 2011) Videre påpeker han:

«I forsvarlighetsvurderingen er det også naturlig å ta egen eller styrkens ferdigheter med i betraktning. Et håndjernspåsett som godt opplærte og erfarne tjenestepersoner gjennomfører uten problemer, kan bokstavelig talt gå på helsen løs når det skal gjennomføres av trent personell og at det derfor blir uforsvarlig» (Myhrer, 2012, s. 78).

Dette vil kunne bety at mangelfulle ferdigheter i bruk av kjente teknikker kan føre til en uforvarlig maktbruk. En kjent teknikk eller metode som har et forventet resultat der skadepotensiale og uforutsette følger er minimalt, kan fort bli til noe annet dersom den utføres galt. I drøftingen min vil jeg også vurdere «forsvarlighet» opp imot funnene fra min undersøkelse. Testene vil vise hvorvidt mannskapene er i stand til å utføre teknikkene slik de er tenkt når de skal gjennomføres på personer som gjør motstand mot pågripelse.

Våpeninstruksens § 17

Våpeninstruksens § 17 – bruk av slag og gassvåpen

Denne publikasjonen tar for seg fysisk makt opp til og med slag og gassvåpen. Dette er også rammene for faget på politihøgskolen. Det er derfor paragraf 17 i våpeninstruksen er av spesiell interesse:

«Slag og gassvåpen må bare nyttes i særlige faresituasjoner eller når tjenestehandlingen ikke kan gjennomføres uten at politimannen utsettes for skade» (Politidepartementet, 1989).

Våpeninstruksens paragraf 17 omtales spesielt her fordi den beskriver med ord hvilke betingelser som må være tilstede for at man skal kunne gå fra tvingende makt i form av pågripelsesteknikker til bruk av slag og gassvåpen som kan defineres som «*smertefull og skadende makt*» (Tor-Geir Myhrer 2008). Bestemmelsen gir en grensdragning mellom fysiske pågripelsesteknikker og hardere bruk av makt. Denne redegjørelsen er viktig å ha med når en skal vurdere om mangel på ferdigheter kan tvinge frem bruk av alternativer til tvangsmakt, og dermed gjøre maktbruken uforholdsmessig eller unødvendig.

Instruksen beskriver» *særlige faresituasjoner*» og «*når tjenestehandlingen ikke kan gjennomføres uten at politimannen utsettes for skade*» som grunnlaget for denne type maktbruk. Instruksen utdyper ikke hva som ligger i disse formuleringene men i» Politirett» står det:

« ulydighet alene kvalifiserer ikke for bruk av kølle, for eksempel der noen ikke etterkommer politiets pålegg om å fjerne seg. I så tilfelle må det i tillegg være knyttet særlige faremomenter til situasjonen» (Auglend et al., 2004, s. 437).

Rundskriv som regulerer politiets bruk av fysisk makt

Foruten lover og instruksjoner er politiets maktbruk regulert i ulike rundskriv. De tar konkret for seg teknikker som ikke skal anvendes i tjenesten eller teknikker som krever at man utviser spesiell forsiktighet. De ulike rundskrivene har kommet til som et resultat av konkrete hendelser som har ført til at Justisdepartementet, og nå Politidirektoratet, har sett behovet for å komme med regulerende tiltak overfor politiets maktbruk.

Rundskriv av 21.05.1991 G-72/91 «*Politiets bruk av såkalt halsgrep og lignende*» Dette er det første av tre rundskriv som regulerer politiets bruk av konkrete pågripelsesteknikker. Rundskrivet regulerer bruk av halsgrep:

«..Departementet ber derfor om at samtlige tjenestemenn i distriktene blir gjort kjent med farene ved bruk av halsgrep. Samtidig nedlegges forbud mot bruk av denne type grep. Departementet viser for øvrig i den forbindelse til at det ikke gis instruksjon i halsgrep ved Politihøgskolen» (Politidepartement, 1991).³

Rundskriv 2007/011 «*Halsgrep, mageleie ved pågripelser/innbringelser og transport av arrestanter*». Rundskrivet gir blant annet føringer for bruk av mageleie. Disse presiseringene er et konkret utslag av «*Obiorasaken*» i Trondheim:

«Politidirektoratet finner det nødvendig å legge føringer for bruken av mageleie. I de situasjoner hvor det framstår som absolutt nødvendig for å få kontroll på en kjempende person, kan mageleie benyttes. Så snart den pågrepne er påsatt håndjern eller man har fått kontroll på den pågrepne på annen måte, skal mageleie opphøre...» (Politidirektoratet, 2007b).

Dette rundskrivet er også med på å legge premissene for hva som er å regne for pensum ved politihøgskolen og ute i etaten. Dette er viktig også med tanke på hvilken norm som ligger til grunn når politiets bruk av makt skal vurderes:

«Arrestasjonsteknikk skal prioriteres i det årlige godkjenningsprogrammet for politiets innsatspersonell i 2008 og 2009. Politihøgskolens nye lærebok i arrestasjonsteknikk av 2007, legges til grunn for den videre opplæring og trening i arrestasjonsteknikk. I læreboka blir farene ved bruk av halsgrep tydeliggjort» (Politidirektoratet 2007b).

Henvisingen til Politihøgskolens nye lærebok synliggjør at godkjente teknikker og metoder i mye større grad enn før er tilgjengelige for de som skal vurdere kvaliteten på politiets bruk av makt. Dette er også på et vis et nytt arbeidskrav som mannskapene ute må forholde seg til.

3 I rundskriv av 22.01.92 G-20/92 modererer dette totalforbudet ved at grepet tillates brukt i nødvergesituasjoner.

Som en følge av de krevende oppgavene politiet står overfor gis det vide rammer når maktbruken skal vurderes i ettertid. Høyesterett har gitt følgende føringer:

«Politiet innrømmes en forholdsvis romslig ramme når man skal vurdere handlingen i ettertid. Man legger avgjørende vekt på hvordan pågripelsessituasjonen fortonte seg for politimannen der og da» (Rt. 2007 side 1172 ,avgjørelse av 23.8.2007).

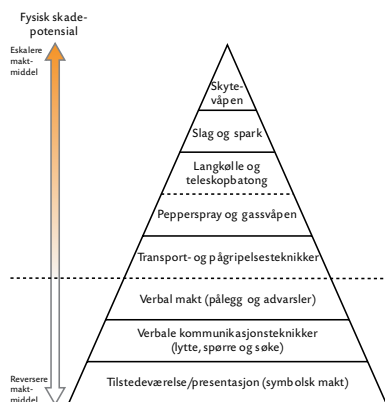
Når det gjelder rundskrivene, så blir det vanskeligere å gjøre en slik skjønsmessig vurdering, som åpner for at situasjonen skal vurderes på bakgrunn av tjenestepersonens oppfatninger på stedet. De tre rundskrivene har satt en tydelig norm for hva som regnes som forsvarlig⁴ Så lenge det er snakk om lovlig bruk av makt, og ikke nødverge, vil forbudet være absolutt. Normeringen av skjønnen i form av rundskrivene vil dermed ikke gi denne «romslige rammen» når det gjelder halsgrep og bruk av maseleie.

Maktpyramiden

Maktpyramiden viser på en oversiktlig måte hvordan tanken om forholdsmessighet og «minste middel» søkes oppnådd i praksis. Læreboka i Arrestasjonsteknikk (Lie & Lagestad, 2011) viser den for første gang på trykk. Denne pyramiden ble nevnt allerede i starten av studien, men nå vil den bli presentert mer inngående.

Maktpyramiden vil fungere som en rettesnor for politiet under trening og operativt arbeid, samt at den også blir lagt til grunn når politiets maktbruk skal vurderes i ettertid.

4 Begrepet «Forsvarlig» diskuteres senere i dette kapitelet.

FIGUR 1. MAKTPYRAMIDEN (LIE & LAGESTAD, 2011, S. 10)

I vurderingen av hvor de ulike maktmidlene skal befinne seg på stigen, så har Tor-Geir Myhrer beskrevet et skille mellom tvingende makt, smertefull makt, skadelig makt og dødelig makt (Myhrer, 2008). Pågripelsesteknikker er tvingende makt, mens pepperspray og teleskopbatong er tvingende og smertefull makt. Teleskopbatong er likestilt i våpeninstruksen, men batong vil, i tillegg til å være smertefullt, også være skadelig maktbruk. Det vil derfor være naturlig å rangere dette maktmiddelet over pepperspray. Slag og spark vil også være skadelig makt. Slag og spark nyttes kun når politibetjentenes liv og helse er i fare, og/ eller publikums liv eller helse er truet. Skytevåpen er også smertefullt, i tillegg er det potensielt dødelig. Skytevåpen rangeres derfor høyest. I likhet med våpeninstruksens paragraf 17, er maktpyramiden med på å synliggjøre hva opptrappingen av makt innebærer i praksis.

Innlæring av tekniske ferdigheter

Hvor mye trening skal til for at man skal kunne si at man behersker en teknikk? Idrettsteorien gir oss kunnskap om hvordan vi kan nærme oss dette problemet. Når en teknikk skal utføres hurtig og med presisjon, vil det være viktig å vite noe om hva «teknikken krever». Er det samsvar mellom det man vet om «kravene» og det som tilbys av trening? Funnene vil bli sett i lys av teori om dette temaet.

Siddle (1995) siterer Guthrie, som mener at en ferdighet består i å få et resultat med maksimal grad av sikkerhet, med minst mulig bruk av energi og tid. Med dette

mener han ikke bare den fysiske energibruken, men også den mentale. Noen ferdigheter vil være så godt innlært at man ikke må bruke kognitiv kapasitet i forbindelse med gjennomføringen. Det innebærer at man kan bruke den mentale kapasiteten på andre ting. (E.R Guthrie sitert i Siddle, 1995)

Spørsmålet man i for liten grad spør hvor mye trening og hva slags trening som skal til for at en person skal kunne utføre en teknikk uten å måtte tenke eller planlegge sine egne bevegelser i en pågripelsessituasjon. I undersøkelsen vil testene vise om mannskapene er i stand til kommunisere med en arrestant samtidig med at de klarer å utføre de riktige bevegelsene i det tempoet som situasjonen krever.

Stadier ved motorisk læring

I denne studien er treningseffekt et sentralt tema. For å forstå mer om prosessen rundt ferdighetsutvikling, er det relevant å spørre seg hvilken type ferdigheter vi har med å gjøre, og hva vi kan forvente av progresjon i forbindelse med innlæring av disse ferdighetene. Dette er fordi det bør være et samsvar mellom de motoriske kravene som stilles, og den treningen som tilbys.

I forbindelse med læring av bevegelser er det ofte vanlig å skille mellom ulike stadier i læringsprosessen. Det finnes ulike tilnærminger til dem. Læreboka i arrestasjonsteknikk bruker begrepet «teknikkinnlæringstrappen». I det følgende vil det bli presentert en annen tilnærming, nemlig modellen som Schmidt og Wrisberg bruker i boka «Motor learning and performance» (2008). Inndelingen som gjøres her er litt «grovere» enn teknikkinnlæringstrappa. Teorien er valgt for å kunne sannsynliggjøre den inndelingen og de beskrivelsene som er gjort i måleverktøyet, uten å bli for detaljert.

For å kunne si noe om innlæringsprosessen vil det være naturlig å se på hva slags type ferdighet arrestasjonsteknikk er. Prosessen med å tilegne seg kunnskap er ikke helt uavhengig av hva du skal lære. Det vil være forskjell på å øve på å kaste spyd i forhold til å bli en god lagspiller eller bryter. Ferdigheter som skal tilpasses et skiftende miljø, kalles åpne ferdigheter. I «Motor Learning and performance» gis følgende definisjon av en «åpen» ferdighet:

«a skill performed in an environment that is unpredictable or in motion and that requires performers to adapt their movements in response to dynamic properties of the environment» (Schmidt & Wrisberg, 2008, s. 8).

Sitatet viser at en åpen ferdighet krever at man evner å tilpasse teknikken til uforutsigbare bevegelser i det miljøet der teknikken skal brukes. Arrestasjonsteknikk må kunne sies å være en «åpen» ferdighet der teknikken må tilpasses omgivelsene og arrestantens adferd. Det motsatte vil være en «lukket» ferdighet der man ikke blir utsatt for ytre påvirkning i form av andres bevegelse (Schmidt & Wrisberg, 2008). Testøvelsene i eksperimentet er valgt nettopp med tanke på at det er en åpen ferdighet som skal beherskes.

Det verbalt - kognitive stadiet er det første stadiet en befinner seg på når en skal lære noe helt nytt og ukjent. Instruksjon, demonstrasjoner (øvingsbilder) og andre typer verbal og visuell informasjon er vanlig på dette stadiet (Schmidt & Wrisberg, 2004). Fremgangen på det verbalt – kognitive stadiet er vanligvis stor, man lærer ofte mye på relativt kort tid (Schmidt & Wrisberg, 2004).

Det motorisk – assosiative stadiet. Når man har løst de fleste kognitive og strategiske problemene ved innlæring av en ny bevegelse samtidig som man har skaffet seg en generell oppfatning om bevegelsen, går man over til å forbedre utførelsen gjennom å skape mer effektive bevegelsesmønstre. Dette stadiet varer vanligvis noe lenger enn det første, faktisk *over flere uker eller måneder dersom oppgaven er komplisert*. Hjelp og feedback fra treneren har mindre effekt på dette stadiet enn på det første. I denne fasen utvikles timing, bevegelser blir mindre oppjagede og, man lærer mer om hva en motstander tenderer til å respondere med i gitte situasjoner (Schmidt & Wrisberg, 2004).

Om de åpne ferdighetene skriver Schmidt og Wrisberg:

«If movements must be adapted to meet the demands of changing environment, learners must begin to diversity their actions in response to varied environmental conditions» (Schmidt & Wrisberg, 2008).

Automatiseringsstadiet. Dette stadiet når en først etter mye trening, der bevegelsene nå kan utføres mer eller mindre automatisk. Typisk for dette stadiet er at utøveren ikke lenger tenker i deler, men mer helhetlig. Det innebærer at bevegelsene kan gå raskere, og at utøveren kan konsentrere seg om andre ting i forhold til det å gjøre en god prestasjon. Utøveren tenker lite på det som skal utføres, i så fall ville det innebære at utførelsen ble *dårligere*.

«Open skill sport performers identify aspects of their opponent's movement that indicate the use of a particular strategy. This capability frees experts to engage in higher order cognitive activities, such as split second shift in strategy» (Schmidt & Wrisberg, 2004, s. 198).

På Politihøgskolen ser man studenter som har nådd dette nivået på eksamen. De klarer å kommunisere med arrestanten samtidig som de fortløpende reagerer på forandringer i bevegelsesmønsteret hos den som skal pågripes.

Hvordan emosjoner påvirker ulik teknikkutførelse

Teknikkene man øver skal ikke fungere i et vakuum. Tjenestepersonen står overfor en lang rekke valg som skal tas på svært kort tid når en situasjon eskalerer på en måte som gjør at man blir tvunget til å bruke makt. Man skal vurdere hva som er riktig bruk av makt, timing for denne bruken, samarbeid med andre tjenestemenn, riktig reaksjon på arrestantens motstand, og arrestantens sikkerhet.

Denne problemstillingen har også blitt presisert av Kaminski og Martin. De påpeker at kampsport baserte systemer ikke i tilstrekkelig grad har tatt hensyn til motoriske begrensinger i forhold til å utføre teknikkene, samt at man ikke har tatt høyde for problemer med finmotoriske bevegelser under stress. De mener at dette har ført til at tjenestepersoner har brukt andre ting i tjenesten enn det de har lært under utdanningen (Kaminski & Martin, 2000)

Innenfor prestasjonsidrett er det mange utøvere som har erfart at det kan være en avstand mellom å få teknikker til å fungere i rolige omgivelser og få dem til å fungere under stress i en konkurransesituasjon. Dette gjelder også for politifolk på jobb som skal omsette sine ferdigheter under fysisk maktanvendelse. Det vil bli redegjort for noen av de forhold man må ha kunnskap om når man skal vurdere om treningen mannskapene tilbys, og resultatet av den, korresponderer med de «arbeidskrav» som oppstår i situasjoner med stress og spenning.

Spørsmålet er om norsk politi har hatt tilstrekkelig fokus på ferdighetsprestasjon gjennom trening som er tilstrekkelig tilpasset ytre varierende forhold. I den empiriske undersøkelse er det stilt spørsmål til mannskapene som skal gi svar på hvordan de opplever pågripelsessituasjonen med tanke på stress, spenning og angst.

Teknikkutførelse under emosjonell spenning

De operative i distrikt A og B har fått spørsmål om sin egen opplevelse av stress⁵ under pågripelser. Mange har forsøkt å sette ord på dette begrepet. I denne studien

5 I denne sammenhengen er også begrepene angst og spenning brukt. Dette er kroppslige reaksjoner på stress.

er det tatt med beskrivelsen til Gould, Greenleaf og Krane (2002). De har sitert McGrath:

Stress

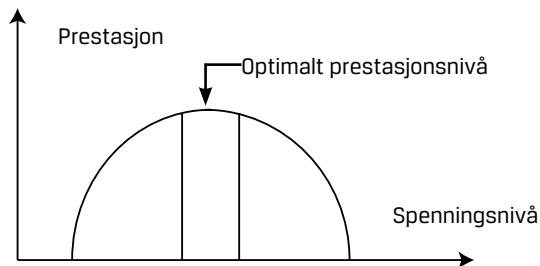
«A substantial imbalance between environmental demands and response capability, under conditions where failure to meet the demands has important consequences» (McGrath1970 sitert i Gould et al., 2002, s. 5).

Denne beskrivelsen kan deles inn i fire nivåer som starter med en situasjon. Denne situasjonen persiperes til å representere en ubalanse mellom en persons kapasitet og de kravene situasjonen stiller. Dette leder igjen til en beslutning, som tilslutt resulterer i en gitt adferd (Gould, Greenleaf & Krane, 2002). Slik jeg forstår dette, er stress forbundet med konkrete situasjoner og oppgaver som man kan sette ord på.

Som vi ser, vil det være konkrete tilfeller som kan utløse en stressituasjon. En slik situasjon kan skape både fysiske og psykiske reaksjoner i kroppen Dette kan komme i form av økt spenning i kroppen og angst.

Spenningskurven

Vår utførelse av en rekke oppgaver vil kunne påvirkes av de faktorene som skaper en spenning i kroppen. Allerede i 1908 formulerte Yerkes og Dodson «den omvendte U-kurven.» Denne teorien har vært dominerende når det gjelder å forklare sammenhengen mellom aktivering og prestasjon. Yerkes og Dodson påviste en kurvelineær sammenheng mellom aktivering og prestasjon. Den viser at spenning er positivt opp til et visst nivå. Med økende spenning vil prestasjonen øke. Når spenningen blir for høy, vil derimot prestasjonen avta (Pensgård & Hollingen, 2006). Kurven er presentert under (figur 2).

FIGUR 2. SPENNINGSKURVEN (HOLLINGEN 2011)

Det finnes flere andre teorier om forholdet mellom spenning og prestasjon. Pensgård og Hollingen presiserer allikevel at kurven gir et relativt godt bilde av forholdet mellom spenning og prestasjon (Pensgård & Hollingen, 2006).

Når teknikkene blir eksponert for stress

Det er viktig å finne ut om ferdighetsnivået man oppnår er tilstrekkelig til å gi opplevd mestring i de stressituasjonene hvor teknikkene skal brukes. Det som fungerer innenfor kontrollerte rammer i en treningssal, gir ikke nødvendigvis mestringsopplevelser ute i tjenesten. Yerkes og Dodson definerte en sammenheng mellom de ulike motoriske ferdigheter og stress. De kom frem til «The Yerkes-Dodson law». Den sier at optimalt spenningsnivå for effektiv adferd vil være lavere når vanskelighetsgraden på oppgaven øker eller blir mer komplekse (Siddle, 1995). Dette er den siste biten i puslespillet for å forstå hvilken type ferdighet arrestasjonsteknikk er.

De ulike motoriske ferdighetene kan klassifiseres på en skala fra grovmotorisk til finmotorisk der muskelstørrelse, vanskelighetsgrad på oppgaven, stressnivå og hjerteaktivitet spiller inn (Siddle, 1995). Klassifiseringen kan gi oss en økt forståelse for mulighetene og begrensningene som ligger i de ulike motoriske ferdighetene under påvirkning av stress, spenning og angst.

Grovmotoriske bevegelser

Grovmotoriske bevegelser innebærer at man tar i bruk store muskelgrupper i form av enkle oppgaver som å gå, løpe, svømme, dytte eller dra. Kvaliteten på disse oppgavene vil øke med økende grad av spenning og opphisselse. De grovmotoriske bevegelsene vil være enklest å lære, og vil derfor ha en kortere inntreningstid, samt at det er slike bevegelser som vil fungere best når stresset blir høyt (Siddle, 1995). For de grovmotoriske bevegelsene kommer dermed ikke den omvendte U kurven direkte til anvendelse, da prestasjonen ikke når et vippepunkt ved for høyt spenningsnivå.

Finmotoriske bevegelser

Finmotoriske bevegelser utføres av små muskelgrupper slik som fingre og hender. Eksempler på dette er maskinskriving, skriving og pianospilling. Et annet eksempel vil være å kunne avfyre et presist skudd (Siddle, 1995). På dette nivået vil man

være avhengig av å ha et lavt stressnivå og dertil lav spenning for å kunne utføre oppgavene som ønsket (Siddle, 1995).

Komplekse motoriske bevegelser

Dette er oppgaver der man gjør flere bevegelser samtidig for å utføre en enkelt oppgave. Siddle skriver: «*Survival skills that would be considered complex motor skills include a shooting stance...or a takedown that has more than three independent movements from different muscle groups*» (Siddle, 1995, s. 44). Dette er også en type bevegelse som i utgangspunktet krever et miljø med lavt stress for å fungere optimalt (Siddle, 1995).

Oppsummering

Ved bruk av teori er det beskrevet hvilke forhold man må ta hensyn til dersom man skal gjøre en analyse av hva arrestasjonsteknikker vil kreve av trening for å fungere i operativt politiarbeid.

Man må vite hva slags type motorisk ferdighet som trenes, om den er kompleks, finmotorisk eller grovmotorisk. I tillegg må man vite om man er tidlig i prosessen med å tilegne seg en ferdighet, eller om man har nådd et nivå der ferdigheten her godt innlært. De ulike fasene av teknikkinnlæringen vil ha ulik varighet. Man må også vite under hvilke ytre forhold teknikkene skal brukes.

Sett i lys av teorien fremstår arrestasjonsteknikk som en åpen kompleks motorisk ferdighet som skal fungere uavhengig av hvordan arrestanten beveger på seg eller gjør motstand. Slike ferdigheter vil kreve høy grad av automatisering for å fungere når de i tillegg blir eksponert for stress. For mye stress vil kunne føre til at prestasjonene synker. Jo mer kompleks en teknikk er, desto mindre robust er den i møte med stresspåvirkning.

Design og metode

To politidistrikter ble valgt ut for å delta i undersøkelsen der jeg skulle måle effekten av treningen på bruk av fysisk makt i 2011.

Politidistrikt A innførte et prøveprosjekt for sine mannskaper i 2011. Tiltaket rettet seg primært mot arrestasjonsteknikk. De operative skulle, i tillegg til 10 timer trening, få 15 minutter med korte leksjoner i arrestasjonsteknikk hver uke gjennom hele året. Her skulle de øve hele eller deler av teknikkene. I min undersøkelse ønsket jeg å se på om dette tiltaket ville kunne øke mulighetene for at den enkelte ville klare å omsette ferdighetene i operativt politiarbeid. Samtidig har jeg hatt en kontrollgruppe i distrikt B som kun har gjennomført den ordinære vedlikeholdstreningen for 2011.

Distrikt B ble valgt ut fordi det har en rekke likheter med distrikt A. I begge distrikter er de ansatte fordelt på stasjoner og lensmannskontorer. De er fordelt både i by og utenfor tettbebyggelse, og antall ansatte er sammenliknbart.

I forbindelse med testingen var det to sentrale spørsmål. Det ene var hvor stor fremgang intervensjonsgruppa og kontrollgruppa oppnådde. I tillegg ønsket jeg å måle om man oppnådde et nivå som tilsier at ferdighetene kan brukes i operativt politiarbeid.

Valg av forskningsdesign

I hvilken grad treningen på bruk av fysisk makt har tilstrekkelig effekt var en av de problemstillingene jeg ønsket å få vite mer om når jeg begynte å planlegge min masteroppgave. Jeg hadde således en rekke tanker rundt dette da jeg ble gjort oppmerksom på at Politidistrikt A var i ferd med å sette i gang et prøveprosjekt i den hensikt å øke ferdighetene hos sine mannskaper. De ønsket å trene arrestasjonsteknikk med hyppige korte økter for å øke nivået på ferdighetene. Tiltaket kom også i stand som en konsekvens av skader på tjenestemenn under pågripelser. Man så på det som et HMS- tiltak. Dette var et prosjekt som jeg syntes var spennende sett i lys av de dokumenterte manglene på ferdighet i Lies (Lie, 2010) rapport. Videre påpe-

ker Kaminski og Martin (2000) at det har vært gjort for lite forskning på politiets trening. De gjennomførte i 2000 en analyse av politiets tilfredshet med treningen de fikk i bruk av selvforsvar og kontrolltaktikk i USA. Der uttaler de følgende:

«...another fundamental problem is that there appears to be no experimental research on how best to insure law enforcement officers acquire and retain adequate skill levels in defense and control tactics.» (Kaminski & Martin 2000, s.2).

Tiltaket er evaluert gjennom en pretest-posttest-design med ikke-ekvivalente grupper (Lund, 2002). I denne typen undersøkelse brukes en eksperimentgruppe som blir eksponert for en intervensjon, samt en kontrollgruppe. Kontrollgruppen blir et sammenlikningsgrunnlag i forhold til å vurdere hvorvidt fremgangen i eksperimentgruppen skyldes tiltaket de har mottatt. Ekte eksperiment med tilfeldig plassering i eksperiment og kontrollgruppe var ikke mulig, da det var gitt at alle mannskapene i distrikt A skulle få intervensjonen som besto i ekstras trening i arrestasjonsteknikk. I denne studien vil kontrollgruppen være en representant for de politidistriktene som ikke mottar annet enn den ordinære vedlikeholdstreeningen. Et slikt design var, ut fra de gitte forutsetningene, det best mulige til å svare på problemstillingen som er valgt.

I undersøkelsen ble det også brukt et spørreskjema. I forbindelse med pretest og posttest besvarte personene i begge gruppene en del spørsmål. I forbindelse med pretesten ble det stilt spørsmål som skulle gi mer informasjon om utvalgene i forhold til alder og tjenesteerfaring. I tillegg ble det stilt spørsmål som skulle gi informasjon om synet på egne ferdigheter og motivasjonen for trening. I forbindelse med posttestene ble det stilt spørsmål som skulle gi svar på hvordan de vurderte utbytte av treningen. I tillegg fikk de en del spørsmål knyttet til bruk av teknikkene og fysisk makt generelt.

Beskrivelse av utvalgene

Utvalget i distrikt A besto av 21 tjenestepersoner. Det var ønskelig med et høyere antall, men to av treningene for 2011 var allerede gjennomført innen godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste forelås. Det var ikke ønskelig å bruke personer i utvalget som allerede var eksponert for deler av treningen, fordi man da ikke ville kunne si noe sikkert om effekten av treningen som skulle måles. De gruppene som allerede hadde gjennomført deler av treningen kunne derfor ikke

brukes i utvalget. 16 av testpersonene var menn og 5 var kvinner. Majoriteten av testpersonene i distrikt A hadde 5 år eller mindre i tjenesten. 9 var uteksaminert før 2006, og 12 etter 2006. 15 personer var 35 år eller yngre. 6 personer var over 35 år.

Utvalget i kontrolldistriktet (distrikt B) besto av 27 tjenestepersoner. 19 av disse var menn og 8 var kvinner. Majoriteten av testpersonene i distrikt B hadde mer enn 5 år i tjenesten. 24 personer var uteksaminert før 2006, mens 3 var uteksaminert etter 2006. 5 personer var 35 år eller yngre. 22 personer var over 35 år.

Totalt sett er utvalgene ganske like på fordeling mann – kvinne. Når det gjelder tjenestetid og alder er forskjellene ganske store. Dette er viktig å ha i mente når resultatene skal tolkes. Alle befinner seg imidlertid i IP kategori 4, som betyr at de er operativt godkjent og har våpengodkjenning. Personene jobber enten i ordens-tjeneste, eller skal kunne utføre operativt politiarbeid ved behov. Alle har 40 timer årlig trening fordelt på disiplinene skyting, taktikk og arrestasjonsteknikk.

TABELL 1 TESTPERSONENE FORDELT PÅ DISTRIKT OG TJENESTETID

Uteksaminert fra skolen	Distrikt A	Distrikt B	Total
Før 2006	9	24	33
Etter 2006	12	3	15
Total	21	27	48

Tabell 1 viser at flere av testpersonene i distrikt B ble uteksaminert før 2006, og dermed hadde mer enn 5 år i tjenesten. Dette innebærer også at det er flere i denne gruppen som hadde blitt uteksaminert etter den gamle modellen der man trente uten motstand fra markør, og eksamen ble vurdert til Bestått eller Ikke bestått.

I ettertid ser man at det kunne vært hensiktsmessig med et stratifisert utvalg for å sikre en likere fordeling mellom de med «ny» opplæring og de som har hatt opplæring etter gammel modell, men utvalgene, som er trukket tilfeldig, skulle på en grei måte representere de operative tjenestepersonene i de to distriktene. Ulempen med denne representativiteten var altså at eksperimentgruppen og kontrollgruppen var ulikt sammensatt med tanke på tjenesteerfaring og dermed også grunnopplæring. I ettertid har jeg vurdert at dette kunne brukes i studien med tanke på få mer kunnskap om forskjellene mellom yngre og eldre tjenestepersoner.

Prosesen med å komme frem til samarbeidspartnere og valg av utvalg

Tidlig i mars 2011 ble jeg gjort kjent med planene til distrikt A. Jobben med å etablere kontakt med ulike samarbeidspartnere startet umiddelbart. Kontrolldistriktet ble valgt for å passe best mulig i størrelse og sammensetning. I slutten av mars forelå det aksept for prosjektet i begge distrikter.

Parallelt med dette ble det klart at prosjektet måtte meldes til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste. Grunnen var at det var behov for oppbevaring av navnelister over de mannskapene som skulle testes. Dette for å kunne teste de samme personene i de avsluttende testene.

Testene ble gjennomført på de allerede planlagte IP treningene i distriktet. Både distrikt A og distrikt B hadde en struktur på treningene som innebar at alle distriktets avdelinger hadde noen deltakere på hver trening. For meg innebar dette at jeg fikk et tilfeldig utvalg fra distriktet på hver oppsatt trening. Da jeg møtte, fikk jeg en liste med navn fra opplæringsansvarlig. Fra denne listen trakk jeg et utvalg som skulle gjennomføre testene.

Måleverktøy

Testskjema for vurdering av ferdighet i arrestasjonsteknikk

For å kunne besvare problemstillingen var det viktig at måleverktøyet var egnet til å si noe om kandidatens evne til å anvende ferdighetene i praksis. Testen måtte være innrettet mot dette.

På Politihøgskolen har man siden 2006 benyttet et testskjema der man vurderer studentens ferdigheter i arrestasjonsteknikk basert på en trinnvis ferdighetstest. Testen har to deler, der man viser pågripelser alene og deretter sammen med makker. Man må vise ferdigheter på begge deltestene. Resultatet fra deltestene blir lagt sammen. Før testene, valgte jeg å modifisere skolens testskjema slik at det kunne brukes på eksperiment- og kontrollgruppen. Testing av frigjøringsteknikker og nødvergeteknikker (ikke omtalt her) ble fjernet, og det ble laget en poengskala som var mer egnet å benytte når nødvergeteknikker og frigjøringer ikke skulle være med i testingen. Denne skalaen går fra 1 til 6, der 6 er høyeste poengsum i hver av de to gruppene. Maksimalt oppnåelig poengsum er 12 poeng.

Testpersonene måtte først prøve seg på laveste nivå for skolens beståttnivå. På dette nivået står arrestanten i ro uten noen form for bevegelse eller motstand, og kandidaten skal vise en teknikk der de tekniske momentene er ivaretatt. Dersom man behersker dette alene og sammen med makker får man 6 poeng (3+3). På dette nivået er man kun ute etter å vurdere om kandidaten kan utføre teknikken riktig, uten påvirkning, i rolige omgivelser. *Dette er altså nivået som kreves for å bestå eksamen på politihøgskolen. Gjennomsnittresultatet ligger imidlertid rundt det som på denne skalaen tilsvarer 8 poeng.*

Dersom kandidaten ikke behersket dette må vedkommende vise teknikken helt rolig, og forklare innholdet i utførelse. En god forklaring gir 4 poeng (2+2). 4 poeng betyr at testpersonen kan forklare de viktigste elementene i en teknikk, men mangler evnen til å utføre det i praksis. Dersom kandidaten gir en mangelfull beskrivelse av teknikken oppnås kun 2 poeng (1+1).

Dersom kandidaten derimot behersket det som er Politihøgskolens beståttnivå, fikk vedkommende prøve seg på en ny oppgave som hadde høyere vanskelighetsgrad. Prinsippet er at testpersonen skulle belønnes for å kunne utføre pågripelser på arrestanter som i økende grad beveger seg og gjør motstand.

Dersom kandidaten klarte å pågripe en person som satt seg lett fysisk til motverge alene og sammen med makker, oppnådde vedkommende 8 poeng (4+4). Dersom man kun viste denne ferdigheten i en av øvelsene oppnådde man 7 poeng (4+3), Dette forutsatte imidlertid at man klarte å vise den andre øvelsen teknisk riktig, og oppnå 3 poeng.

7 poeng er den grensen som er satt for «anvendbarhet». Med dette menes at dersom man under testing ikke klarer å bruke de lovlig teknikkene til å pågripe en person som setter seg lett fysisk til motverge, verken alene eller sammen med makker, så vil man ikke lykkes med disse teknikkene ute i operativt politiarbeid. Mange vil nok også gjøre mer enn lett motstand. Grensen for anvendbarhet er dermed satt med tanke på at dette er et minimum av det man må beherske. I mange situasjoner vil det være behov for enda bedre ferdigheter. 7 poeng er et minimum. På de to siste nivåene er arrestanten mer utagerende, på grensen til det som lar seg pågripe ved bruk av tvangsmakt. Disse nivåene kunne gi henholdsvis 10 (5+5) og 12 poeng (6+6). Gjennom hele testen kunne man naturligvis oppnå ulike poengsum i de to deltestene. Tanken bak testskalaen kan dermed oppsummeres slik:

FIGUR 3. ANVENDBARHETSKALA

En utdypende beskrivelse av evalueringskriteriene finner leseren på testskjemaet som ligger vedlagt i appendiks nr. 2.

Spørreskjemaer

For å beskrive karakteristika ved utvalgene, samt å utdype spørsmål som var relevante for problemstillingene, ble det konstruert spørreskjemaer. Disse ble utfylt av testpersonene både på pretest- og posttesttidspunkt. I tillegg ble spørreskjemaer utfylt av øvrige operative i distrikt A i forbindelse med pretest. I forbindelse med posttest besvarte øvrige operative i både distrikt A og distrikt B det samme spørreskjema som testpersonene.

Det ble valgt ut spørsmål som kunne gi flere svar enn selve testen er i stand til. De fleste spørsmålene er utformet med faste svarkategorier for å lette statistisk behandling.

På pretesttidspunktet valgte jeg å fokusere på forventningene til årets trening, motivasjon, erfaring med bruk av teknikker, hyppighet på bruk, og tjenestetid. Disse spørsmålene ble valgt fordi det ga en mulighet til å beskrive utvalgene, samt peke på ulikheter som kunne forklare funnene på de innledende testene.

I skjemaet har jeg spurt om respondenten gikk ut av skolen før eller etter 2006. Dette er gjort fordi man i 2006 begynte å trene etter den modellen som testen benytter seg av. Det innebærer at de som er uteksaminert fra og med 2006 har fått en annen opplæring på skolen, og at de kjenner til den måten å teste på som ble benyttet. 2006 er derfor interessant for å vurdere det arbeidet skolen har gjort, men også fordi man må være kritisk i forhold til å vurdere gode resultater.

Under posttestingen benyttet jeg et spørreskjema som skulle gi mer informasjon om synet på egen ferdighetsutvikling, samt hvorvidt mannskapene i eksperimentgruppa hadde gjennomført det som var planen. Jeg hadde også med spørsmål som var ment å avdekke mulige konsekvenser av ulikt ferdighetsnivå fordi jeg hadde avdekket forskjeller i de to testgruppene.

Gjennomføring av tester i eksperiment og kontrollgruppe.

Begge gruppene ble først testet fordi jeg ønsket å finne ut hvilket nivå de hadde før intervensjonsperioden startet. Pretestene i eksperimentgruppa og kontrollgruppa ble gjennomført fra begynnelsen av april og frem til juni 2011. Tidspunktet ble valgt fordi dette var siste mulighet dersom jeg skulle få testet mannskaper som ikke allerede hadde hatt en del av årets arrestasjonsteknikktrening. I distrikt B hadde jeg litt bedre tid. Testene ble gjennomført i forbindelse med IP-trening i slutten av mai og begynnelsen av juni.

I begge gruppene var det viktig å gjennomføre testing i forkant av tiltak. Distrikt B hadde ikke gjennomført noe arrestasjonsteknikktrening på våren. Alt skulle gjennomføres i høstterminen.

På de ulike testdagene fikk alle deltakerne et informasjonsskriv som redegjorde for prosjektet. Der fremgikk det tydelig at deltakelsen var frivillig. Jeg forklarte hva jeg ønsket å måle, og hvordan testen ville bli gjennomført. Underveis i testen brukte jeg litt tid på å forklare testpersonene de ulike øvelsene, slik at ingen skulle risikere å mislykkes fordi de ikke forsto hva jeg ønsket å se. Ingen var kjent med at de skulle testes før de møtte på aktuell treningsdag.

Under pretestingen i distrikt A deltok en faglærer fra Oslo på begge testdagene. To ulike faglærere ble brukt. I distrikt B deltok en faglærer fra Oslo på en av datoene, mens jeg gjennomførte alene på de to siste testdagene. Jeg ønsket personer utenfor prosjektet til å bistå med evalueringen. Dette ville gi en pekepinn på om min måte å vurdere på var tilstrekkelig objektiv. De dagene jeg hadde bistand fra annen fagperson, var min rolle å lede testene uten selv å fatte beslutninger om resultatet. Ytterligere betraktninger om dette er tatt med i diskusjonen om validitet.

Alle testpersonene fikk et nummer som fulgte testskjema og spørreskjema. Spørreskjemaet ble fylt ut i forkant av testingen, og levert meg før testen startet. På oppmøtelistene ble det notert nummer på de som ble testet slik at jeg skulle kunne finne frem til riktige personer for post testene.

Selve testprosedyren ble gjennomført slik det gjøres på Politihøgskolen. I forkant av testen ble testpersonene delt inn i grupper på 3 personer. Gruppene trakk så en oppgave som inneholdt en teknikk for nedleggelse bakover og en teknikk for nedleggelse forover. I praksis er det kun to hovedteknikker det er snakk om, men de skal utføres henholdsvis « 1 mot 1» og « 2 mot 1». Det betyr at testpersonene skal pågripe enten alene eller sammen med en makker. Dersom de trakk nedleggelse forover 1 mot 1, så fikk de nedleggelse bakover 2 mot 1, og motsatt. Alle fikk deretter mulighet til å vise teknikk uten bevegelse, før de eventuelt fikk økt vanskelighetsgrad med markør i bevegelse og med motstand. Dersom de etter mitt/vårt syn ikke klarte å vise teknikken riktig i rolig tempo, ble de bedt om å vise teknikken en gang til samtidig med forklaring av teknikken.

Denne fremgangsmåten gav mulighet til å vurdere ferdigheter etter den anvendbarhetsskalaen som er introdusert, med tilhørende arbeidskrav. I tillegg gav den mulighet til å vurdere kunnskap om teknikker der ferdighetene helt eller delvis manglet.

Posttestingen ble gjennomført i november/desember 2011. Under posttestingen ble det klart at det ikke var mulig å få tak i alle testpersonene på nytt på tross av iherdig påtrykk fra min side. I distrikt A fikk jeg testet 18 av 21 på nytt, og i distrikt B fikk jeg testet 21 av 27. Skader, permisjoner, skifte av tjenestested og sykdom var årsaken til at posttestingen ble vanskeliggjort. I analysen er det kun tatt med resultater fra de som deltok både på pretest og posttest.

Frafallet var til dels uventet. Dette gjaldt spesielt eksperimentgruppen. Jeg hadde forventet at distriktet hadde en egeninteresse i å få gjennomført målingen så godt som mulig siden tiltaket som ble evaluert, var initiert av dem selv. I kontrollgruppen var det ingen som hadde noen konkret interesse i prosjektet på dette tidspunktet. Det kan ha ført til at påtrykk fra ledere om å gjennomføre testene kan ha uteblitt. Det må allikevel påpekes at 100% oppmøte kan ha vært en urealistisk forventning. Flere av frafallene hadde naturlige årsaker. Jeg har ikke funnet noe som tilsier at de som har falt fra skiller seg systematisk fra de som ble testet begge rundene. Her må det sies at jeg sansynligvis hadde fått et systematisk frafall fra de eldre dersom jeg ikke hadde jobbet for å få flest mulig med på de avsluttende testene.

Undervisningsopplegg for eksperimentgruppa (tiltak)

Distrikt A har gjennomført den pålagte arrestasjonsteknikktreningen sin i løpet av 4 treningsdager i 2011. På disse timene har man tatt for seg det som er satt opp på temalisten for 2011. Der står det at mannskapene skal gjennomføre 10 timer arrestasjonsteknikktrening, noe som er historisk høyt. Distriktet har ikke klart å gjennomføre mer enn 5 timer og 15 minutter fordelt på 4 økter. Disse øktene har vært fordelt på 75, 90, 90 og 60 minutter. I løpet av disse øktene har man øvd grunnteknikk, samt scenariobasert trening og trening med høy puls (mengdetrening)

Ansvarlig for den operative treningen har i tillegg til den pålagte treningen, hatt ansvaret for den treningen som skulle utgjøre forskjellen mellom eksperimentgruppa og kontrollgruppa. Han satte opp korte leksjoner på ca. 15 minutter som skulle gjennomføres i forbindelse med tjenesten hver uke. I disse oppleggene har han lagt inn hele eller deler av teknikker som det skal øves på. Tanken er at man skal få hyppige «drypp» med treningen for å øke selvtilliten, bedre samhandling, gi bedre strategi og redusere skader. Han sier videre:

«Skiftleder på politistasjonene, eldstemann på lensmannskontor og hundepatruljen er ansvarlig for at AT treningen blir gjennomført. Det skal føres et oppmøteskjema for hver trening. Det skal rapporteres til leder orden/lensmann/hundetjenesten etter hver måned. Disse skjemaene skal videresendes til AMU.» (sitat opplæringsansvarlig)

Leksjonene kom som et tillegg til den pålagte treningen mannskapene gjennomførte på den obligatoriske treningen.

Treningen i distrikt A ble gjennomført av lokale instruktører. Ingen av disse er utdannet instruktør etter ny modell av 2008. Opplæringsansvarlig har imidlertid en spesiell interesse for faget, og har holdt seg oppdatert.

Undervisningsoppleggene ligger vedlagt i appendiks nr. 5. Alle teknikker baserer seg på skolens pensum, herunder tekniske og taktiske innhold.

Undervisningsopplegg for kontrollgruppa

Kontrollgruppen skulle utelukkende gjennomføre den oppsatte treningen for 2011 slik den fremgår av årets temaliste for operative mannskaper. I distrikt B ble all arrestasjonsteknikk trening gjennomført i høstterminen fordelt på 2 treningsdager. I distrikt B tolkes 1 treningsdag til å være 8 timer uavhengig av reisetid til og fra treningsstedet.

Den ene treningsdagen var i sin helhet viet arrestasjonsteknikk. Første time gikk med til oppmøte, og den siste timen gikk med til hjemreise. Midt på dagen var det satt av en time til lunsj. Dette vil ofte være realiteten, da de fleste politidistrikter låner lokaliteter som ikke nødvendigvis ligger sentralt i distriktet. De som skal på trening, må reise til tjenestestedet for å skifte før de gjerne har fellestransport til treningsstedet. Reelt sett ble det på den første treningsdagen gjennomført 4 timer trening i arrestasjonsteknikk, som også inkluderte case øvelser med praktisk bruk av teknikkene. På den andre treningsdagen ble det gjennomført 1 time og 30 minutter med trening.

Totalt sett kommer distrikt A og distrikt B ut ganske likt hva angår gjennomføring av den pålagte treningen. Distrikt A gjennomførte 5 timer og 15 minutter, mens distrikt B gjennomførte 5 timer og 30 minutter. I samtale med en av dem som har planlagt temalisten fremgår det at 1 time er tenkt å være « en skoletime» på 45 minutter. Dersom man legger dette til grunn vil de pålagte 10 timene i beste fall innebære 7 timer og 30 minutter trening.

Treningene i distrikt B ble forestått av 3 lokale instruktører fra instruktørvingen. Ingen av disse er utdannet instruktører i arrestasjonsteknikk etter ny modell av 2008.

Undervisningsoppleggene til distrikt B ligger vedlagt i appendiks nr. 6. Alle teknikker baserer seg på skolens pensum, herunder teknisk og taktisk innhold.

Reliabilitet og validitet

«Et grunnleggende spørsmål i all forskning er dataenes pålitelighet. På forskningsspråket kalles dette for reliabilitet., fra det engelske reliability som betyr pålitelighet» (Johannessen, 2010, s. 40). Ville jeg fått det samme resultatet dersom testen hadde blitt gjennomført en gang til eller av en annen person?

Vil selve testen gi ulikt resultat avhengig av hvilke øyne som ser? Det er ikke gjennomført to sett med tester der en annen person har gjennomført parallelt. Dette ville i følge Johannesen gitt et mål på intertaterreliabilitet (Johannessen, 2010). Et slikt opplegg ville blitt for ressurskrevende i dette prosjekt. Jeg har imidlertid som tidligere nevnt, tatt med meg en annen fagperson på noen av testene for at han skulle gjøre vurderingene for meg. På den måten kunne jeg lene meg tilbake for å se om vurderingene var like mine egne. Jeg opplevde ikke at det ble tatt avgjørelser jeg var uenig i, og vurderer derfor at avgjørelsene mine ville vært tilnærmet like. I tillegg til dette har jeg lang erfaring i å vurdere tester av denne typen. Evalueringkriteriene er nøyte gjennomgått i Politihøgskolens fagmiljø for å sikre at man er tydelig på hva som kreves på de ulike nivåene. Testen har blitt brukt på Politihøgskolen siden 2006. I denne perioden har studenter blitt evaluert og gitt karakterer med begrunnelse for de vurderingene som har blitt gjort. Tanken med å benytte deler av skolens test var nettopp å sikre at selve testen skulle kunne gjennomføres uten mye usikkerhet rundt hvor lista skulle ligge. Jeg mener at dette er med på å øke reliabiliteten på undersøkelsen fordi denne testen også har vist at fagpersoner fra skolen og etaten vurderer ferdigheter relativt likt på denne skalaen. Jeg er allikevel klar over at vurderingene er vanskeligere når flere av testpersonene befinner seg på et lavt nivå der halvgode teknikker skal vurderes. Det er vesentlig enklere å gjenkjenne en god teknikk og en god teknisk og taktisk gjennomføring. Innenfor de evalueringkriteriene som er satt har jeg allikevel en erfaring som tilsier at jeg og de andre i fagmiljøet vurderer ferdighetene på samme måte.

Når det gjelder spørreskjemadataene vil det være enklere å anta at disse ville gitt de samme svarene uansett hvem som hadde spurt. Skjemaene er fylt ut anonymt, og svarene er ikke prisgitt vurderinger fra dem som deler ut. Dette skulle kunne styrke reliabiliteten.

Validitet

I forbindelse med diskusjonene av validitet i den eksperimentelle delen av studien, vil jeg bruke Cook og Campells (1979) validitetssystem for kausale undersøkelser slik det er beskrevet av Thorleif Lund i «innføring i forskningsmetodologi» (Lund, 2002). Jeg vil også bruke beskrivelsene om kvalitetskrav for bruk av tester som Kleven redegjør for i samme bok (Kleven, 2002).

Cook og Campbell beskriver fire kvalitetskrav i kausale undersøkelser. Dette er statistisk validitet, indre validitet, begrepsvaliditet og ytre validitet (Cook & Campbell, 1979 sitert i Lund, 2002). I det følgende vil jeg diskutere min studie i lys av disse kvalitetskravene.

Statistisk validitet

I følge Lund vil truslene mot statistisk validitet være «Brudd på statistiske forutsetninger, og lav statistisk styrke (Lund, 2002, s. 121).

Lav statistisk styrke skal ifølge Lund (2002) kunne føre til en type 2 feil (ved at man feilaktig godtar nullhypotesen som sier at den forskjellen jeg finner i utvalgene ikke gjelder for populasjonene). Dette er aktuelt for meg fordi jeg har hatt relativt små utvalg på testene, og på spørreskjemadataene innhentet før de innledende testene. Spørsmålene som er stilt for å understøtte testresultatene er imidlertid stilt til alle i innsatskategori 4 i de to distriktene.

Jeg har funnet signifikante forskjeller på mange av de variablene jeg har undersøkt, men det er naturligvis mulig at noen av spørsmålene gitt før de innledende testene kunne gitt signifikante forskjeller dersom jeg hadde spurt alle i de to distriktene.

Når det gjelder de statistiske forutsetningene, så er det brukt enkelt tilfeldig utvalg på testene. Slik jeg ser det er det ingenting ved trekk av testgruppene som skulle tilsi at det har oppstått skjevheter der. Jeg var tilstede når trekningen ble gjort, og fikk således et inntrykk av hvordan gruppene var sammensatt i alder og kjønn. Utvalgene gir et godt bilde på de operative i innsatskategori 4 i de to distriktene.

Lund skriver også at dårlig test eller målingsreliabilitet reduserer statistisk styrke, og er dermed en trussel mot statistisk validitet (Lund, 2002 s. 115). Dårlig testreliabilitet er også en trussel mot begrepsvaliditet. En test kan ikke måle et begrep valid dersom reliabiliteten er dårlig. Lund skriver at målingsfeil er en

usystematisk feil, og at den derfor klassifiseres som trussel mot statistisk validitet i Cook og Campbells system (Lund, 2002 s. 115). Jeg har beskrevet hvorfor jeg mener at målingene ikke er en trussel mot reliabiliteten i forrige diskusjon. Dette skulle kunne bety at det heller ikke er en trussel mot den statistiske validiteten slik jeg ser det.

Indre validitet

I forbindelse med mitt valg av forskningsdesign er det også viktig å ta stilling til den indre validiteten. Eller som Johannessen (2010) skriver: Måler vi det vi tror vi måler? Lund (2002) beskriver truslene mot indre validitet til å være alternative forhold eller faktorer som kan forklare funnene (Lund 2002). Slik jeg forstår det, blir det viktig å se på hva som påvirker testingen, og på den måten kunne føre til at resultatene ikke utelukkende var et resultat av den treningen jeg ville måle.

Lund (2002) har listet opp forhold som kan påvirke den indre validiteten. Det som er aktuelt for min undersøkelse vil jeg ta med her. I tillegg har Emil Kruuse (2007) listet opp en rekke faktorer som kan påvirke resultatene i en effektundersøkelse (Kruuse, 2007).

I det følgende diskuteres det som har relevans i min studie. Å teste på mennesker er et komplisert stykke arbeid. Hvordan personene reagerer på testsituasjonen, hvordan testlederen kan påvirke resultatet, hva som skjer når samme test gjentas, og hva kjennskap til testøvelsene har å si, er alle spørsmål som det er viktig å drøfte.

Pretesteffekten relaterer seg til at personer er tilbøyelige til å prestere dårlig når de testes første gang grunnet nervøsitet eller usikkerhet i forhold til testsituasjonen (Kruuse, 2007). Disse faktorene kunne således være med på å skape en «pretesteffekt». For å unngå at dette skulle bli en vesentlig faktor under testingen var det viktig å etablere en positiv atmosfære under testene. I tillegg fikk alle god veiledning i hvilke oppgaver de skulle utføre. Kruuse (2007) påpeker for øvrig at man kan redusere denne effekten ved å ha en kontrollgruppe som i like stor grad er utsatt for denne effekten (Kruuse, 2007). Dette er ivaretatt i denne studien slik at en slik effekt ikke vil være en stor trussel i min studie, slik jeg ser det.

Manduksjonseffekten beskrives som den virkning man får når det er en likhet mellom et treningsopplegg og testen som skal måle virkningen av «behandlingen» (Kruuse, 2007). I utgangspunktet er det ingen av gruppene som har trent på

testene. Dette fremkommer for øvrig i vedlagte undervisningsopplegg i appendiks. I denne sammenhengen er det allikevel et par ting som må belyses. Alle som har blitt uteksaminert fra PHS de siste 5 årene kjenner til prinsippet i testene der man går gjennom en «trapp» med økende motstand hos markør, og dertil egnet taktisk og teknisk tilnærming. Her kan det tenkes at de derfor har hatt en fordel på testene fremfor til de som ikke kjenner denne måten å trene på. På den annen side er dette prinsipper som skal undervises også ute blant mannskapene i tjeneste i dag. Hvorvidt det har blitt gjort, er jo faktisk en av de tingene jeg ønsket å måle. Det må også kunne argumenteres for at det er en forskjell på kunnskap og ferdigheter. Man kan huske en testprosedyre uten at dette gir noe fortrinn dersom ferdighetene mangler. Slik jeg ser det vil ikke manduksjonseffekten være stor i denne studien, men den kan være tilstede i noen grad.

Retesteffekten oppstår når noen skal utføre den samme testen mer enn en gang, og at man på tidspunkt 2 presterer bedre fordi man kjenner testen (Kruuse, 2007). Lund (2002) sier om retest effekten: «målingen ved en anledning har konsekvenser for resultatet ved en senere måling» (Lund 2002, s. 118). Denne effekten kan også nøytraliseres ved å benytte en kontrollgruppe slik det er gjort i denne undersøkelsen. Da skulle denne effekten bli like stor i begge grupper.

Rosenthal-effekten går ut på at «forventninger til andres adferd kan resultere i at man oppnår de resultater man regner med å få» (Rosenthal & Jackobsen sitert i Kruuse, 2007). Dette var viktig å huske på for meg som testleder. Kjernen i eksperimentet er å måle om tiltaket i distrikt A har en større effekt enn den ordinære treningen i distrikt B. Det er selvfølgelig en fare for at man «leter etter en effekt» for å kunne betegne tiltaket som en suksess. Måleverktøy er ikke sterkere enn at det lar seg manipulere av en subjektiv vurdering i testsituasjonen. Det har vært viktig å være klar over denne faren. Jeg har på en del av testene hatt med en annen fagperson som har tatt vurderingen av testene. Dette er beskrevet i metodekapittelet. På denne måten har det vært mulig å få «andre øyne» på vurderingene slik at man ikke «finner noe som ikke er der». I tillegg har jeg lang erfaring med å vurdere ferdigheter på denne måten som faglærer på Politihøgskolen. Slik jeg ser det er derfor ikke en slik effekt betydelig, men den kan ikke helt utelukkes.

Påvirkning utenfor behandling nevnes også av Kruuse (2007). Dette kan være kompenserende behandling, eller ekstra trening hjemme. Dersom testperso-

nene trente ekstra hjemme for å gjøre det godt på testene var noe av poenget borte. Ønsket har vært å måle treningen i arrestasjonsteknikk, da blir det feil dersom mannskapene trener mer enn det som er foreskrevet. Dette vil føre til at man ikke vet hva som reelt sett måles, og validiteten svekkes.

Etter å ha gjennomført pretestene var det viktig å gi testpersonene informasjon om at de ikke skulle gjøre noe mer enn det arbeidsgiveren tilbyr. De ble fortalt at de kun skulle følge den obligatoriske treningen, og at det var denne som var interessant å måle. Dette gjaldt både eksperimentgruppen og kontrollgruppe. Her vil det være naturlig å vise til tabell 14. Der er testpersonene i distrikt A spurt om hvor ofte de har fått gjennomført kortleksjonene som planlagt. Svarene deres er sammenliknet med resten av de operative i distrikt A. Tabellen viser at testpersonene mener at de gjennomførte den planlagte treningen i noe mindre grad enn øvrige operative i distriktet. Dette kan være et argument for at de ikke har vært ekstra samvittighetsfulle i å følge opp føringene fra politidistriktet. Eksperimentgruppen har ikke lagt mer i treningen enn det som var planen, snarere tvert imot.

Hawthorne-effekten har fått navn etter Hawthorne-undersøkelsene på Western Electric Company i USA, der man fant at arbeiderne presterte bedre når de visste at de ble observert (Kruuse, 2007). I mitt prosjekt ville en Hawthorne-effekt bestå i at eksperimentgruppa presterte bedre fordi de visste at de var gjenstand for vurdering. I tillegg kan det tenkes at de som deltok i testingen gjennom deltakelsen ble mer interessert i prosjektets tema. Denne problemstillingen er mest aktuell i eksperimentgruppa som var en del av distriktets ekstrasatsing på trening.

I forbindelse med spørreskjemaet på pretestene, fikk de øvrige i distrikt A samme skjema. Alle ble spurt om de trodde treningen vil påvirke deres ferdigheter. Jeg fant ikke noen forskjell mellom de som ble testet, og de øvrige i politidistriktet. Heller ikke i synet på egen motivasjon fant jeg noen forskjell mellom testgruppen og de øvrige operative mannskapene. Dette kan bety at testgruppen ikke hadde større tro på treningen, eller mer motivasjon enn de øvrige i politidistriktet. Dette styrker sannsynligheten for at de ikke var gjenstand for noen hawthorne-effekt.

Når det gjaldt synet på egne ferdigheter fant jeg en signifikant forskjell mellom de som ble testet, og de øvrige i distriktet. De som ble testet vurderte sine egne ferdigheter som lavere enn de øvrige. Det er mulig dette skyldtes frykt for å prestere dårlig på testene når de visste at de vil bli vurdert. Det ville uansett ikke være snakk

om noen Hawthorne-effekt slik jeg ser det. I tillegg var kontrollgruppen utsatt for den samme testen, og dermed også eventuelle Hawthorne effekt. For å oppsummere denne diskusjonen, vil jeg si at det ikke er holdepunkter for å hevde at funnene i min undersøkelse kan skyldes en Hawthorne-effekt.

Frafall nevnes av Lund (2002) som en trussel mot validiteten dersom disse skiller seg systematisk fra de andre forsøkspersonene (Lund, 2002). Jeg hadde frafall i min studie. Dette er beskrevet i metodekapittelet. Jeg har studert resultatene fra de innledende testene, og det ser ut til at det er en likhet mellom dem som har falt fra. De er fra gruppen som gikk ut skolen før 2006. Dette gjelder imidlertid begge testgruppene. I distrikt B var det kun 3 av 27 som ikke tilhørte denne gruppen i utgangspunktet, og resultatmessig skilte de seg ikke negativt fra de øvrige. Det er også relevant å nevne at jeg slet med å få inn flere av dem jeg faktisk *har* testet. Noen av disse var mindre motivert, og hadde lavere ferdighetsnivå enn øvrige. At jeg lyktes med å få dem med på de avsluttende testene kan være med på å styrke validiteten.

Seleksjon nevnes også av Lund (2002) som en trussel mot indre validitet. Dersom gruppene er systematisk forskjellige fra starten av, så kan dette forklare gruppeforskjellene (Lund 2002). Min studie viser at det var store forskjeller mellom kontroll og eksperimentgruppen. Slik jeg ser det, skyldes ikke dette min seleksjon. Begge grupper er trukket tilfeldig som beskrevet. Årsakene til ulikt ferdighetsnivå vil for øvrig bli behandlet i diskusjonen av mulige årsaker.

Atypisk kontrollgruppeadferd beskrives av Lund til å være en trussel mot indre validitet. Dette kan være at kontrollgruppen gjennomgår deler av tiltaket til eksperimentgruppen, gis liknende tiltak, yter unormalt mye, eller yter unormalt lite (Lund, 2002). Kontrollgruppen var ikke kjent med tiltaket i eksperimentgruppen, så at de skulle ha gjennomført deler av dette, eller noe tilsvarende er ikke sannsynlig slik jeg ser det. Min opplevelse med testingen er for øvrig at alle i begge gruppene har prestert etter beste evne på både de innledende og avsluttende testene. Jeg kan derfor ikke si å ha funnet noen atypisk kontrollgruppeadferd.

Regresjon mot gjennomsnitt

På tester slik jeg har gjennomført er det viktig å mene noe om hva som skyldes reel ferdighet og hva som skyldes flaks eller uflaks. Tanken bak «regresjon mot gjen-

nomsnitt», er at de som har hatt uflaks på den første testen, kan ha hatt flaks på den andre testen. Tilsvarende kan de som hadde flaks på den første testen ha uflaks på den andre testen. Totalt sett er tanken at de avvikende resultatene vil nærme seg gjennomsnittresultatet ved flere testinger.

På testene i denne studien har det vært viktig at alle skulle få en mulighet til å vise det de kunne. Dersom testleder mente at feil skyldtes ren uflaks, så ble det gitt anledning til å forsøke en gang til. Med uflaks mener jeg er ting som å glippe en arm, miste balansen, eller misforstå oppgaven. Jeg mener derfor at uflaks ikke var utslagsgivende på testene. Verken på de innledende eller avsluttende testene.

Som en følge av at testene i studien baserte seg på ferdigheter, så er det lite sannsynlig at gode resultater skulle skyldes flaks. En innøvd teknikk er lett å identifisere. Den lar seg vanskelig gjennomføre med flaks. Uansett om en slalåmkjører i verdenstoppen gjør et godt eller dårlig renn, vil det allikevel aldri være noen tvil for publikum om at dette er en meget dyktig utøver. Slik var det under testingen i denne studien også. God teknikk er lett å identifisere. En liten usikkert vil det imidlertid være. På de høyeste testnivåene går bevegelsene meget raskt. De som fikk prøve seg på dette nivået kan naturligvis i noen grad ha hatt en bedre dag på en av testdagene. Dagsform kan naturligvis spille inn.

Testingen er for øvrig gjennomført på et utvalg med både gode og mindre gode kandidater. Dette skulle tilsi at i den grad det forekommer flaks og uflaks, så vil denne være likt fordelt, og såldes ikke påvirke mengden gode og mengden mindre gode resultater i gjennomsnitt.

Begrepsvaliditet

Kleven (2002) skriver at begrepsvaliditet er definert som «grad av samsvar mellom begrepet slik det er definert teoretisk, og begrepet slik vi lykkes med å operasjonalisere det gjennom de indikatorene som benyttes (Kleven, 2002, s. 172). Det er viktig at testresultatene kan si noe om ferdighetenes anvendbarhet i polititjeneste slik jeg ser det. Kleven (2002) skriver at begrepene representerer teoretiske konstruksjoner. De er abstrakter, og i prinsippet ikke målbare. Observerbare forhold brukes som indikatorer på noe som ikke er observerbart (Kleven, 2002). Den viktigste indikatoren i min studie som skal operasjonalisere anvendbarhet, er om testpersonene har ferdighet i å pågripe utagerende arrestant på testene. Er denne tes-

ten en god indikator på om ferdighetene lar seg anvende? Slik jeg ser det er dette helt sentralt. Kleven skriver videre at «dersom det er mulig å nærme seg begrepet fra flere sider, vil vi til sammen kunne kartlegge begrepet bedre og mer nyansert, enn med en metode alene (Kleven, 2002, s. 180). Dette blir en form for triangulering som kan være et tiltak som kan bedre begrepsvaliditeten (Kleven, 2002). Dette er forsøkt ivaretatt ved at jeg bruker spørreskjemadata som nærmer seg begrepet anvendbarhet på en annen måte enn testen.

Slik jeg ser det er testen og spørreskjemadataene en god indikator på å måle de sentrale arbeidskravene, og dermed øke begrepsvaliditeten.

Kvaliteten på studentens motoriske ferdigheter blir målt på testen gjennom pågripelser som blir stadig mer krevende ved at arrestanten gjør motstand og kommuniserer. Dette vil kreve at de ferdighetene som brukes, i økende grad er automatisert, da testpersonen må kommunisere tilbake samtidig med at det foretas en vurdering av riktig timing for bruk av makt.

Det stresset man kan oppleve under en pågripelse, blir også målt. Selv om pågripelsene er iscenesatt, vil testsituasjonen være forbundet med stress fordi man vet at det foretas en evaluering av prestasjonen.

Evnen til å etterleve hjemmelsgrunnlaget blir målt både direkte og indirekte. Forsvarlig maktbruk krever ferdighet i de lovlige teknikkene (Førland, 2008). Dette blir målt på testen. Hva mangel på ferdighet kan resultere i for nødvendighet og forholdsmessighet, er en viktig del av mine øvrige diskusjoner.

Om testen min virkelig måler anvendbarhet er for øvrig en vesentlig del av argumentasjonen i min neste drøfting. Jeg bruker idrettsteori for å beskrive hva de ulike ferdighetsnivåene representerer. Ut ifra dette vil jeg få mer «kjøtt på beinet» når jeg argumenterer for hvilken grad av anvendbarhet som må legges til grunn. Mye av det stoffet som ligger i mine diskusjoner tar sikte på nettopp å argumentere for hvorfor testene viser ulik grad av anvendbarhet. I min definisjon av «anvendbarhet» har jeg også lagt til grunn at mannskapene skal kunne overholde hjemmelsgrunnlaget. Dette blir også en indikator. Også dette er diskutert på bakgrunn av teori.

I studien er det også benyttet spørreskjemadata som er innrettet mot å få svar på om ulikt ferdighetsnivå gir seg utslag som kan bekrefte varierende grad av anvendbarhet. Om teknikkene blir brukt i tjenesten, om mannskapene opplever stress, angst og høy puls, om de mener de kan etterleve hjemmelsgrunnlaget, og om de

må høyere opp på maktpyramiden som en konsekvens av manglende ferdigheter, er alle spørsmål som kan betraktes som indikatorer på om testen måler anvendbarhet. Dette forutsetter imidlertid at det er en sammenheng mellom ferdighetsnivå, og svarene på disse spørsmålene. Slik jeg forstår det, kan dette være å nærme seg begrepet «anvendbarhet» på en annen måte. Dette blir da en form for triangulering slik Kleven beskriver det (Kleven, 2002).

Validitet i spørreskjemadataene

Når det gjelder spørreskjemaenes validitet vil det kunne være en fare for at den som svarer på spørsmålene tolker eller forstår spørsmålet på en annen måte enn det som er tenkt fra min side. Dette vil kunne føre til at respondenten svarer på noe annet enn det jeg egentlig spør om. Dette vil kunne true validiteten. Det kan også tenkes at den som skal svare, ikke finner de valgalternativene vedkommende ønsker, og derfor ikke kan svare det som er ønskelig. Disse problemene må i størst mulig grad være tenkt igjennom før skjemaene deles ut. I min studie er de fleste spørsmålene på forholdstallsnivå med skala fra 1 til 5. Dette reduserer faren for at respondentene ikke finner «riktig svar», noe som igjen styrker validiteten. Når det gjelder uklarheter i spørsmålsstilling, så har jeg valgt å utelate svarene fra noen av spørsmålene som jeg selv oppfattet som uklare, eller der jeg svarene kunne være preget av at man skulle testes. På spørsmålet om mannskapene er i stand til å utøve forsvarlig og forholdsmessig bruk av makt, så er det en fare for at noen av respondentene mener at de er i stand til det ene, men ikke det andre. Det er allikevel interessant at det er store forskjeller mellom distriktene på dette spørsmålet. Det samme gjelder for spørsmålet der jeg spør om stress, angst og høy puls. Det er mulig at noen føler at de blir tunget til å favne alle tre begrepene for å kunne svare. I denne forbindelse må det sies at jeg var tilstede under utfylling av alle skjemaene i distrikt A. Det var ingen av respondentene som gav uttrykk for usikkerhet rundet besvarelsen av dette spørsmålet. Det er allikevel mulig at det kan ha skapt usikkerhet.

Kontekst kan også ha noe å si for utvalgene. De har fått spørsmålene i forkant av testing, noe som muligens kan ha hatt en betydning for hvordan de har svart. Dersom de har hatt en frykt knyttet til egne prestasjoner, så kan det tenkes at de ønsker å tone ned troen på egne ferdigheter. Dette kan støttes av at de som ble testet oppgir lavere tro på egne ferdigheter enn de som ikke ble testet.

Innholdsvaliditet i spørreskjemaene

Det jeg ønsket å «måle» med spørsmålene som ble stilt, var om ulike ferdigheter kunne gi andre bekræftelser på at ferdighetsnivå har en betydning for om teknikkene blir brukt, hvordan makten anvendes og hvordan pågripelsessituasjonene oppleves. Kleven skriver: «En måling har høy innholdsvaliditet dersom måleinstrumentet dekker et representativt utvalg av det atferdsområdet som skal måles» (Kleven, 2002 s. 173). Jeg opplever at de spørsmålene som er stilt er egnet til å gi en bekræftelse eller avkreftelse på at testen måler anvendbarhet. Jeg kan ikke avvise at andre spørsmål kunne vært aktuelle, men jeg har i løpet av denne studien ikke kommet til at det er spørsmål jeg savner som kunne belyst dette bedre. Spørsmålene på de innledende testene har også gitt meg svar som i stor grad kunne gi meg kunnskap om alternative forhold som påvirker testresultatene.

Ytre validitet

I min studie er det aktuelt å mene noe om generaliseringer. Hvem kan mine funn generaliseres til å gjelde for? I denne sammenheng er det testgruppene som er aktuelle å diskutere. Lund (2002) skriver at trusler mot ytre validitet kan være at en kausal effekt varierer over individtyper, at gruppen er for ensartet og dermed har for høy individhomogenitet, eller at det er trukket et ikke-representativt individutvalg. De to siste truslene avhenger av at den første er reell (Lund, 2002 s. 122). Slik jeg forstår Lund (2002) er det her snakk om forhold som kan gjøre generalisering problematisk selv om man har signifikante forskjeller. Eller som han sier: «Det skal være mulig å foreta ikke statistiske generaliseringer» (Lund 2002, s. 121)

Jeg har funnet ulike ferdigheter i testgruppene, men kan ikke se at dette skyldes ulike individtyper. Jeg vil senere diskutere hva de ulike ferdighetsnivåene i gruppene skyldes.

I metodekapittelet fremgår hvordan de to gruppene var sammensatt. Begge gruppene var sammensatt av både menn og kvinner. I tillegg var det både eldre og yngre tjenestepersoner i utvalgene. Dette skulle tilsi at utvalgene ikke var for ensartet i form av høy individhomogenitet.

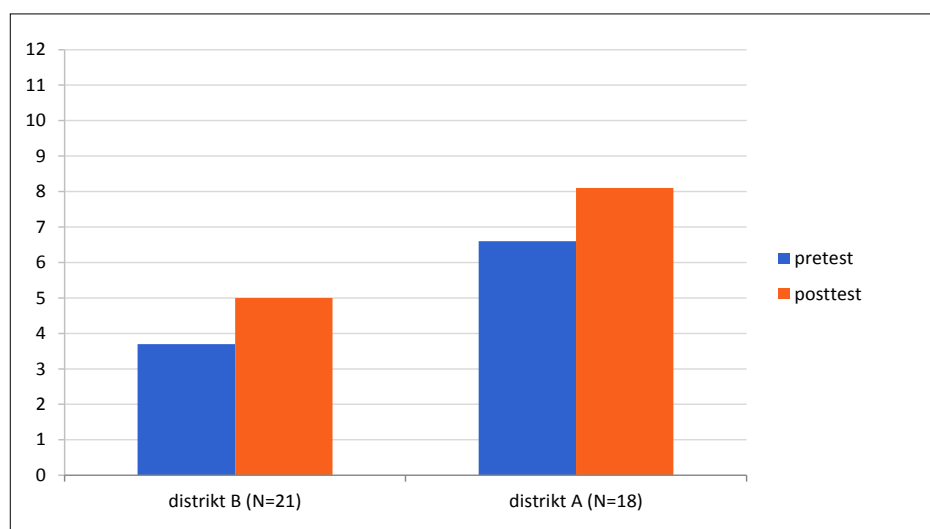
Utvalgene er for øvrig trukket som et enket tilfeldig utvalg, og skal derfor være representative for de to distriktene.

Det er vanskelig å si om de distriktene jeg har testet skiller seg fra andre politidistrikter. At distriktene er såpass forskjellige, kan være et argument for at det er vanskelig å anslå hva som er et typisk norsk politidistrikt når det kommer til ferdigheter. Jeg vil allikevel trekke frem den forskjellen som går igjen i begge distrikt når det gjelder forskjellen på eldre og yngre tjenestemenn.

Resultater

Hvor stor effekt har treningen hatt i de to distriktene?

En viktig del av studien har vært å måle hvilken effekt treningen i arrestasjonsteknikk har hatt i de to gruppene. I figur 4 har jeg presentert testresultatene fra både intervensjonsgruppa i distrikt A og kontrollgruppa i distrikt B. Mannskapene i distrikt B gjennomførte kun den ordinære vedlikeholdstreningen. Skalaen går fra 0-12 poeng.

FIGUR 4. TESTRESULTATER FORDELT PÅ DISTRIKT

Tabellen viser for det første at de to gruppene presterte ganske forskjellig i utgangspunktet. Testpersonene i distrikt A hadde et høyere nivå enn testpersonene i distrikt B. Videre ser man at det har vært fremgang i begge gruppene. Begge distriktene har en fremgang som er statistisk signifikant ($P < 0,05$). Dette er resultatet etter at begge grupper har gjennomført ca 5 timer og 30 minutter trening⁶, samt at distrikt A har gjennomført sin tilleggstrening.

⁶ Dette er det som reelt sett ble gjennomført når det var satt av 10 timer til Arrestasjonsteknikk i 2011.

Håndjernspåsett og sideleie

I tillegg til ferdighet i pågripelsesteknikk, ble testpersonene vurdert i forhold til håndjernspåsett og kontrollteknikken sideleie. Funnene er presentert i tabell 2 under.

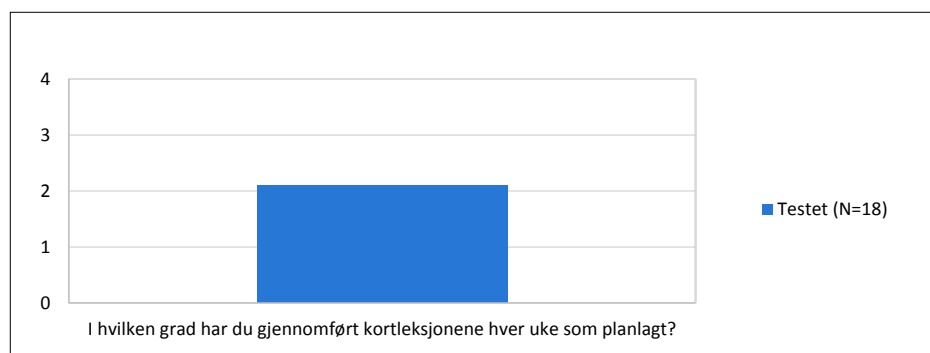
TABELL 2 PROSENT BESTÅTT I BRUK AV HÅNDJERN OG SIDELEIE- FORDELING PÅ DISTRIKT

Distrikt	Politidistrikt A	Politidistrikt B
Antall(N)	18	21
Pretest	67%	24%
Posttest	72%	43%

Tabellen viser at distrikt B også her ligger etter distrikt A i ferdighet på håndjernspåsett og sideleiekontrollteknikken. Disse resultatene er med på å dra ned totalresultatet til distrikt B som en følge av at mangel på ferdighet her fører til fratrekk på 1 poeng på totalpoengsummen. Dette funnet kan ha betydning for vurderingen av menneskapenes evne til å utøve forsvarlig makt⁷ i tjenesten.

Hvor stor effekt har det hatt å trene mer?

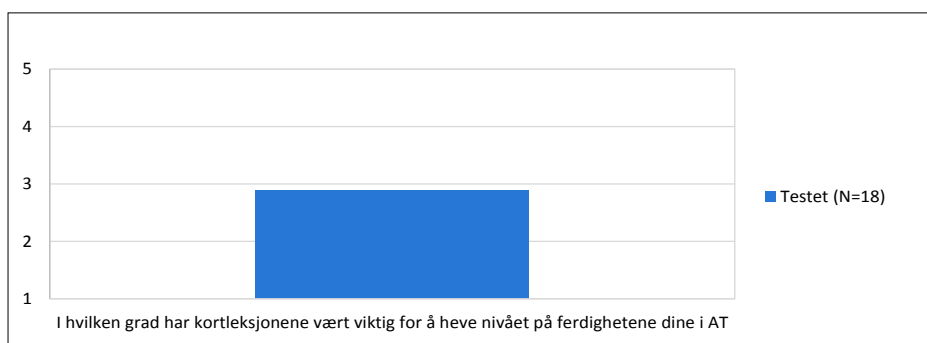
Før jeg skal si noe om effekten av ekstra trening, så er det interessant å vite noe om hvor mye ekstra trening som ble gjennomført. Etter intervensjonsperioden ble menneskapene i distrikt A spurt om i hvilken grad de hadde fått gjennomført den planlagte ekstratreningen. I distrikt A skulle de gjennomføre 4 korte økter med teknikktraining i måneden.

FIGUR 5. (0= «HAR IKKE GJENNOMFØRT», 4= «4 GANGER I UKA»).

7 Forsvarlig teknikker blir betegnelsen på det som er «godkjent og utprøvd» slik Torgeir Myhrer (2011) beskriver det

Figuren viser at utvalget har gjennomført treningen litt over 2 ganger pr måned. Det betyr at de har gjennomført omlag halvparten av det som var planlagt⁸. I oppgaven er det derfor viktig å understreke at det er effekten av dette som blir målt. Mannskapene ble også spurt om i hvilken grad de mente at ekstratreeningen hadde betydning for egen ferdighetsutvikling. Svarene er presentert i figur 6.

FIGUR 6. SKALAEN GÅR FRA 1 TIL 5, DER 1 ER « I LITEN GRAD» OG 5 ER I «SVÆRT STOR GRAD»

Tabellen viser at oppfatningen i gruppen var at kortleksjonene i gjennomsnitt hadde hatt litt under middels betydning for personene i utvalget⁹.

Oppsummert kan man si at den tillegstreningen som skal måles er to økter av 15 minutter i løpet av en måned, noe som utgjør 30 minutter med momentrening på toppen av den ordinære vedlikeholdstreningen. Dette funnet gir en pekepinn på at tiltaket i distriktet kunne vært fulgt opp bedre, og at man må ha en plan på slik oppfølging ved innføring av trening der ansvaret legges på andre enn de faste instruktørene.

På bakgrunn av testresultatene er det målt hvorvidt politidistrikt A fikk en statistisk bedre effekt av treningen enn Politidistrikt B. Figur 4 viser rent visuelt, og også med rene tall at distrikt A ikke har hatt en større økning i fremgangen enn distrikt B. Dette støttes av analysen der det er målt *om det er større forskjeller mellom gruppene enn internt i hver gruppe*.

I metodelitteraturen (Lund, 2002) diskuteres det om pretest-posttest design med ikke-ekvivalente grupper bør analyseres med kovariansanalyse eller stig-

8 Utvalget skilte seg ikke fra øvrige mannskaper i distrikt A på dette spørsmålet.

9 Utvalget skilte seg ikke fra restene av mannskapene i distriktet på dette spørsmålet.

ningsskåranalyse. Jeg valgte å gjennomføre begge typene analyser, som anbefalt av Lund (Lund, 2002, s. 238). Å bruke flere enn en justeringsmetode i pretest-posttest-design med ikke-ekvivalente grupper kan forstås som en form for triangulering. Dette er noe som blir anbefalt av Lund (2002).

Kovariansanalysen justerer for den forskjellen gruppene hadde før de startet intervensjonsperioden. Dette kan ha betydning, da gruppene var ganske forskjellige i utgangspunktet. Det ble gjennomført en kovariansanalyse, og den viste at det ikke var signifikant forskjell mellom gruppens prestasjon på posttesttidspunktet når jeg justerte for forskjellen i prestasjonsnivå på pretesttidspunktet. Stigningsskåranalysen undersøker om det er ulik framgang i de to gruppene, gjennom å analysere om variansen i fremgang er større mellom gruppene enn internt i gruppene. Heller ikke denne testen viste at det var signifikant forskjell mellom gruppene

Det lot seg altså ikke gjøre å fastslå at tiltaket førte til et høyere nivå enn den ordinære treningen alene.

For å øke forståelsen om treningens betydning ytterligere, ble mannskapene i de to distriktene som utvalgene var hentet fra spurt om hvordan de opplevde sin egen ferdighetsutvikling. Tabell 3 viser hvorvidt mannskapene i distrikt A og B syntes de hadde økt sine ferdigheter i 2011. Dette spørsmålet er stilt etter de avsluttende testene. Skalaen går fra 1 til 5 der 1 er « i svært liten grad» og 5 er « i svært stor grad»

TABELL 3 | HVILKEN GRAD FØLER DU AT TRENINGEN I 2011 HAR ØKT FERDIGHETENE DINE I ARRESTASJONSTEKNIKK?

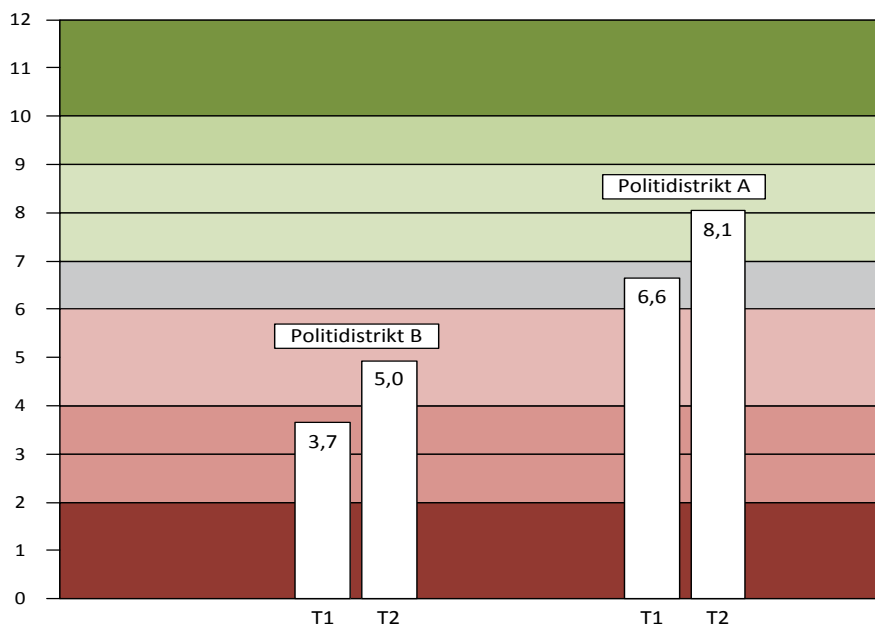
Distrikt	Distrikt A	Distrikt B
Antall(N)	69	78
Gjennomsnitt	2,8	2,5
Standardavvik	0,72	0,87

Tabellen viser at mannskapene i distrikt A er mer fornøyd med sin egen ferdighetsutvikling. De er litt under middels fornøyd. I distrikt B er tallet lavere. Forskjellen er statistisk signifikant ($p < 0.05$). Dette funnet kan bety flere ting. Det kan være en indikasjon på at distriktes satsing på ekstra trening har skapt en positiv opplevelse av treningsutbytte. Det kan også bety at et høyere ferdighetsnivå gir en bedre mestingsopplevelse. Dette spesielt med tanke på at mannskapene i distrikt A presterte bedre allerede på de innledende testene.

I hvilken grad har treningen påvirket teknikkernes anvendbarhet?

«Anvendbarhetsskalaen» i metodekapitelet viser at grensen for moderat anvendbarhet går på 7 poeng der personen som et minimum kan pågripe en person som gjør moderat motstand alene *eller* sammen med en makker.

I figur 7 under er resultatene fra testene satt inn i anvendbarhetstabellen.

FIGUR 7. ANVENDBARHETSTABELL MED RESULTATER

Figuren viser at distrikt B i gjennomsnitt har hevet kunnskapsnivået, og at ferdighetene i å utføre teknikkene er hevet noe. De har ikke nådd nedre grense for et anvendbart nivå. Distrikt A har i gjennomsnitt hevet ferdighetene over minimumsgrensen for anvendbarhet.

Oversikten i figur 7 kan kompletteres av tabell 4. I denne tabellen tas det utgangspunkt i testresultatene, men resultatene er delt opp basert på hvor mange som oppnår et anvendbart ferdighetsnivå på testene i stedet for gjennomsnittet.

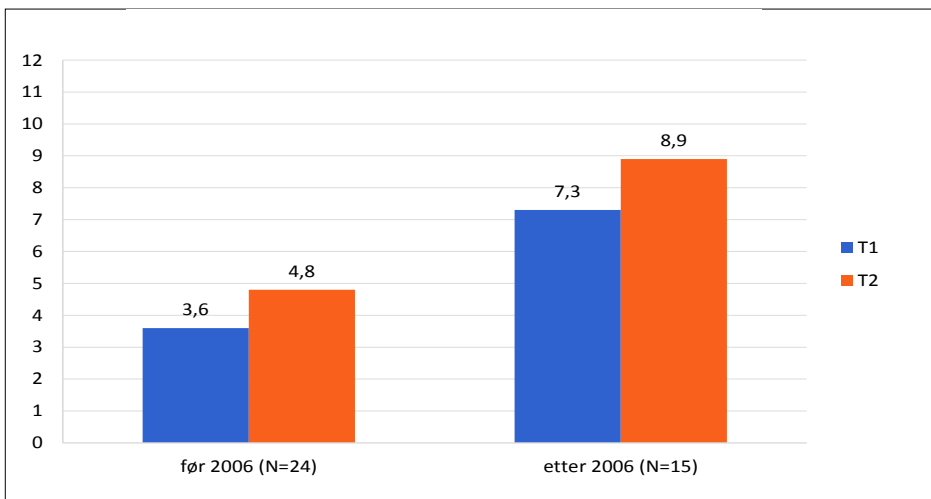
TABELL 4 ANTALL PÅ ET ANVENDBARHETSnivÅ PÅ PRETEST OG POSTTEST (≥7,00)

Distrikt	Politidistrikt A	Politidistrikt B
Antall(N)	18	21
Pretest	11 (61%)	1 (5%)
Posttest	14 (78%)	4 (19%)

Tabellen viser at distrikt A ikke har maktet å løfte flere personer opp på et anvendbart nivå enn distrikt B. Analysen viser også at distrikt B fortsatt ha en stor andel av menneskene som ikke vil kunne bruke ferdighetene sine mot personer som gjør motstand.

Analyse av mulige årsaker til ulikt ferdighetsnivå

I denne analyse ønsket jeg å se på hvordan testmannskapene fordelte seg når man deler dem inn slik at alle testpersonene som gikk ut skolen før 2006 ble satt i en gruppe, mens de som gikk ut skolen etter 2006 ble satt i en annen gruppe. Her er det dermed ikke tatt hensyn til distriktstilhørighet.

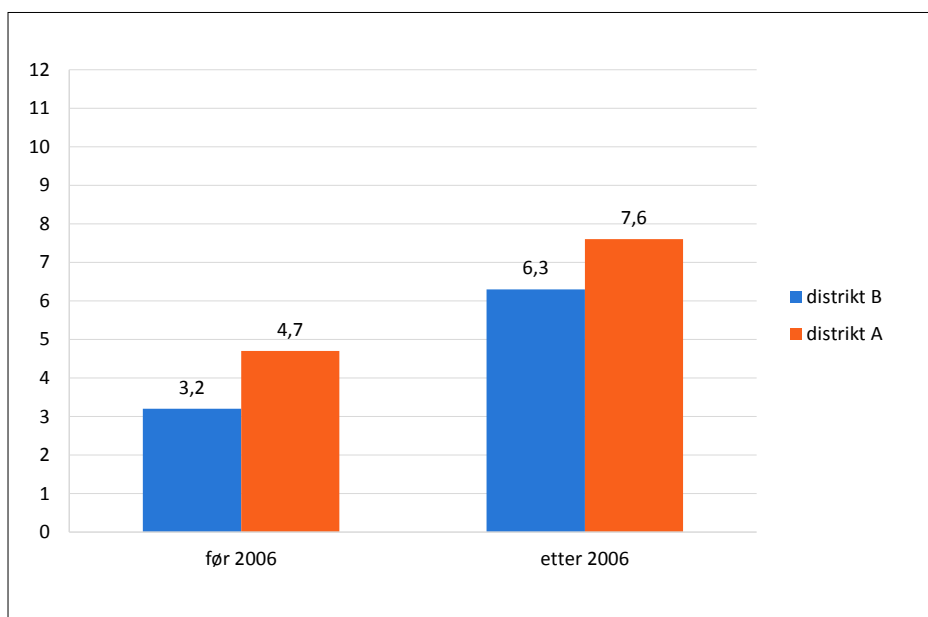

FIGUR 8. TESTRESULTATER I ARRESTASJONSTEKNIKK BASERT PÅ TJENESTEERFARING UAVHENGIG AV DISTRIKT (T1=PRETEST, T2=POSTTEST).

Tabellene viser at det er større forskjell i ferdighetsnivå mellom de som har kort og lang tjenestetid, enn den forskjellen man finner mellom distriktene. De med mer

enn 5 års tjenestetid har lavere ferdighetsnivå enn de yngre. I tillegg har de yngre en større fremgang i treningsperioden. Dette kan være med å forklare den store forskjellen mellom distriktene, siden distrikt B har en meget høy andel i utvalget som har lang tjenestetid. Dette funnet viser også at grunnopplæringen kan ha vært mangelfull for dem som ble uteksaminert før 2006, samt at vedlikeholdstreningen ikke har vært tilstrekkelig til å bøte på dette.

I figur 8 under er resultatene fordelt både på distrikt og alder før treningen startet i 2011. Dette ble gjort for å se om forskjellene mello distrikten utelukkende skyldtes at distrikt A hadde en høyre andel yngre tjenestepersoner.

FIGUR 9. TESTRESULTATER BASERT PÅ TJENESTEERFARING OG DISTRIKT .

Tabellen viser at distrikt A var bedre enn distrikt B før intervensjonsperioden startet, også når man kontrollerer for alder. At distrikt A har flere yngre tjenestepersoner er dermed ikke det eneste som kan forklare ulike ferdigheter siden de yngre i distrikt B presterte svakere enn de yngre i distrikt A.

Resultatene på testene støttes av mannskapens eget syn på egne ferdigheter i distrikt A. I tabell 5 er utvalgene og mannskapene spurt om synet på egne ferdigheter. Svarene er fordelt på tjenesteerfaring.

TABELL 5 FORSKJELLER I SYNET PÅ EGNE FERDIGHETER I ARRESTASJONSTEKNIKK BASERT PÅ TJENESTEERFARING

	Før 2006	Etter 2006
Uteksaminert fra skolenAntall(N)	57	36
Gjennomsnitt	2,3	3,3
Standardavvik	0,93	0,69

Tabellen viser at det er signifikante forskjeller mellom de som har mer eller mindre enn 5 års tjenesteerfaring ($p \leq 0,01$). De med lite tjenesteerfaring mener selv at de har litt over middels gode ferdigheter. De med lang tjenesteerfaring mener at de har under middels gode ferdigheter. Standardavviket viser at de som er uteksaminert etter 2006 har mindre spredning på sine svar enn gruppen som ble uteksaminert før 2006. Dette kan forklares med at det også er mye større fordeling i alder på «før 2006» gruppen. Her kan det være alt fra 6 til over 30 års tjenesteerfaring.

Mannskapenes opplevelse av ledernes fokus på mannskapens maktbruk

Et spørsmål er om prioriteringene i distrikt A har gjort seg gjeldende på ledernivå i den forstand at mannskapene opplever et synlig fokus fra lederne på hvordan de bruker makt. De er spurt om i hvilken grad de oppfatter at lederne er opptatt av hvordan det brukes makt i tjenesten. Funnene er beskrevet i tabell 6. Skalaen går fra 1 til 5 der 1 er «ikke opptatt av det» og 5 er «veldig opptatt av det».

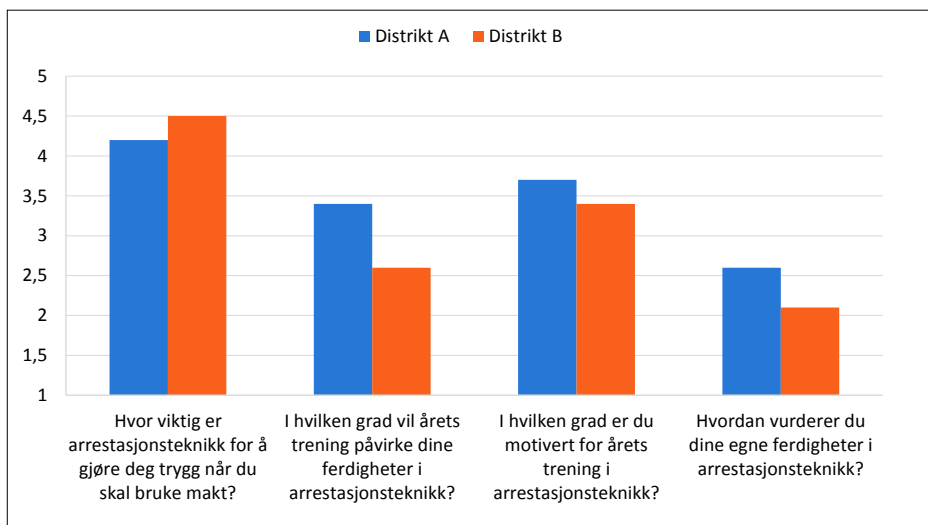
TABELL 6 I HVILKEN GRAD ER DINE LEDERE OPPTATT AV HVORDAN DU BRUKER MAKT UNDER TJENESTEUTØVELSEN?

Distrikt	Distrikt A	Distrikt B
Antall(N)	69	78
Gjennomsnitt	3,4	2,0
standardavvik	1,00	0,99

Tabellen viser at mannskapene i distrikt A oppfatter sine ledere som betraktelig mer opptatt av hvordan de ansatte bruker makt enn hva tilfellet er i distrikt B. Forskjellen er statistisk signifikant ($p < 0,01$). I distrikt A er de litt over middels opptatt av det. I distrikt B er de lite opptatt av det. At lederene i distrikt A har fokus på hvordan makten utøves, kan også være en årsak til at treningen prioriteres.

Analyse av mulige konsekvenser av ulikt ferdighetsnivå

Før utvalgene ble testet besvarte de flere spørsmål som skulle avdekke om det kunne være forskjeller mellom dem som kunne ha betydning for å vurdere mulige årsaker til ulikt ferdighetsnivå, og konsekvenser av ulikt ferdighetsnivå. Noen av funnene er gjengitt under i figur 10.

FIGUR 10. SAMMENLIKNING AV DE TO UTVALGENE FØR TESTING

Når man ser svarene i figur 10 under ett, så er det interessant at begge gruppene mener at arrestasjonsteknikken er viktig for at de skal føle seg trygge på jobb, samtidig som at de selv oppgir å ha lave ferdigheter. Dette gjør seg spesielt gjeldene i distrikt B. Dette kan ha betydning for diskusjonen av hvordan ferdighetene påvirker opplevd stress ved bruk av makt. Tabellen viser også at det er signifikante forskjeller i synet på om treningen vil påvirke eget ferdighetsnivå mellom utvalgene. Utvalget i distrikt B har liten tro på at ferdighetene vil bli bedre av treningen. Disse funnene må sees i lys av testresultatene som viser at distrikt B har lavt ferdighetsnivå.

De store forskjellene som ble funnet under testingen, åpnet muligheten for å stille spørsmål som kunne gi grunnlag for å analysere hvilke konsekvenser ulikt ferdighetsnivå kan få. Disse spørsmålene gikk til gruppen av operative som utvalgene var hentet fra. Noen av funnene er gjengitt under.

Maktbruk under påvirkning av stress

Et spørsmål er hva som skjer med ferdighetene når de skal brukes i en stressituasjon under pågrepelse. I denne forbindelse undersøkte jeg hvordan mannskapene selv betrakter pågripelsessituasjonen. Er den forbundet med stress, angst og spenning? Funnene er beskrevet i tabell 7. Skalaen går fra 1 til 5 der 1 er «svært sjelden» og 5 er «svært ofte».

TABELL 7 I HVOR STOR GRAD HAR DU FØLT STRESS, ANGST OG HØY PULS I DE SITUASJONENE DER DU FORSTÅR AT DU MÅ BRUKE FYSISK MAKT FOR Å PÅGRIPE EN ARRESTANT?

Distrikt	Distrikt A	Distrikt B
Antall(N)	69	78
Gjennomsnitt	2,6	3,2
Standardavvik	0,94	0,83

Tabellen viser at mannskapene i distrikt B opplever pågripelsessituasjonen som en signifikant større mental belastning enn mannskapene i distrikt A ($p \leq 0,01$). Tabellen viser også at stress, angst og spenning er reelle faktorer som gjør seg gjeldende under fysiske pågripelser. Standardavviket viser at dette varierer fra en moderat til sterk opplevelse for mannskapene. Dette funnet kan også sees i lys av det utvalgene oppgir om avstanden mellom eget ferdighetsnivå, og betydningen slike ferdigheter har for å føle seg trygg på jobb (figur 10). Her er det et sammenfall.

Et viktig spørsmål er hvorvidt teknikkene mannskapene trener på blir brukt. Dersom teknikkene ikke blir brukt kan det skyldes teknikkenes relevans, men det kan også skyldes ferdighetsnivået til mannskapene. Som en følge av testresultatene, ønsket jeg derfor å stille spørsmål som kunne gi mer kunnskap om dette.

Jeg spurte om de hadde brukt teknikkene, og i hvilken grad de hadde lyktes. Tabellen gir dermed to ulike innganger til å besvare om ferdighet har betydning. Manglende forsøk på teknikkene kan skyldes liten tillit til teknikkene og manglende ferdighetsnivå, og mislykket forsøk på teknikken kan også skyldes mangel på ferdigheter. Skalaen går fra 1 til 5 der 1 er «i svært liten grad» og 5 er i «svært stor grad»

TABELL 8 DERSOM DU HAR BRUKT DET DU HAR TRENT, LYKTES DU MED DET DU FORSØKTE PÅ?

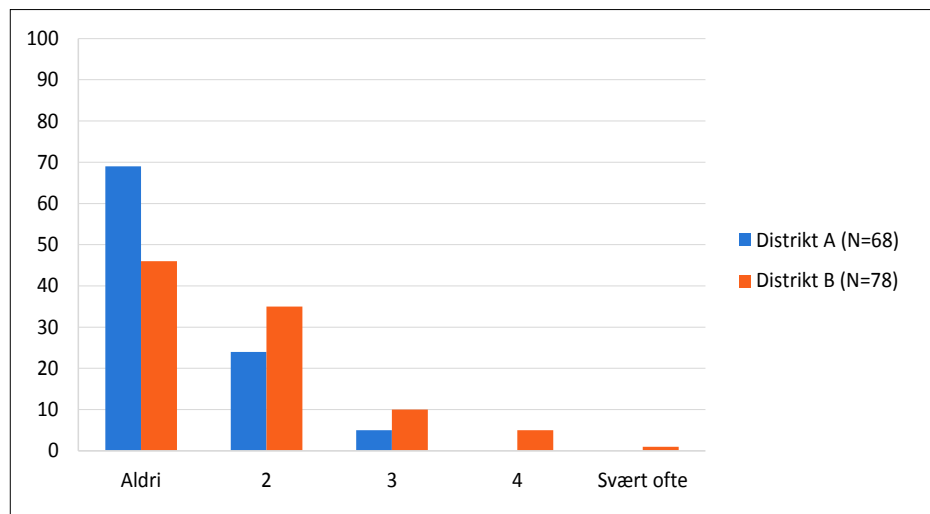
Distrikt	Distrikt A	Distrikt B
Antall(N) % som har forsøkt	77 (N=68)	50 (N=78)
Gjennomsnitt blant dem som har forsøkt	3,1	2,8
Standardavvik	0,90	0,95

Tabell 8 viser at 77 prosent av mannskapene i distrikt A oppgir at de har forsøkt på teknikkene. I distrikt B oppgir 50 prosent at de har forsøkt teknikkene. I distrikt A er gjennomsnittet på 3,1, blant de som har forsøkt teknikkene, mot 2,8 i distrikt B. Forskjellene er ikke statistisk signifikante.

Distrikt B har en høyere andel av de operative som har forsøkt på teknikkene enn distrikt A. Gruppene har gjennomsnittlig sett middels suksess med å bruke teknikkene. Dette kan være med å bekrefte at mangel på anvendbare ferdigheter kan resultere i at teknikkene brukes i mindre omfang.

Bruk av pepperspray og batong

Jeg så også på bruken av pepperspray og batong, og om bruken av disse maktmidlene skyldes mangel på ferdigheter i bruk av tvangsmakt. Kunnskap om dette er viktig når hjemmelsgrunnlaget skal drøftes i forhold til ferdigheter. I figur 11 går det frem i hvilken grad pepperspray og batong har blitt brukt fordi man føler seg utrygg på pågrepsteknikker. Skalaen går fra 1 til 5, der 1 er «aldri» og 5 er «svært ofte». Jeg har valgt frekvensvisning fordi jeg mener fordelingen er viktigere her enn gjennomsnittet.

FIGUR 11. I HVILKEN GRAD HAR DU BRUKT PEPPERSPRAY ELLER BATONG FORDI DU ER UTRYGG PÅ PÅGRIPELSESTEKNIKK?

Ved å omgjøre tallene til prosent, så viser tabellen over at 69 % av mannskapene i distrikt A oppgir at de aldri har brukt pepper eller batong fordi de er utrygge på pågrepsteknikker. Det betyr at 31 % av mannskapene i distrikt A oppgir at de har brukt pepper eller batong fordi de er utrygge på bruk av tvangsmakt i større eller mindre grad. I distrikt B er det 46 % prosent som svarer at de aldri har brukt pepperspray eller batong, og dermed er det 54 % prosent som har brukt pepper eller batong fordi de er utrygge på bruk av tvangsmakt. Gjennomsnittet i distrikt A var 1,4. Gjennomsnittet i distrikt B var 1,8. Forskjellene i gjennomsnitt er signifikante ($p < 0,01$).

Denne analysen kan være med å bekrefte at at mangel på ferdighet fører til at mannskapene må høyere opp på maktpyramiden for å løse oppdraget, da distrikt B som har de laveste ferdighetene bruker mest pepperspray og batong.

Mannskapenes syn på egen evne til å operere innenfor hjemmelsgrunnlaget

Ett sentralt punkt er hvorvidt mannskapene vil være i stand til å operere innenfor hjemmelsgrunnlaget for bruk av makt. Respondentene ble derfor spurt om hvorvidt de selv mener å være i stand til dette. Funnene er beskrevet i tabell 9. Skalaen går fra 1 til 5, der 1 er «i svært liten grad» og 5 er «i svært stor grad».

TABELL 9 I HVILKEN GRAD FØLER DU AT DU ER I STAND TIL Å GJENNOMFØRE FORSVARLIG OG FORHOLDSMESSIG BRUK AV MAKT.?

Distrikt	Distrikt A	Distrikt B
Antall(N)	69	78
Gjennomsnitt	4,0	3,3
Standardavvik	0.80	0.81

En svakhet ved spørsmålet er at det kan være krevende å se at man kunne gjort ting annerledes med andre ferdigheter. Det er krevende å «se seg selv utenfra». Jeg fant allikevel signifikante forskjeller mellom gruppene ($p < 0,01$). Respondentene i distrikt A mener i ganske stor grad å kunne utføre forsvarlig og forholdsmessig maktbruk. I distrikt B mener de at de i middels grad vil være i stand til dette.

Oppsummering av resultater

Testingen viser at treningen har hatt en signifikant effekt i begge grupper i løpet av 2011.

Eksperimentet med tilleggstrening viser at distrikt A ikke har oppnådd en statistisk større effekt enn distrikt B. Utvalget i distrikt A hadde høyere utgangspunkt, og har tilsvarende høyere sluttresultat. Det er allikevel ikke signifikante forskjeller i fremgang mellom de to utvalgene. Dette viser at tilleggstreningen i distrikt A ikke har gitt noen målbar effekt. Funn fra spørreskjemadata viser at mannskapen har gjennomført litt over halvparten av den treningen som var planlagt. Dette tilsvarer litt over to ganger i måneden. Mannskapene i distrikt A oppgir allikevel at de er mer fornøyd med sin egen ferdighetsutvikling enn mannskapene i distrikt B.

I lys av hva som er anvendbart, så viser resultatene at distrikt B i gjennomsnitt ikke har nådd et nivå der ferdighetene kan brukes i operativt politiarbeid. I distrikt A har man i gjennomsnitt oppnådd et nivå av moderat anvendbarhet.

De to utvalgene er forskjellige med tanke på tjenestetid. Distrikt B har en høy andel tjenestepersoner som er uteksaminert før 2006, mens utvalget i distrikt A har flere yngre tjenestepersoner. Testresultatene viser at det er store forskjeller mellom distriktene på de innledende testene. Denne forskjellen er analysert. Testresultatene er krysset på tjenesteerfaring i stedet for distrikt. Denne analysen viser at forskjellen mellom eldre og yngre er større enn den forskjellen som ble målt mellom distriktene. Dette kan bety at ulik grunnopplæring og effekten av tidligere vedlikeholdstreningen har betydning for resultatene.

Begge utvalgene oppgir at de synes arrestasjonsteknikken er viktig for å føle seg trygg på jobb, samt at begge grupper oppgir at de er over middels motivert for å utvikle egne ferdigheter. I distrikt A har de størst tro på at treningen vil påvirke deres ferdigheter. Forskjellen fra distrikt B er signifikant. Når det gjelder syn på egne ferdigheter har begge distriktene oppfatning av at de er under middels gode.

I tillegg til at distriktene har ulikt ferdighetsnivå, så viser spørreskjemadata fra alle de operative at de er ulike i synet på en del spørsmål rundt bruk av makt. Dette kan ha betydning for å vurdere mulige konsekvenser av ulikt ferdighetsnivå.

Det er en høyere andel av de operative i distrikt A som oppgir å ha brukt de lovlig teknikkene i større eller mindre grad. Det er flere i distrikt B som oppgir at de har brukt pepperspray og batong fordi de er utrygge på bruk av teknikker. Forskjel-

lene mellom distriktene er signifikante. Det er også signifikante forskjeller i synet på evnen til å operere innenfor hjemmelsgrunnlaget. Distrikt A er mer positive. De mener å være i god stand til dette, mens mannskapene i distrikt B bare i litt over middels grad mener at de kan utføre forholdsmessig og forsvarlig makt. De operative i distrikt B opplever at pågripelsessituasjonene er forbundet med signifikant mer spenning, stress og angst enn de operative i distrikt A. Dette må også sees i lys av at utvalget i distrikt B i stor grad mener at teknikkene er viktig for å føle seg trygge, mens de samtidig oppgir at egen ferdighet er lav.

Diskusjoner

Resultatet av tilleggstreningen

Når det gjelder den målbare ferdighetsutviklingen så viser kovariansanalysen og stigningsskåranalysen at distrikt A ikke har hatt en signifikant større fremgang sammenliknet med distrikt B. Det fremgår allikevel at mannskapene i distrikt A er signifikant mer fornøyd med sin egen ferdighetsutvikling enn mannskapene i distrikt B. Hovedfunnet er dermed at tiltaket i distrikt A ikke har gitt ønsket effekt. Det er allikevel argumenter som tilsier at dette ikke er så selvsagt. Både måleverktøyet og spørreskjemaedataene kan være med å nyansere bildet.

Måleverktøyet belønner all fremgang uavhengig av hvor man befinner seg i ferdighetsutviklingen. Dersom man som eksempel hadde startet vurderingen av ferdighetene fra et nivå der de var teknisk riktig utført, så hadde mye av fremgangen i distrikt B ikke blitt registrert. Måleverktøyet belønner all fremgang, også den som er langt under et anvendbart nivå.

Når det i denne studien er valgt å måle alle stadier i teknikkinnlæringen kan det allikevel være verdt å nevne at måleverktøyet ikke sier noe om hvor lang tid man vil bruke på de ulike fasene i denne innlæringen. Teorien argumenterer for at de ulike stadiene ikke er like langvarige (Schmidt & Wrisberg, 2008). Fremgangen på det verbalt-kognitive stadiet er stor. Man lærer gjerne mye på kort tid (Schmidt & Wrisberg, 2004). Mannskapene i distrikt B befinner seg her. Man kan dermed argumentere med at det ikke tar så lang tid å gå fra nesten ingen ferdighet til noe ferdighet. De fleste som har startet med en ny aktivitet vil sikkert være enig i at de hadde en hurtig fremgang den første tiden. I undervisning er dette lett gjenkjennbart på studentene. De har en bratt læringskurve i starten.

I distrikt A er det en mye større andel som befinner seg på vei over i det motorisk assosiative stadiet. Prosessen med å utvikle timing, effektive bevegelsesmønstre, samt å lære hvordan en motstander vil reagere, hører til dette stadiet. Denne prosessen kan ta flere uker eller måneder (Schmidt & Wrisberg, 2004). Dette kan være et argument for at mannskapene i distrikt A har vært igjennom en mer tidkrevende prosess på veien mot å gjøre teknikkene anvendbare. I denne

prosessen kan de ha hatt glede av den ekstratreeningen de har blitt tildelt/tilbudt. På et vis hadde det vært spennende å se om ferdighetsutviklingen faktisk hadde vært dårligere i distrikt A uten ekstratreeningen. Dette kunne vært en bekreftelse på at fremgangen i det motorisk assosiative stadiet er mer tidkrevende. Det må presiseres at dette ikke er målt i studien, men det kan være relevant å diskutere når disse funnene vurderes. Studien viser at mannskapene i distrikt A er signifikant mer fornøyd med sin egen ferdighetsutvikling enn mannskapene i distrikt B. Dette kan muligens styrke påstanden om at den kvalitative fremgangen og opplevd utbytte er bedre i distrikt A.

Funnene viser også at dersom man skal gjennomføre tiltak av denne typen i norsk politi, så må man ha en klar formening om hvordan man skal sikre at det blir gjennomført etter intensjonene siden distrikt A ikke har klart å gjennomføre opplegget som planlagt¹⁰. Hvordan treningen skal følges opp, og kvaliteten på instruksjonene vil ha betydning for resultatet. Dersom mannskapene ble testet eller målt, ville dette også kunne fungert som en motivasjon for å gjennomføre det man har blitt pålagt. Erfaring fra skolens opplæring tilsier at hvordan ferdighetene måles er avgjørende for hva og hvor mye som trenes.

Ferdighetsnivåene i lys av hva som er anvendbart

Resultatene fra de innledende testene viser at mannskapene i distrikt A i gjennomsnitt hadde ferdigheter rett under et anvendbart minimumsnivå. I distrikt B hadde de i gjennomsnitt kunnskap og noe ferdighet i bruk av teknikkene, men de hadde ikke ferdigheter som var anvendbare basert på den skalaen som er benyttet. Bak gjennomsnittstallene fant jeg at litt over halvparten av de som ble testet i distrikt A hadde anvendbare ferdigheter, mens i distrikt B var det kun en person som befant seg på dette nivået.

Som tidligere nevnt i teorien fremstår arrestasjonsteknikk som en åpen ferdighet som skal brukes i et omskiftende utemiljø der en arrestant motsetter seg pågripelsen. Teorien viser også at arrestasjonsteknikk i all hovedsak er en kompleks motorisk ferdighet som vil være mindre resistent mot stress enn enklere mer grovmotoriske bevegelser.

¹⁰ Figur 5 viser at mannskapene oppgir at de har gjennomført ca halvparten av det som var planlagt.

De politiet skal pågripe med makt vil naturligvis gjøre motstand. Uten motstand vil det ikke være nødvendig med fysisk makt. At tjenestemenn kan vise pågripelser av personer som gjør lett motstand vil være et viktig argument for at de skal oppleve mestring når teknikkene skal brukes i operativt politiarbeid. Mange vil nok være enige i at man må være opptatt av hva som skal til for å oppnå dette.

Resultatene fra de avsluttende testene viser at det har vært fremgang i begge distriktene i løpet av perioden med trening. Distrikt A har utviklet gjennomsnittsferdighetene på mannskapene samt at de har fått enda flere av mannskapene opp på et anvendbart nivå. Brorparten av utvalget oppnådde anvendbare ferdigheter. Det var liten fremgang i antall godkjente på håndjernspåsett og sideleie i distrikt A.

Distrikt B oppnådde også en fremgang på sine mannskaper. På tross av fremgangen var brorparten av utvalget fortsatt ikke på et anvendbart nivå etter treningsperioden. I distrikt B økte antallet som kunne vise korrekt håndjernspåsett og sideleie mer enn i distrikt A.

Distrikt A befant seg godt inne i det motorisk assosiative stadiet, og noen var inne i automatiseringsstadiet (Schmidt & Wrisberg, 2004). Fremgangen i gjennomsnitt viser at mannskapene er moderat i stand til å omsette ferdighetene i operativt politiarbeid. De klarer i større grad å kommunisere med arrestanten samtidig med at de foretar valg angående timing, teknikk og kontroll. Det er fortsatt et utviklingspotensial så lenge flere sliter når arrestanten blir mer utagerende. Dersom de skal oppnå et høyt anvendbarhetsnivå, så må de beherske pågripelser også når personer gjør mer fysisk motstand.

Distrikt B befinner seg fortsatt på det *verbalt-kognitive stadiet* (Schmidt & Wrisberg, 2004). En del klarer å gjennomføre teknikkene teknisk riktig uten motstand, men straks arrestanten begynner å gjøre motstand feiles det. Med dette menes at dersom en arrestant gjør motstand, vil de ikke lykkes med å oppnå kontroll ved bruk av de lovlige teknikkene. Ferdighetene mannskapene i distrikt B har oppnådd er mer sårbare sammenliknet med distrikt A. Dersom man så vidt har lært seg en teknikk vil man være mer sårbar for å glemme den dersom det er lenge til man skal trene ferdighetene på nytt. Teknikkene er ikke tilstrekkelig innlært og automatisert. Gallagher (2008) skriver: «*use of force tactics are perishable skills that deteriorate without practice*» (Gallo, Collyer & Gallagher, 2008). Repetisjon og mengdetrening er nødvendig.

Dette vil også være forklaringen på hvorfor de befinner seg *under* et anvendbarhetsnivå. Ferdigheter på dette nivået kan ikke brukes i tjenesten dersom man skal få et forutsigbart resultat. Fremgangen fra 3,7 til 5,0 viser at flere i utvalget kan vise noenlunde riktig teknikk uten påvirkning, men reelt sett har denne fremgangen liten praktisk verdi når ferdighetene skal omsettes i operativt politiarbeid.

Fremgangen i de to distriktene må også sees i lys av at mengden arrestasjonsteknikktrening for 2011 var historisk høy. På tross av dette gir den ikke ønsket effekt på distrikt B. Dette er også situasjonen for flere i distrikt A. Dette kan være med å forklare hvorfor mannskapene i begge i distrikt er under middels fornøyd med sin egen ferdighetsutvikling.

Hvilken effekt man hadde funnet i distrikt A dersom de kun hadde gjennomført den ordinære treningen vil ikke denne studien kunne svare på. Da måtte man hatt ytterligere deling i distrikt A der noen kun gjennomførte den ordinære treningen.

Mulige konsekvenser av ferdighetsnivåene

Denne diskusjonen vil ta for seg mulige konsekvenser av de ulike ferdighetsnivåene i lys av funnene og teorien. Perspektivet vil være hvordan ferdighetsnivået kan ha betydning for, og påvirkning på, mannskapenes evne til å etterleve hjemmelsgrunnlaget. Hvordan mannskapenes ferdighetsnivå påvirkes av emosjoner vil også diskuteres.

Ferdighetene under stresspåvirkning

Teorien viser at gode ferdigheter på et vis forebygger stress, samt at de øker muligheten for å prestere i den enkelte stressituasjon. Lave ferdigheter derimot kan øke stress, samt at det kan føre til et dårlig resultat i den enkelte stressituasjon. I tillegg vil opplevelsen av ikke å ha de ferdighetene som skal til, kunne øke stresset ytterligere (Gould, Greenleaf & Krane 2002).

Resultatene fra spørreundersøkelsen er med på å underbygge disse antakelsene. Den viser at mannskapene i varierende grad opplever stress, angst og høy puls under pågripelser. Jeg fant at det er signifikante forskjeller mellom de to distriktene i synet på dette spørsmålet. *Mannskapene i distrikt B opplever mer stress, angst og høy puls under pågripelser.* Dette kan være med på å underbygge teorien

om at stress oppstår når det er et opplevd misforhold mellom egen kapasitet, og det situasjonen krever (Gould, Greenleaf, & Krane, 2002).

Noen vil muligens mene at de målte forskjellene ikke er veldig store på tross av at de er signifikante. Jeg mener allikevel at forskjellene representerer noe som er interessant. Når funnene viser at distrikt B i gjennomsnitt opplever pågripelsessituasjonen som over middels stress og angstfylt, så gir dette kunnskap om to forhold. Det ene er at stress faktisk gjør seg gjeldene. Det andre som er interessant, er at det også var en forskjell mellom distriktene som er med på å underbygge empiren fra testingen.

I begge grupper er stress og angst en reell problemstilling. Også i distrikt A oppgir mannskapene at de i gjennomsnitt opplever middels grad av stress, angst og høy puls.

Det er naturligvis forskjeller internt i hver gruppe. Spredningen i svarene viser at noen opplever pågripelsessituasjonen som lite stressende, mens andre faktisk opplever høy grad av stress. Det kan være et argument at treningen bør være rettet mot å «fange opp» alle. Også de som opplever pågripelsessituasjonen som meget stress og angstfylt.

I spørsmålet om stress er det brukt tre begreper som relaterer seg til ulike reaksjoner. I teorien er det presentert stress, angst og aktivering (Gould, Greenleaf, & Krane, 2002). I spørsmålet er begrepet aktivering byttet ut med «høy puls». Dette er gjort for å bedre validiteten. De fleste vil ikke ha noe forhold til begrepet aktivering, men «høy puls» vil sannsynligvis bli forstått bedre. Som jeg har skrevet i kapittelet om validitet, så er det en fare for at spørsmålet ikke blir forstått som jeg ønsker, eller blir tolket. Det vil derfor være naturlig å ta et forbehold om hvordan spørsmålet blir forstått.

Det som også er interessant er at utvalget i distrikt B oppgir at ferdigheter i bruk av makt er viktig for å føle seg trygg på jobb, men samtidig mener de at de selv har lave ferdigheter. Forskjellene her er større enn i distrikt A. Dette kan være et argument for at spørsmålet om stress gir en pekepinn på at lave ferdigheter øker stressnivået.

Dersom treningen er innrettet mot å gi mannskapene automatiserte ferdigheter, så øker muligheten for at alle kan oppnå anvendbare ferdigheter uavhengig av ulik grunnspenning (Ellingsen, 2007). Spørsmålet er vel også om dette kan være med på å gi mannskapene en bedre arbeidshverdag der stress og angst ikke gjør seg gjeldene på samme måte.

Det er ikke spurt konkret om hva som gjør at den enkelte føler stress, angst og høy puls. Ordlyden i spørsmålet er « i de situasjonene der du forstår at du må bruke fysisk makt for å pågripe en arrestant». Dette er en indikasjon på at svaret er basert på forventinger til hvordan man skal løse situasjonen. Det vil ofte være diskusjon, forhandling og krav til god vurderingsevne som ligger i forkant av maktbruken. Stresset kan dermed ha direkte betydning for hvordan den enkelte løser oppdraget, ikke bare selve pågripelsen.

Muligheten til å ivareta hjemmelsgrunnlaget

I politilovens § 6 ligger grunnlaget for de polisiære grunnnormene (Auglend et al., 2004). Redegjørelsen for innholdet i disse grunnnormene er viktig fordi de representerer gode «knagger» for politiets maktbruk. Nødvendighet, forholdsmessighet og forsvarlighet er grunnpilarene i politilovens § 6. I det følgende vil jeg diskutere hvilken grad ferdighetsnivåene påvirker hvordan mannskapene vurderer hva som er nødvendig, forholdsmessig og forsvarlig.

Nødvendighet

Både før og etter vedlikeholdstreeningen befant distrikt B seg i gjennomsnitt på et nivå der ferdighetene ikke lot seg anvende i operativt politiarbeid. Distrikt A hadde et gjennomsnittresultat rett under anvendbarhet på de innledende testene. På de avsluttende testene hadde distrikt A i gjennomsnitt nådd et nivå av moderat anvendbarhet.

Det som blir *nødvendig* for mannskaper med manglende ferdigheter i bruk av tvangsmakt, kan fremstå som *unødvendig* for tjenestepersoner med gode tekniske ferdigheter. Dersom man ikke behersker de lovlige teknikkene som trengs for å oppnå kontroll, kan det bli nødvendig å ta i bruk andre virkemidler.

Auglend sier om de polisiære grunnnormene: «*Det dreier seg her om en objektiv politirettslig norm, ikke den enkelte politimanns subjektive eller rent private oppfatning om hva som ligger i disse begrensningene*» (Auglend et al., 2004, s. 427). Mange vil nok være enig i at dette er en viktig betraktning. Dette kan bety at alt som undervises pr. idag er med på å definere hva som objektivt sett skal brukes i pågripelsessituasjoner, basert på en forventning om hva politifolk skal beherske.

I distrikt B er ferdighetene gjennomsnittlig sett på et nivå som tilsier at det kan bli nødvendig å ty til andre virkemidler for å oppnå kontroll i en pågripelsessitua-

sjon uansett grad av motstand. Dette kan komme i form av det som objektivt sett ville vært unødvendige maktmidler dersom tjenestepersonene hadde hatt ferdigheter på et anvendbart nivå.

Jeg finner støtte for mine antakelser når jeg har spurt mannskapene om de har måttet bruke pepperspray eller teleskopbatong fordi de er utrygge på arrestasjonsteknikk. Resultatene viser at det er *signifikante forskjeller* mellom distriktene i bruk av pepperspray og batong. Distrikt B oppgir i større grad å ha brukt pepperspray eller batong fordi de er utrygge på bruk av arrestasjonsteknikk. At 54 prosent av styrken i distrikt B har gjort dette i større eller mindre grad, mot 31 prosent i distrikt A, vil nok noen mene er urovekkende. Kvalitativt må flere i distrikt B velge et maktmiddel som påfører smerte eller skade for å få kontroll på situasjonen.

Dersom man bruker pepperspray for å få kontroll på en arrestant, så har man beveget seg høyt opp på maktstigen til det som betegnes som smertefull maktbruk (Myhrer, 2008). Bruk av pepperspray er i seg selv ikke uforsvarlig. Middelet er ikke skadelig, men det representerer en smertepåvirkning som kun skal brukes overfor dem som ikke lar seg pågripe «uten at politimannen utsettes for skade» eller i «særlig faresituasjon» (Våpeninstruksens § 17).

Forholdsmessighet

Funnene viser at distrikt A har moderat anvendbare ferdigheter. Dersom man er i stand til å bruke tvangsmakt, og selv opplever at man kan lykkes med denne formen for maktbruk, så vil faren for en opptrapping av situasjonen være mindre. Når teknikkene er anvendbare i operativt politiarbeid, så kan maktstigen brukes til fulle slik den er tenkt og presentert i skolens opplæringsmateriell. Det som er pensum på skolen, og ute i distriktene blir dermed en norm som kan etterleves. Et moderat anvendbarhetsnivå er imidlertid ikke så godt at alle situasjoner kan løses slik skolens teknikker og taktikker beskriver.

Når ferdighetene ikke er gode nok slik tilfelle gjennomsnittlig sett var i distrikt B, øker faren for at maktbruken blir uforholdsmessig. I en pågripelsessituasjon vil de lovlige teknikkene fremstå som uegnede grunnet mangel på ferdighet. Dette kan føre til at en pågripelsessituasjon utarter, og at mannskapene må bruke hardere virkemidler for å oppnå kontroll. Dette kan føre til at den makten det blir nødvendig å bruke, fremstår som uforholdsmessig.

Funn i denne studien støtter også en slik antakelse. Mannskapene i de to distriktene er blitt spurt mener at de kan utøve forholdsmessig og forsvarlig maktbruk. Begge gruppene mener at de er over middels i stand til dette. Det er allikevel *signifikante forskjeller* mellom distrikt A og distrikt B. Distrikt B mener at de i mindre grad kan utøve forholdsmessig og forsvarlig maktbruk. Dette viser at det kan være en sammenheng mellom ferdighetsnivå og hvordan makten utøves siden testene viser at mannskapene i distrikt B har lavere ferdigheter.

Forsvarlighet

I teorikapitlet er det også brukt en del plass på en diskusjon av begrepet «forsvarlighet». Myhrer argumenterer med at bruk av teknikker eller metoder som ikke er utprøvd, eller bruk av godkjente teknikker som ikke gjøres på den måten de er tenkt, kan føre til en uforsvarlig maktbruk (Myhrer sitert i Førland, 2008; Myhrer, 2012). Jeg mener det er viktig å drøfte hvordan ferdighetene står seg i forhold til forsvarlig maktanvendelse.

Funnene viser at det er forskjell på distrikt A og distrikt B når det gjelder bruk av teknikkene. I distrikt A er det en høyere andel av mannskapene som oppgir at de har forsøkt på de lovlige teknikkene. Dette viser at det kan være en sammenheng mellom ferdighetene i de to distriktene og viljen til å forsøke på det man har trent. Om utvalget av teknikker er det objektivt sett beste, er vanskelig å få noe godt svar på, men dersom bruken øker i takt med økte ferdigheter, så tyder dette på at teknikkene lar seg anvende. Motsatt går det også an å si at funnene viser at mangel på ferdighet kan redusere bruken av de lovlige og forsvarlige teknikkene.

Et argument mot diskusjonen av nødvendighet og forholdsmessighet kan være at man ikke nødvendigvis beveger seg *bort fra tvangsmakt* selv om man mangler konkrete ferdigheter. Man kan argumentere med at manglende ferdigheter ikke nødvendigvis fører til uforholdsmessighet. En tjenesteperson som helt mangler ferdigheter som er anvendbare i tjenesten vil kunne vise til at man alltid klarer «å få en person i bakken» selv om man ikke behersker Politihøgskolens foretrukne arrestasjonsteknikker. Det som kan være vanskeligere å se, er hvordan man skal ivareta *forsvarligheten* dersom man ikke behersker de lovlige teknikkene. Teknikken vil kunne få et *ikke påregnelig* resultat. Sentralt i politiets bruk av makt står ansvaret for arrestantens sikkerhet. Dette vektlegges i undervisningen gjennom

fokus på kontroll på hodet og ansiktet i det arrestanten blir lagt i bakken. Dersom man ikke behersker teknikkene med en gang tempoet øker og arrestanten gjør motstand, så kan man risikere at det oppstår skader som er uønskede. Dette vil dermed kunne føre til at noe som i utgangspunktet var en godkjent teknikk resulterer i noe helt annet (Myhrer, 2012).

Funnene fra testingen viser at mannskapene i varierende grad er i stand til å sette på håndjern. I distrikt B er det under halvparten som klarte å utføre dette korrekt etter at vedlikeholdstreeningen var gjennomført for 2011. I distrikt A var situasjonen bedre, men også der var det flere som ikke behersket dette. Mangel på slike ferdigheter kan resultere i at håndjernsbruk som i utgangspunktet brukes ofte og ikke skal være smertefull maktbruk, kan ende opp med å bli nettopp det. Tor-geir Myhrer skriver i sin bok «Bastet og bundet» at norsk politi setter på håndjern anslagsvis 50000 ganger i året. (Myhrer, 2012, s. 13). Med slike tall så er det av vesentlig betydning, hvordan disse håndjernene er satt på. Det er stor forskjell på et korrekt påsatt håndjern som strammes lett, i forhold til håndjern som er påsatt feil, og som strammes hardt. Feil påsett kan forøvrig i seg selv føre til en smertepåføring som ikke er tilsiktet. Redusert blodsirkulasjon, dype røde merker i handledet, og mye smerte kan bli resultatet. Dersom man legger Tor-Geir Myhrer sine betraktninger rundt forsvarlighet til grunn, så skulle dette tilsi at ferdighetene i bruk av håndjern som jeg har funnet, vil kunne føre til uforsvarlig maktbruk. Dette kan føre til både unødvendig smertepåføring og skade på arrestanter.

Skadeproblematikken er ikke eksklusiv for arrestanter. Dette kan også omfatte mannskapene selv. Forsvarlige teknikker og metoder er ment å ha et forutsigbart resultat også for tjenestepersonene. Testene tilsier at mannskapene i distrikt B vil være mer utsatt for skade i pågripelsessituasjonene siden de mangler ferdighet i bruk av de lovlige pågripelsesteknikkene og håndjernspåsett.

Rundskriv om bruk av makt.

Uforsvarlig maktbruk får ingen konsekvenser så lenge ingen blir skadet eller anmelder politiet. Problemet oppstår når *ikke* alt går bra, og noen blir skadet eller i verste fall omkommer. Skader skjer fra tid til annen, men når situasjonene får dødelig utgang, har resultatet ført til skjerping av politiets maktbruk. Maktbruken har blitt *normert* gjennom de rundskriv som er presentert i teorikapitlet.

Rundskriv G-72/91 (Politidepartement, 1991) som omtaler forbud mot bruk av halsgrep, ble utstedt så langt tilbake som i 1991. Rundskrivet er med på å sette en norm ved å beskrive et konkret uforsvarlig virkemiddel til bruk på utagerende arrestanter. Halsgrepet er intuitivt lett å bruke, men representerer en fare for dødelig utgang i form av mangel på oksygen til hjernen. Lie (Lie, 2010) har vist at det fortsatt er mange som fortsatt benytter seg av dette grepet. Han skriver også «*det ser ut til at det er andre mekanismer enn rundskrivet som regulerer bruken*» (Lie, 2010, s. 75). Teorien og funnene mine viser at mangel på ferdighet kan være en forklaring. Stress i pågripelsessituasjonen kan også øke faren for «*improvisasjonsteknikk*» (Lagestad, 2008).

De som ikke behersker bruken av de lovlige pågripelsesteknikkene er avhengig av å få kontroll i pågripelsessituasjonen på tross av dette. Som tidligere nevnt kan det resultere i at kjente teknikker benyttes på feil måte, men det kan også føre til at man tyr til det eneste man behersker uten noen form for opplæring. Halsgrepet krever ingen opplæring, og det er derfor nærliggende å tro at dette kan være grunnen til at det benyttes. Da rundskrivet ble utstedt fulgte det ikke med mer trening på alternative teknikker som kunne representere gode lovlige løsninger på pågripelsessituasjoner. Det kan være med på å forklare hvorfor man fortsetter å bruke en ulovlig/uforsvarlig teknikk. Bruken av halsgrep betyr ikke nødvendigvis at mannskapene bevist trosser et forbud. Når situasjonene kommer ut av kontroll, griper man til det som «*fungerer i praksis*».

Rundskriv 2007/011(Politidirektoratet, 2007b) representerer også en innskjerping av politiets kontroll etter pågripelser. Rundskrivet har i større grad vært fulgt opp med tilbud om opplæring i kontrollteknikken sideleie for å sikre god tilførsel av oksygen selv om man er kontrollert på bakken. Spørsmålet er allikevel om denne treningen har vært tilstrekkelig. På testene er ferdighet i bruk av denne teknikken vurdert. Det er påfallende at mange personer i både distrikt A og distrikt B mangler ferdighet i håndjernspåsett og sideleie.

Mulige årsaker til ulikt ferdighetsnivå

I denne diskusjonen vil testresultatene bli sett i lys av det som er beskrevet i introduksjonskapitlet, samt spørreskjemadata fra de innledende testene. Tjenesteer-

faring, grunnopplæring, vedlikeholdstrening og distriktstilhørighet er noe av det som vil bli sett nærmere på.

Tjenesteerfaring

Funnene tyder på at det ulike ferdighetsnivået har andre årsaker enn ulik motivasjon og ulikt syn på ferdighetenes betydning mellom distriktene. De med 5 år eller mindre i tjenesten har bedre ferdigheter, uavhengig av distrikt. Denne forskjellen er stor. Det fremgår for øvrig at utvalget i distrikt B har mange med lang tjenestetid sammenliknet med distrikt A. Dette kan være et argument for at distrikts-tilhørighet ikke alene kan forklare forskjellene mellom distriktene. Distrikt B har en vesentlig høyere andel personer med lang tjenestetid. Analysen viser at dette fremstår som en viktig årsak til forskjellene mellom distriktene.

Noen vil sikkert mene at de med lang tjenestetid og mye erfaring skulle kunne bruke denne erfaringen til å prestere bra på testene. Som tidligere nevnt påpeker Lagestad at politiet sjelden pågriper noen, og at de derfor får lite «trening» i å bruke makt (Lagestad, 2008). Spørreundersøkelsen i kontrollgruppen og eksperimentgruppen viser at det er svært få som pågriper mer enn en gang i måneden (mer enn 12 ganger i året). Dette kan være med å forklare hvorfor eldre tjenestemenn ikke har høstet en tilstrekkelig mengde erfaringer til at de stadig kan øke kvaliteten på det de gjør.

Det kan imidlertid sies at erfaring kan ha den fordel at man blir bedre på å unngå bruk av tvangsmakt. Evne til kommunikasjon, trygghet i oppdragsløsningen, myndighet og autoritet kan sørge for at man bruker makt på et lavere trinn på maktstigen (Lie & Lagestad, 2007), og således unngår bruk av tvangsmakt. Det vil derfor kunne argumenteres for at erfaring er en betydelig faktor i forhold til å løse oppdrag på en kvalitativ god måte. På tross av dette vil noen oppdrag alltid ende med at politiet må bruke tvangsmakt. I begge distrikter oppgir brorparten av testpersonene å ha brukt fysisk makt det siste året. Dette er i tråd med tidligere forskning på politiets bruk av makt både nasjonalt og internasjonalt (Gallo et al., 2008; Garner & Maxwell, 1998; Kaminski & Martin, 2000; Lagestad, 2008; Lie, 2010; Smith & Petrocelli, 2002).

Ulik grunnopplæring

Dersom det er slik at tjenesten i seg selv ikke gir «trening» i bruk av makt, vil testpersonene i min undersøkelse for en stor del være prisgitt den opplæring og vedlikeholdstrening de mottok frem til testingen startet. At de eldre generelt sett har dårligere ferdighet krever også en forklaring.

Innledningsvis ble det vist at de som ble uteksaminert fra skolen før 2006 ikke fikk noen formell opplæring i å pågripe personer som faktisk gjør motstand og er i bevegelse. Mange vil nok mene at den tidligere opplæringen var uhensiktsmessig siden de som skal pågripes, sjelden står i ro og blir med frivillig. Man har i for liten grad vært kritisk til hva som lar seg anvende i polititjeneste. Dette kan være med å forklare hvorfor de med lengre en 5 års tjenesteerfaring presterer dårligere på testene. De mangler et grunnlag i opplæringen sin.

I distrikt A var det en større andel av mannskapene som har gjennomført opplæring på skolen etter 2006. Dette innebærer at de er kjent med, og har trent på å pågripe utagerende arrestant. Distrikt A skåret også høyere på de innledende testene, og hadde dermed et bedre grunnlag for å vedlikeholde og utvikle ferdighetene sine i tidsrommet mellom mine to målinger. Man kan si at de startet på et høyere nivå der en del grunnferdigheter allerede var på plass.

Utilstrekkelig opplæringen kan ha ført til at tjenestepersonene ikke har hatt tilitt til teknikkene når de skulle brukes i et omskiftende utemiljø der «kart og tereng» ikke stemmer overens i forhold til opplæringssituasjonen. Lagestad finner også støtte for dette i sin kvalitative forskning. Utalelser som «*det blir aldri som du lærer i arrestasjonsteknikk*» summerer opp tjenestemennenes opplevelse av å skulle forsøke teknikkene på gata (Lagestad, 2008). Dette kan igjen ha ført til at eldre tjenestemenn har dårlig erfaring med de teknikkene de har lært. Dyktige tjenestemenn med mye kunnskap og erfaring har ikke dermed automatisk gode ferdigheter i å bruke makt. Dette bekreftes av funnene i undersøkelsen.

Dersom de eldre med utilstrekkelig grunnopplæring har mindre tro på teknisk trening, skulle man kunne forvente at distrikt B ville ha mindre tiltro til at treningen ville gi dem et løft enn distrikt A. Resultatene bekrefter dette. Det er signifikante forskjeller mellom de to distriktene i synet på treningens mulighet til å påvirke egen ferdighetsutvikling. Distrikt B har under middels tiltro til at treningen vil ha noen effekt. Dette på tross av at de har gitt uttrykk for god motivasjon. Utilstrekkelig grunnopplæring kan være en medvirkende årsak til dette.

Tidligere vedlikeholdstrening og distriktstilhørighet

Hva så med vedlikeholdstreningen? Man kan argumentere for at eldre tjenestemenn burde hatt tid og anledning til å oppdatere seg på nye teknikker og prinsipper gjennom det årlige vedlikeholdsprogrammet.

De innledende testene viste at det kan være store forskjeller mellom distriktene uten at disse forskjellene er kartlagt. Forskningen til Lie viser at 60 prosent av mannskapene han testet ikke ville bestått skolens test (Lie, 2010). Minimumskravet her tilsvarer 6 poeng på testene gjort i denne studien. På de innledende testene var denne «strykprosenten» på 85 prosent i distrikt B, mens distrikt A hadde en strykprosent på 43 prosent. Antallet i utvalgene er små slik at prosentberegning av disse gruppene må tas med en klype salt. Det gir allikevel en pekepinn på hvor gruppene plasserer seg i forhold til et landsgjennomsnitt.

Som vist har etaten «på papiret» har hatt inntil seks timer i året med arrestasjonsteknikk fra begynnelsen av 2000 tallet, selv om en utfyllende årsoversikt mangler. Hva som reelt sett har blitt gjennomført av trening blir spekulasjoner, og således ikke relevant i denne studien. Det som derimot er relevant, er at mannskapenes ferdighetsnivå i seg selv er en bekreftelse på at treningsmengde og innhold ikke har vært tilstrekkelig frem til i dag. Riktig mengde og kvalitet på treningen frem til 2011 ville ført til at man hadde funnet anvendbare ferdigheter på de innledende testene. Da legger jeg til grunn mine funn om motivasjon, som tilsier at mannskapene burde være mottakelige så lenge tilbudet er godt nok.

Funnet viser at det var forskjeller på distriktene, også når man kontrollerer for tjenesteerfaring. Dette viser at kvaliteten på treningen som gis tilsynelatende også er av betydning, selv om mengden er lav. Frem til de siste 5-6 årene har mye vært prisgitt lokale initiativ og ressurspersoner når det gjelder politiets opplæring i bruk av fysisk makt. Denne virkeligheten er synliggjort gjennom opplæringsprogrammene. De viser at i 1998 skulle «lokal ressursperson» brukes til opplæring i arrestasjonsteknikk. Skillet går i 2000 da man foreskriver «godkjent instruktør». Realiteten i 2011 var allikevel at verken distrikt A eller distrikt B hadde godkjente instruktører i arrestasjonsteknikk av nyere dato. Det kan allikevel hatt betydning at distrikt A har ressurspersoner som synes at denne type trening er viktig. Dette gjenspeiler seg også i funnene som viser at lederne i distrikt A fremstår som signifikant mer opptatt av hvordan mannskapene bruker makt enn i distrikt B

Distriktstilhørighet er således ikke nødvendigvis uviktig i denne sammenheng, men vedlikeholdstreeningen må sees i sammenheng med den grunnopplæringen som er gitt. Her vil det kunne argumenteres for at det er samspill mellom distriktets prioriteringer, og den grunnopplæringen mannskapene man skal undervise hadde fra før.

De siste årenes vedlikeholdsprogrammer har vært mer spesifikke som en konsekvens av arbeidet til den nasjonale referansegruppen i arrestasjonsteknikk. Spørsmålet må allikevel bli om etterslepet på ferdigheter er så stort, at det blir vanskelig å forvente konkrete resultater av treningen i alle distrikter.

Oppsummering

Funnene på testene viser også at det vil være vanskelig å anslå utbytte av vedlikeholdstreeningen når man ser hvor forskjellige politidistriktene kan være, og hvor store forskjeller det kan være i hvert enkelt distrikt. Hva kan man forvente og hva må man tilrettelegge for når mannskapene har ulike ferdigheter? Når idrettsutøvere trener for å mestre sin konkurranse situasjon, så øver de på ulike nivåer. Som eksempel vil en 5 divisjonsspiller få annen trening enn en 2. divisjonsspiller, og eliteseriespilleren vil igjen ha et annet opplegg som er tilpasset eliteserien. I politiet skal alle spille i «eliteserien», men utgangspunktet til den enkelte kan være høyst forskjellig

Politiets bruk av fysisk makt er ikke gjenstand for noen kvalitativ vurdering i form av noen test, så det blir dermed vanskelig å mene noe mer om hvert enkelt politidistrikt i Norge. Det må allikevel kunne argumenteres for at *både* distrikt A og distrikt B på hver sin måte representerer norsk politi, og at historikken viser at norsk politi ikke er en homogen gruppe hva angår ferdigheter. Ulik grunnopplæring og utilstrekkelig vedlikeholdstreening kan være med på å forklare det ulike nivået mellom de to distriktene nettopp fordi de to utvalgene er ulikt sammensatt i tjenestetid og alder. At ferdighetsnivået har sammenheng med tjenestestedets prioriteringer vil dermed bare delvis kunne forklare ferdighetsnivået. Det viktigste ser ut til å være utilstrekkelig grunnopplæring, som deretter er fulgt opp av for lite vedlikeholdstreening.

Konklusjon

Eksperimentet med tilleggstrening viser at distrikt A ikke har oppnådd en statistisk større effekt enn distrikt B. Etter posttestene viser det seg at begge utvalg har hatt signifikant fremgang. Utvalget i distrikt A hadde høyere utgangspunkt, og har tilsvarende høyere sluttresultat. Det er allikevel ikke signifikante forskjeller i fremgang mellom de to utvalgene. Dette viser at tilleggstreningen i distrikt A ikke har gitt noen målbar effekt. Funn fra spørreskjemadata viser at mannskapene har gjennomført litt over halvparten av den ekstratreningen som var planlagt. Mannskapene i distrikt A oppgir allikevel at de er mer fornøyd med sin egen ferdighetsutvikling enn mannskapene i distrikt B.

Funnene viser at politiets ferdighetstrening frem til 2011 ikke har gitt mannskapene et enhetlig anvendbart ferdighetsnivå. Dette på tross av at arrestasjonsteknikk har hatt et visst fokus de siste årene. Det var selvfølgelig variasjoner i ferdighet, men det er påfallende lave ferdigheter blant tjenestepersoner med lang erfaring og høyere alder. Den store variasjonen mellom de to distriktene indikerer også at man ikke har noen enhetlig standard på norsk politi når det gjelder ferdigheter i bruk av fysisk makt.

Ferdighetsutviklingen i intervensjonsperioden viser flere ting. Treningen har hatt en signifikant effekt, men dette betyr ikke at alle oppnådde et nivå som vil la seg anvende i operativt politiarbeid dersom man legger til grunn arbeidskravene jeg har beskrevet i studien. Et hovedtrekk er at de som hadde grunnferdigheter fra før oppnådde moderat anvendbare ferdigheter etter treningsperioden. De som kom inn i treningen med lave ferdigheter oppnådde ikke anvendbare ferdigheter. De vil ha behov for mer trening, og hyppigere trening. Med den treningsmengden som tilbys i dag, er det lite sannsynlig at mannskaper med utilstrekkelig grunnopplæring vil oppnå anvendbare ferdigheter. Denne antakelsen styrkes av at man i 2011 skulle gjennomføre et historisk høyt timeantall med ren arrestasjonsteknikk blant annet som en følge av studien til Lie (2010). Funnene viser at tiltaket ikke har hatt ønsket effekt.

Ulikt ferdighetsnivå ser ut til å få konsekvenser for hvordan makten utøves. Mannskapene i distrikt A oppgir at de bruker teknikkene hyppigere, de er mer

fornøyd med treningsutbyttet, de bruker i mindre grad pepperspray og teleskopbatong som erstatning for tvangsmakt, og de opplever mindre stress i forbindelse med arrestasjoner. Mannskapene i distrikt A mener også at de i større grad kan overholde hjemmelsgrunnlaget for bruk av makt. Dette viser at ulikt ferdighetsnivå har konsekvenser for hvordan mannskapene opplever pågripelsessituasjonene, og for hvordan makten utøves.

En nærmere diskusjon av konsekvensene viser at man kan få en maktanvendelse som ikke er i tråd med hjemmelsgrunnlaget. Diskusjonene peker på at det som er nødvendig og forholdsmessig, i stor grad vil avhenge av den enkeltes ferdigheter. Lave ferdigheter øker også risikoen for at norsk politi utsetter arrestanter for skade, og at de utsetter seg selv for fare og skade. Ferdighetsnivået vil i stor grad avgjøre om maktanvendelsen blir forsvarlig. Dette støttes også når man ser hvordan mannskapene gir respons på sin egen bruk av de lovlige teknikkene, bruk av pepperspray og teleskopbatong, og evnen til å overholde hjemmelsgrunnlaget.

Dersom norsk politi skal ha en høy standard på maktanvendelsen som sikrer at det aldri blir brukt mer makt enn det som er nødvendig, forholdsmessig og forsvarlig, så må man ha et bevisst forhold til om forventningene i hjemmelsgrunnlaget blir fulgt opp med tilstrekkelig trening. Det må være en sammenheng mellom den kapasiteten mannskapene har, og de arbeidskravene som tilligger bruk av fysisk makt i polititjeneste. Studien viser at trening ikke er en «quick fix» som virker likt på alle uavhengig av tidligere opplæring. Formelle rammer i form av forbud har liten hensikt uten nok trening.

Norsk politi må ha et system som produserer færrest mulig saker der maktbruken blir kritisert. Dette kan man oppnå ved stadig å jobbe for en maktanvendelse som ikke beveger seg mot det som er på grensen til det straffbare (Myhrer, 2008). Det er viktig at man har en god praksis som er gjennomtenkt fra planverk ned til gjennomføringen av treningen slik at man sørger for å ligge i forkant når det gjelder å tilby politiet en trening som gjør dem til profesjonelle maktanvendere. Lagestad siterer en tjenestemann i sin studie som uttaler: «*Om folk flest hadde visst hvor dårlig politiet er til å bruke fysisk makt, hadde de blitt skremt*» (Lagestad, 2008, s. 304). Dette harmonerer dårlig med det jeg har beskrevet over. Da er det på alle måter et misforhold mellom kapasitet og arbeidskrav.

I de kommende årene vil IP mannskapene få 6 timer trening i Arrestasjonsteknikk i året. Denne studien viser at en slik treningsmengde vil føre til at maktanvendelsen kan komme i konflikt med hjemmelsgrunnlaget for de som mangler grunnferdigheter. Det er mye som taler for at noe må endres dersom mannskapene skal etterleve forventningene som er beskrevet i lov og instruks. Det er viktig at det ikke er et gap mellom forventning og ferdighetsnivå.

Anbefalinger

På bakgrunn av funnene og diskusjonene av dem, vil det være naturlig å komme med noen anbefalinger:

Politietaten må ta stilling til hvilket minimumsnivå av ferdighet man ønsker at mannskapene skal inneha, og hva som skal til for å oppnå det. Norsk politi er en lite homogen gruppe hva angår ferdigheter i bruk av fysisk makt. Dette gjør det vanskelig å planlegge og tilrettelegge trening som skal gi alle det samme utbytte.

Det må være sammenheng mellom de målene man har med treningen og den treningen som tilføres. Både type trening og mengde trening må reflektere hva som er målet med treningen. Ensidig fokus på *timeantall* gir ingen garanti om *treningseffekt*.

Det bør være et mål at de operative har ferdigheter i brukt av makt som kan anvendes i operativt politiarbeid slik at man kan etterleve hjemmelsgrunnlaget slikt det er tenkt og beskrevet. Et enhetlig anvendbart nivå vil også styrke samhandling, redusere stress, og gjøre politiet til profesjonelle maktanvendere som kan ivareta arrestanten og seg selv på best mulig måte.

Politiet bør ha en måte å måle det minimumsnivået av ferdighet på som man har bestemt at mannskapene skal ha. En test vil ansvarlig gjøre den enkelte tjenesteperson, men også etaten. Uten en test vil det være svært vanskelig å vite om man har oppnådd en enhetlig standard på den fysiske maktanvendelsen.

Tjenestepersoner som aldri har trent systematisk på å pågripe arrestant som gjør motstand, bør gis et oppdateringskurs for å oppnå tilstrekkelige grunnferdigheter som kan vedlikeholdes med den årlige treningen. I denne studien er det dokumentert at opplæringen i bruk av fysisk makt har vært av varierende kvalitet og omfang i norsk politi. Systematisk opplæring på å pågripe en umedgjørlig arrestant ble innført for få år siden på skolen. Funnene viser at det er en signifikant forskjell i ferdighet mellom de som har hatt grunnopplæring i å pågripe en utagerende arrestant, og de med lengre tjenesteerfaring som ikke har slik opplæring.

Opplevd utbytte i distrikt A gjør at jeg vil anbefale tiltaket. Tilleggstreningen kan være en måte å gjennomføre opplæring på som i større grad sikrer jevn oppfølging. Et slikt opplegg vil allikevel kreve dedikerte instruktører som følger opp at treningen gjennomføres

Litteraturliste

- Andresen, A. H. (2008). *Arrestasjonsteknikkens historiske utvikling i norsk politiutdanning*. Oslo: Politihøgskolen.
- Auglend, R. L., Mæland, H. J. & Røsandhaug, K. (2004). *Politirett*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Buttle, J. W. (2007). A constructive critique of the officer safety programme used in England and Wales. *Policing and Society*, 17, 164-181.
- Buttle, J. W. (2010). Officers safety and public safety: Training the police to use force in the United Kingdom. I J. B. Kuhns & J. Knutsson (Red.), *Police use of force: A global perspective* (s. 32-42). Santa Barbara: Praeger.
- Cook, T. D. & Campbell, D. T. (1979). *Quasi-experimentation: Design & analysis issues for field settings*. Boston: Houghton Mifflin.
- Ellingsen, J. E. (2007). *Idrettspsykologi*. [Dokument formidlet på It`s learning under fagbolk «idrett og emosjoner» på nettstudiet Idrettspsykologi ved Høgskolen i Bergen.]
- Finstad, L. (2009). *Et ansvarlig politi : Åpenhet, kontroll og læring : Evalueringsrapport fra utvalget oppnevnt av Justis- og politidepartementet 5. mars 2008* (NOU; 2009:12). Oslo: Departementenes servicesenter, Informasjonsforvaltning.
- Fyfe, J. J. (1996). Training to reduce police-civilian violence. I W. A. Geller & H. Toch (Red), *Police violence: understanding and controlling police abuse of force* (s. 165-179). New Haven: Yale University Press.
- Førland, O. H. (2008). *Politiets bruk av fysisk makt: Overvåkingen og grensedragningen av rettmessig og urettmessig maktbruk under tjenesteutførelsen*. (Masteroppgave, Universitetet i Oslo).
- Gallo, F. J., Collyer, C. E. & Gallagher, P. L. (2008). Prevalence of force by police in Rhode Island jurisdictions: Implications for use of force training and reporting. *Criminal Justice Review*, 33(4), 480-501.
- Garner, J. H. & Maxwell, C. D. (1998). Measuring the amount of force used by and against the police in six jurisdictions. I *Use of force by police: Overview of national and local data* (s. 25-44). Washington, DC: National Institute of Justice.
- Gould, D., Greenleaf, C. & Krane, V. (2002). Arousal-anxiety and sport behavior. I T. Horn (Red.), *Advances in sport Psychology* (2. utg.) (s. 207-237). Miami: Human Kinetics.
- Grindal, K. H. & Henriksen, S. V. (2009). *Hvordan tilrettelegge opplæring i bruk av maktmidler i tråd med våpeninstruksen?* (Masteroppgave, Høgskolen i Akershus).

- Gundhus, H. I. & Larsson, P. (2007). Policing i et norsk perspektiv. I H. I. Gundhus, P. Larsson & T. G. Myhrer (Red.), *Polisiær virksomhet: Hva er det - hvem gjør det?* (PHS Forskning; 7) (s. 11-30). Oslo: Politihøgskolen.
- Hiim, H. & Hippe, E. (1998). *Undervisningsplanlegging for yrkeslærere*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johannessen, A., Tuft, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Kaminski, R. & Martin, A. (2000). An analysis of police officer satisfaction with defense and control tactics. *Policing: An international journal of police strategies & management*, 23(2), 132-153.
- Kleven, T. A. (2002). Begrepsoperasjonalisering. I T. Lund (Red.), *Innføring i forskningsmetodologi* (s. 141-183). Oslo: Unipub.
- Kruuse, E. (2007). *Kvantitative forskningsmetoder : i psykologi og tilgrænsende fag*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Lagestad, P. (2008). Politiets bruk av fysisk makt. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*, 95(3), 298-314.
- Lie, A. L. (2010). *Politiets bruk av fysisk makt* (PHS Forskning; 2). Oslo: Politihøgskolen.
- Lie, A. L., & Lagestad, P. (2007). *Arrestasjonsteknikk*. Oslo: Politihøgskolen.
- Lie, A. L., & Lagestad, P. (2011). *Arrestasjonsteknikk* (2. utg.). Oslo: Gyldendal.
- Lund, T. (Red.) (2002). *Innføring i forskningsmetodologi*. Oslo: Unipub.
- Myhrer, T.-G. (2008). *Arrestasjonsteknikk, taktikk og etikk; Kontroll med at de polisiære grunnnormer etterleves ved arrestasjoner*. Paper presentert ved Kurs for instruktører i Arrestasjonsteknikk, Stavern.
- Myhrer, T.-G. (2012). *Bastet og bundet : rettslige rammer for bruk av håndjern*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Norge. (2005). *Lov av 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven) : med endringer, sist ved lov av 17. juni 2005 nr. 87 (i kraft 5. august 2005)*. Oslo: Cappelen Akademisk.
- Olympiatoppen. (2012). *Arbeidskrav i ulike idretter*. Hentet fra <http://www.olympiatoppen.no/fag-omraader/trening/treningsplanlegging/arbeidskrav/page433.html>
- Pensgård, A. M. & Hollingen, E. (2006). *Idrettens mentale treningslære*. Oslo: Gyldendal undervisning.
- Politihøgskolen. (2011). *Emneplaner i Bachelorstudiet B3*. Oslo: Politihøgskolen.
- Politidirektoratet. (2007b). *Halsgrep, mageleie ved pågripelse/innbringelse og transport av arrestanter mv.* (Rundskriv 2007/011). Oslo: Politidirektoratet.
- Våpeninstruks for politiet (1989). Oslo: Justis- og politidepartementet.

- Schmidt, R. A. & Wrisberg, C. A. (2004). *Motor learning and performance*. Champaign: Human Kinetics.
- Schmidt, R. A. & Wrisberg, C. A. (2008). *Motor learning and performance : a situation-based learning approach*. Champaign: Human Kinetics.
- Schønning, H. (1931). *Selvforsvar : Jiu-jitsu og politigrep*. Oslo: Aschehoug.
- Siddle, B. K. (1995). *Sharpening the warriors edge: The psuchology & science of traning*. [S.l.]: PPCT Research Publications.
- Slaatten, J. (udatert). *Politigrep*. [Oslo]: [Politiskolen].
- Smith, M. R. & Petrocelli, M. (2002). The effectiveness of force used by police in making arrests. *Police Practice and Research*, 3,(3), 201-215.

Appendiksoversikt

1. Meldeskjema fra NSD
2. Testskjema brukt på utvalgene
3. Spørreskjema brukt på begge utvalgene før pretestene
4. Spørreskjema brukt på utvalg og øvrige operative i begge distrikt
5. Leksjonsopplegg brukt på de operative i distrikt A (tiltak)
6. Leksjonsopplegg brukt på de operative i distrikt B (tiltak)

NSD har hovedkontor på
P.O. Box 1047
0407 Oslo
Telefon: +47 22 44 11 11
Telefax: +47 22 44 11 12
E-post: nsd@nsd.no
www.nsd.no
Org. nr. NO58111087

Bjørn Berland
Politihøgskolen
Postboks 5027 Majorstua
0501 OSLO

Skjema: 31.03.2011

Skjema nr: 2008/11.01

Utsend dato:

Dato: skd

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 23.03.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

20727	En innføring av alternative metoder for opplysningssøk i forbindelse med utredningsarbeid
Behandlingsansvarlig	Politihøgskolen, ved institusjonens rektor John
Utgitt utnevnt	Bjørn Berland
Tilstand	Ann Hanneger Andersen

Personvernombudet har vurdert prosjektet (og finner at behandlingen av personopplysninger er stikkpåklig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredssetter kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i innledningssett, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/bekendtgørelsen med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan søms i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis en melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldingen gir du et eget skjema, http://www.nsd.no/no/om/personvern/lovtekst_sand/skjemaetnr01. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldingen skal ikke skaffelig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.no/no/om/personvern/personvernregisteret>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.03.2012, sette en henvisningstid angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vesting Ingun

Bjørn Hanneger Andersen

Lise Terndal

Kontaktperson: Lise Terndal 06 55 58 33 77
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopie: Ann Hanneger Andersen, Hordensvei 9, 6878 GRIMSTAD

Prosjektvurdering - Kommentar

Person ID: 150007

Utsatt til offentlig behandling av informasjon som er tilgjengelig i offentlige registre og som er tilgjengelig for offentligheten gjennom offentlige registre og offentlige registre.

Hjelp til å forstå hvordan informasjon er lagret og beskyttet.

Det er viktig å forstå hvordan informasjon er lagret og beskyttet i offentlige registre og offentlige registre.

For å se hvordan informasjon er lagret og beskyttet i offentlige registre og offentlige registre.

Se også informasjon om hvordan informasjon er lagret og beskyttet i offentlige registre og offentlige registre.

Appendiks 2

Testskjema brukt på utvalgene

Testpersoner nummer;

TESTSKJEMA FOR INNSATSPERSONELL UNDER GJENNOMFØRING AV FORSKNINGSPROSJEKT

(Testpersonene trekker en av to oppgaver. Den ene består av 1 mot 1 fremover og 2 mot 1 bakover og 2 mot 1 fremover)

Pågripelse 1 mot 1		Pågripelse 2 mot 1	
Evalueringskriterier	Poeng	Evalueringskriterier	Poeng
Gjennomføre en pågripelse der du har en markør med en offensiv og verbalt truende adferd. Markøren kommer mot kandidaten, og yter markant motstand ved en eventuell grepskobling. Testperson må selv beslutte hvilken teknikk som er hensiktsmessig, og gjennomføre med hurtighet og kraft. Tekniske og taktiske momenter må ivaretas.	6	Vis eevne til å planlegge og gjennomføre en fri pågripelse der samarbeid, kontroll, initiativ og evne til å tilpasse teknikk til situasjon er ivarettatt. Markør skal være offensiv og verbalt truende. Ved en eventuell grepskobling vil det ytes markant motstand. Markøren forsøker å jobbe seg ut av grepskoblingen. Pågrিপelsen planlegges foran testansvarlig.	6
Vis eevne til å kombinere retninger i en pågripelse, samt vurdere bruk av kontrung. Markør er i bevegelse og yter motstand ved en eventuell grepskobling. Tekniske og taktiske momenter ivaretas. Realistisk tempo.	5	Vis eevne til å kombinere retninger i en pågripelse samt vurdere bruk av kontrung. Markør er i bevegelse og yter motstand ved en eventuell grepskobling. Tekniske momenter ivaretas. Realistisk tempo.	5
Vis at man behersker teknikken i realistisk tempo. Testperson skal først ta tak i markøren for deretter å finne riktig timing for å utøve teknikken. Markøren skal yte moderat motstand ved grepskobling.	4	Gjennomføre pågripelse i realistisk tempo, nedleggelsesretningen er kjent, moderat motstand fra markør når grepet er koblet. Testperson skal først ta tak i markøren for deretter å finne riktig timing for å utøve teknikken.	4
Vis at man behersker teknikken uten at markør gjør motstand. Tekniske momenter ivaretas. Markør skal påsettes håndjern og legges over i sideleie*	3	Gjennomføre pågripelse i moderat tempo, der nedleggelsesretningen er kjent. Tekniske momenter er ivarettatt.	3
Vis teknikken i moderat tempo, der de viktigste tekniske momenter er ivarettatt.	2	Gjennomføre pågripelse i moderat tempo, der de viktigste momenter er ivarettatt. Nedleggelsesretningen er kjent.	2
Forklare teknikken der tekniske momenter er ivarettatt, demonstrere i rolig tempo.	1	Forklare viktige momenter i samarbeid 2 mot 1. Vis nedleggelse i rolig tempo.	1

*Dersom kandidaten ikke behersker håndjernspåsett og sideleie trekker 1 poeng fra totalsummen.

Totalsum

Appendiks 3

**Spørreskjema brukt på begge utvalgene
før de innledende testene**

Spørreskjema for testpersoner som deltar i forskningsprosjekt i Arrestasjonsteknikk

(Arrestasjonsteknikk defineres her for å være de teknikker som legges til grunn under IP treningene, og som er forankret i Politihøgskolens lærebok)

1. Kjønn:

Mann	
Kvinne	

2. Alder:

Under 25	26-30	31-35	36-40	41-45	46-50	51-55	Over 55

3. Hvilket år gikk du ut skolen?

Før 2006	Etter 2006
----------	------------

4. Hvor ofte bedriver du fysisk trening i løpet av en uke?

Antall	
--------	--

5. I hvilken grad føler du at din fysiske form gjør deg skikket til å takle utfordringene i tjenesten?

(skala fra 1-5 der 1 er dårlig skikket og 5 er veldig godt skikket)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

6. I hvilken grad tror du at årets trening i Arrestasjonsteknikk vil påvirke dine ferdigheter i Arrestasjonsteknikk?

(skala fra 1 til 5 der 1 er i svært liten grad og 5 er i svært stor grad)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

7. I hvilken grad er du motivert for IP treningen med tanke på å øke dine egenferdigheter i Arrestasjonsteknikk?

(skala fra 1-5 der 1 er lite motivert og 5 er meget motivert)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

8. Hvor nyttig synes du IP treningene er for din tjenesteutøvelse?

(skala fra 1-5 der 1 er svært lite nyttig og 5 er svært nyttig)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

9. **Hvor viktig synes du Arrestasjonsteknikken er for å gjøre deg trygg i situasjoner der du skal bruke fysisk makt?**

(skala fra 1 til 5 der 1 er veldig lite viktig og 5 er veldig viktig)

--	--	--	--	--

10. **Hvor viktig synes du fysisk form er for å gjøre deg trygg i situasjoner der du skal bruke fysisk makt?**

(skala fra 1-5 der 1 er veldig lite viktig og 5 er veldig viktig)

--	--	--	--	--

11. **Hvordan vurderer du dine egne ferdigheter i Arrestasjonsteknikk?**

(skal fra 1 til 5 der 1 er dårlige og 5 er veldig gode)

--	--	--	--	--

12. **Når brukte du sist arrestasjonsteknikk under tjenesteutøvelsen?**

(kryss av i den boksen som passer best)

Mindre enn 1 uke siden	
Ca 1 måned siden	
Ca ett halvt år siden	
Ca 1 år siden	
Mer enn 1 år siden	
Vet ikke	
Har aldri brukt arrestasjonsteknikk	
Har pågrepet med makt men ikke ved bruk av arrestasjonsteknikk	

13. **Hvor mange ganger vil du anslå at du har pågrepet med makt ved å legge noen i bakken det siste året?**

Ingen ganger	1-3	4-6	7-9	10-12	Mer enn 12

Appendiks 4

**Spørreskjema brukt før de avsluttende testene
på utvalg og øvrige operative**

Spørreskjema for testpersoner som deltar i forskningsprosjekt i Arrestasjonsteknikk

1. I hvilken grad føler du at treningen i 2011 har økt ferdighetene dine i Arrestasjonsteknikk?
(skal fra 1 til 5 der 1 er "i svært liten grad" og 5 er "i svært stor grad")

--	--	--	--	--

2. I hvilke grad har kortleksjonene vært viktig for å heve nivået på ferdighetene dine?
(skala fra 1 til 5 der 1 er "ikke viktig" og 5 er "veldig viktig")

--	--	--	--	--

3. I hvilken grad tror du at du vil klare å bruke de teknikkene du har trent i 2011 under krevende pågripelser?
(skala fra 1-5 der 1 er i "veldig liten grad" og 5 er i "stor grad")

--	--	--	--	--

4. Dersom du har brukt det du har trent, lyktes du med det du forsøkte på?
(skal fra 1 til 5 der 1 er "i svært liten grad og 5 er "i svært stor grad") ingen kryss dersom du ikke har brukt teknikkene.

--	--	--	--	--

5. I hvilke grad har du sett andre utføre de teknikkene du har trent på under pågripelser?
(skal fra 1 til 5 der 1 er "svært sjelden" og 5 er "svært ofte")

--	--	--	--	--

6. I hvilken grad er dine ledere opptatt av hvordan du bruker makt under tjenesteutførelsen?
(skala fra 1 til 5 der 1 er "ikke opptatt av det" og 5 er "Veldig opptatt av det")

--	--	--	--	--

7. I hvor stor grad har du følt stress, angst og høy puls i de situasjonene der du forstår at du må bruke fysisk makt for å pågripe en arrestant?
(skala fra 1 til 5 der 1 er "svært sjelden" og 5 er "svært ofte")

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

8. I hvilken grad synes du at årets treningsform har gitt overføringsverdi til pågripelsessituasjonene ute?
(skal fra 1 til 5 der 1 er "ingen overføringsverdi" og 5 er "stor overføringsverdi")

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

9. I hvilken grad har treningen i Arrestasjonsteknikk i 2011 bidratt til å gjøre deg tryggere på jobb?
(skala fra 1 til 5 der 1 er "i liten grad" og 5 er i svært stor grad")

--	--	--	--	--

10. I hvilken grad føler du at du er i stand til å gjennomføre forsvarlig og forholdsmessig bruk av makt?
(skal fra 1 til 5 der 1 er "i svært liten grad og 5 er i svært stor grad")

--	--	--	--	--

11. I hvilken grad har du brukt pepperspray eller batong i pågripelser fordi du har følt deg utrygg på pågripelsesteknikk?
(skala fra 1 til 5 der 1 er "aldri" og 5 er "svært ofte")

--	--	--	--	--

12. Hvor ofte har du gjennomført kort leksjonene i prøveperioden fra mars til desember 2011?
(sett kryss på det utsagnet som passer best!)

Jeg stort sett ikke gjennomført leksjonene	
Jeg har stort sett gjennomført 1 gang pr mnd.	
Jeg har stort sett gjennomført 2 ganger pr mnd.	
Jeg har stort sett gjennomført 3 ganger pr. mnd.	
Jeg har stort sett gjennomført 4 ganger pr. mnd.	

Appendiks 5

Leksjonsopplegg brukt på de operative i distrikt A

Hva	Hvordan	Hvorfor	Tid
Personlig administrasjon			
1. Innledning/presentasjon:	<p>Presentere leksjonen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Informere om PM satsning på ”15min AT” for vår og andres sikkerhet. <p>Leksjonen i dag:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hjemmelsgrunnlag. - Posisjonering. - Repetere teknikkene: - Enkel nedpress. - Nedleggelse bakover. - Fra enkel nedpress til nedleggelse bakover. <ul style="list-style-type: none"> - 4 mot 1. <p>Fokus vil være på riktig utførelse, for tempo blir satt opp. Denne leksjonen skal legge grunnlaget for at deltakerne skal få noe ut av ”miljøtreningen” på leksjon 2 (onsdager), hvor de får prøvd seg litt mer.</p>	Motivere for leksjonen.	05min
2. Mål med leksjonen.	<p>Kjenne til hjemmelsgrunnlaget ifm bruk av makt. Repetere og automatisere: enkel nedpress – 1 mot 1 og 2 mot 1, nedleggelse bakover – 1 mot 1 og 2 mot 1, fra enkel nedpress til nedleggelse bakover – 1 mot 1 og 2 mot 1 og ”4 mot 1”.</p> <p>Alle skal henge med slik at de får mest mulig ut av ”Miljøtreningen på onsdag.</p>		
3. Hjemmelsgrunnlag, og presentasjon av Arrestasjonsteknikk – Lokal trening.	Presentere leksjonsopplegg for lokal AT.		15min
4. Oppvarming.	<p>Varme opp/tøye store og små muskelgrupper.</p> <p>Fokuser på deltakernes sikkerhet.</p> <p>IKKE TA AV!</p>	Forberede kroppen brå bevegelser, og på den måten unngå skader.	05min
5. Posisjonering.	<p>Spørre deltakerne hvordan de pleier å posisjonere seg?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Første kontakt litt på avstand? - Vurdere motstanderen - Velge innfallsmetode - Kontakt grep - Best på arm - Fra avstand, rett inn i grepsfasen. 		05min

6. Enkel nedpress.	<p>Instruktør/deltaker viser enkel nedpress 1 mot 1. Instruktør/deltakere kommer med innspill.</p> <p>Deltakerne går sammen og prøver på hverandre.</p> <p>Instruktør/deltaker viser enkel nedpress 2 mot 1. Instruktør/deltakere kommer med innspill.</p> <p>Deltakerne går sammen og prøver på hverandre.</p>		10min
7. Nedleggelse bakover.	<p>Instruktør/deltaker viser nedleggelse bakover 1 mot 1. Instruktør/deltakere kommer med innspill.</p> <p>Deltakerne går sammen og prøver på hverandre.</p> <p>Instruktør/deltaker viser nedleggelse bakover 2 mot 1. Instruktør/deltakere kommer med innspill.</p> <p>Deltakerne går sammen og prøver på hverandre.</p>		10min
8. Fra enkel nedpress til nedleggelse bakover.	<p>Instruktør/deltaker viser fra enkel nedpress til nedleggelse bakover 1 mot 1. Instruktør/deltakere kommer med innspill.</p> <p>Deltakerne går sammen og prøver på hverandre.</p> <p>Instruktør/deltaker viser fra enkel nedpress til nedleggelse bakover 2 mot 1. Instruktør/deltakere kommer med innspill.</p> <p>Deltakerne går sammen og prøver på hverandre.</p>		10min
9. "4 mot 1".	<p>Instruktør/deltaker viser 4 mot 1. Instruktør/deltakere kommer med innspill.</p> <p>Deltakerne går sammen og prøver på hverandre.</p>		10min
10. Oppsummering / måloppnåelse	<p>Evaluerings av leksjonen / øvelsen / spørsmål?</p>		05min

Leksjon 2:

AT – Trening IP4

Utarbeidet av: xxx

Dato: 24.08.11

Sist revidert: 24.08.11

Læreforutsetninger:	IP4 fra xxx politidistrikt, med varierende ferdigheter / erfaring. Dette skal ikke være nytt stoff for deltagerne, men repetisjon fra tidligere treninger og leksjonen
Rammefaktorer:	Trenings tidspunkt: torsdager høsten 2011, kl 0915 – 1040 / kl 1215 - 1340 Sted: Gymsal xxx ungdomsskole (Nedlagt skole). Tid til disp: 90 min (inkludert pauser) Antall deltagere: ca 12 - 20 deltagere. Antrekk: Arbeidsantrekk. Utstyr til leksjonen: Slagputer, ekstra batonger og førstehjelpsutstyr.
Sikkerhets-bestemmelser og verneutstyr:	
Mål:	Repetere og automatisere: enkel nedpress – 1 mot 1 og 2 mot 1, nedleggelse bakover – 1 mot 1 og 2 mot 1 og "4 mot 1".
Innhold/henvisninger:	Vedlegg temaliste 2011 – AT, lærebok i arrestasjonsteknikk PHS.

Læreprosessen:

M otivasjon: kort om innledning/motivasjon for denne leksjonen/pensum

A aktivisering: deltagerne lærer ved å GJØRE selv, ikke bare se og høre, samt fokus på flest mulig repetisjoner for den enkelte

K onkretisering: TYDELIG og ENKEL forklaring, beskrive KONKRET hvordan delene av teknikk/taktikk/ferdighet utføres og viktige suksessfaktorer for den enkelte del (gjenkjennelse, sikkerhet, effektivitet, målbehandling og pri på sikkerhet)

V ariasjon VARIERE form og formidlingsmåte for å beholde motivasjon og konsentrasjon

I ndividualisering: KONKRET, positiv og TYDELIG retting av feil hos den enkelte. Forklar hva som er riktig utførelse, ikke nødvendigvis hele tida hva som er feil.

S amarbeid: Fokus på at både den som utfører OG evt observatører/makker skal gi hverandre tilbakemeldinger i treninga SAMT viktigheten av felles forståelse for tema og kommunikasjon i makkerparet/styrken.

Hva	Hvordan	Hvorfor	Tid
Personlig administrasjon			0915
1. Innledning/presentasjon:	Presentere leksjonen: - Repetisjon av teknikkene: - Håndjernspåsett. - Trekk av batong. - Slag - Knespark - Spark (5 min pause) - Enkel nedpress. - Nedleggelse bakover. - 4 mot 1. Fokus vil være på riktig utførelse, før tempo blir satt opp. Denne leksjonen skal legge grunnlaget for at deltakerne skal få noe ut av "miljøtreningen" på leksjon 2, hvor de får prøvd seg litt mer.	Motivere for leksjonen.	05min
2. Mål med leksjonen.	Repetere og automatisere: enkel nedpress – 1 mot 1 og 2 mot 1, nedleggelse bakover – 1 mot 1 og 2 mot 1, og "4 mot 1". Alle skal henge med slik at de får mest mulig ut av neste leksjon, hvor det blir litt mer "fart".		0920 / 1220
3. Sette på / ta av håndjern.	Instruktør viser korrekt måte å sette på og ta av håndjern på medgjørlig person.		05min 0925 / 1225
4. Oppvarming.	Varme opp/tøye store og små muskelgrupper. Fokuser på deltakernes sikkerhet. IKKE TA AV!	Forberede kroppen brå bevegelser, og på den måten å unngå skader.	05min 0930 / 1230
5. Trekk av batong. (gjøres som en del av oppvarmingen)	Deltagerne går sammen to og to og stiller seg med ansiktet mot hverandre på hver sin side av gymsalen. Viktig med plass mellom deltakerne for å unngå å bli truffet av batongen. Ser hverandre i øyne og forsøker å trekke batong før den andre... (god gammel western duell).	Forberede kroppen brå bevegelser, og på den måten å unngå skader.	10min 0940 / 1240
5. Slag, kne og spark mot pute. (gjøres som en del av oppvarmingen)	Deltakerne fordeler seg på slagputene, 5 stk. Deltakerne skal på kommando: "1": slag mot pute.	Forberede kroppen brå bevegelser, og på den	10min

	"2": Kne mot pute. "3": Spark mot pute. (Side spark, markør <u>må</u> flytte puten)	måten å unngå skader.	0950 / 1250
6. Pause	VANN!		05min 0955 / 1255
7. Enkel nedpress. 3 deltakere går sammen og prøver på hverandre. Den som ser på skal evaluere utførelsen.	Instruktør/deltaker viser enkel nedpress 1 mot 1 . Instruktør/deltakere kommer med innspill. Instruktør/deltaker viser enkel nedpress 2 mot 1 . Instruktør/deltakere kommer med innspill. Deltakerne går sammen og prøver på hverandre.		15min 1010 / 1310
8. Nedleggelse bakover. 3 deltakere går sammen og prøver på hverandre. Den som ser på skal evaluere utførelsen.	Instruktør/deltaker viser nedleggelse bakover 1 mot 1 . Instruktør/deltakere kommer med innspill. Deltakerne går sammen og prøver på hverandre. Instruktør/deltaker viser nedleggelse bakover 2 mot 1 . Instruktør/deltakere kommer med innspill. Deltakerne går sammen og prøver på hverandre. <i>Dersom det blir tid, legge inn "Fra enkel nedpress til nedleggelse bakover".</i>		15min 1020 / 1320
9. "4 mot 1".	Instruktør/deltaker viser 4 mot 1 . Instruktør/deltakere kommer med innspill. Deltakerne går sammen og prøver på hverandre.		15min 1035 / 1335
10. Oppsummering / måloppnåelse	Evaluering av leksjonen / øvelsen / spørsmål? Oppstart neste leksjon kl 1050 / 1350		05min 1040 / 1340

Leksjon 3:

AT 2 IP4, Høsten 2011 AT løype

Tidspunkt: Torsdager
Tid til rådighet: 60 min, inkl. pauser.
Elever: 12 - 20 IP4.
Utstyr: Øvingspepper, Slagputer, sperrebånd, ekstra battonger og førstehjelpsutstyr.

AT løype:

Gymsalen deles i fire poster, ved hjelp av sperrebånd.

Leksjonen forutsetter at usikkerhet rundt utførelsen av de forskjellige teknikkene er løst under timen "AT 1 IP4 Høsten 2011". Fokus er veksling på de ulike teknikkene og tidspress.

NB! Ikke la tidspress gå utover sikkerhet!

En markør pr. post. De andre stiller på rekke. Når førstemann er ferdig med post 3 starter andre mann osv. Dette for å unngå kø ute i løypen. Meningen med løypen er å ha stort tempo / stress under utførelsen av teknikkene (vurder avstand etter antall elever). Bytt markører etter behov / etter hvert som deltakere blir ferdig med to runder. Dersom mulig prøv å unngå for store markører. Bruk også "de friskeste" markørene der noen skal legges i bakken. Vurder tidtaking for å få opp tempo. Minst 2 runder pr deltaker (vurder tida).

Husk å drikke underveis!

(kl: 1055 / 1355)

Sirkel 1, ca 15 min:

Post 1: Slag mot pute (flere).
Post 2: Enkel nedpress.
Post 3: Knespark i pute
Post 4: Nedleggelse bakover
(kl:1110 / 1410)

Sirkel 2, ca 15 min:

Post 1: Sidespark på pute

Post 2: Slag på pute

Post 3: Trekk av batong mot mann med kniv. (Gå med "garden" oppe inn i neste ring).

Post 4: Slag med batong, høyre venstre mot pute.

(kl:1125 / 1425)

Pause 5 min
(kl:1130 / 1430)

Sirkel 3, ca 15 min: (Med pistol)

Post 1: Trekke: battong ?/ Pepper? / pistol? På markørs kommando. Hold våpen/"garden" oppe til du er inne i neste ring.

Post 2: Hylstre våpen og pågripe person.

Post 3: Trekke: battong ?/ Pepper? / pistol? På markørs kommando. Hold våpen/"garden" oppe til du er inne i neste ring.

Post 4: Hylstre våpen og pågripe person.

(kl:1145 / 1445)

Alternativ sirkel / øvelser.

Sirkel 4, ca 15 min: (Med pistol)

(Vise fall teknikk og teknikk for spark fra bakken).

Post 1: Fra bakken, forsvare deg mot kniv med spark og komme deg unna.

Post 2: Pågripe person

Post 3: Trekk av pistol mot mann med kniv

Post 4: Hylstre våpen, pågripe mann som slipper kniv på kommando.

Leksjon 4:

AT – Miljøtrening for IP4

Onsdager, våren 2011

Tidspunkt: Onsdager 1130-1330.
Tid til rådighet: 90 min, inkl. pauser. (1130-1140 oppvarming, 1140-1225 / 1230-1315)
Elever: 18 – 30 IP4.
Utstyr: Øvingspepper, Slagputer, sperrebånd.

Tidsplan:
1130-1140 (10min) Oppvarming, og info om treningen
1140-1215 (35min) To deling, en gruppe: "AT løype".
1215-1250 (35min) To deling, en gruppe: "Miljøtrening".

45 min AT løype:

Gymsalen deles i fire poster, ved hjelp av sperrebånd.

Leksjonen forutsetter at usikkerhet rundt utførelsen av de forskjellige teknikkene er løst under timen "Grunnteknikker". Fokus er veksling på de ulike teknikkene og tidspress.

NB! Ikke la tidspress gå utover sikkerhet!

En markør pr. post. De andre stiller på rekke. Når førstemann er ferdig med post 3 starter andre mann osv. (vurder avstand etter antall elever). Bytt markører etter hver runde. Vurder tidtaking for å få opp tempo.

Sirkel 1, ca 15 min: (Uten belte)

Post 1: Fra kontakt grep, enkel nedpress.
Post 2: Fra best på arm, enkel nedpress.
Post 3: Fra kontaktgrep, Nedleggelse bakover
Post 4: Fra kontakt grep, enkel nedpress til nedleggelse bakover.

Vann!

Sirkel 2, ca 15 min: (Med batong)

(Kort repetisjon av spark og slag).
Post 1: Spark på pute
Post 2: Slag på pute
Post 3: Trekk av batong mot mann med kniv.
Post 4: Slag med batong, høyre venstre mot pute.

Vann!

Alternativt, hvis tid:

Sirkel 3, ca 15 min: (Med pistol)

(Vise fall teknikk og teknikk for spark fra bakken).

Post 1: Fra bakken, forsvare deg mot kniv med spark og komme deg unna.

Post 2: Pågripe person

Post 3: Trekk av pistol mot mann med kniv

Post 4: Hylstre våpen, pågripe mann som slipper kniv på komando.

45 min AT miljøtrening:

Patruljene skal benytte innlærte AT teknikker og da med utgangspunkt fra enten "kontakt grep" eller "best på arm".

Håndjern skal settes på (kuttet ved dårlig tid). Arrestant skal legges over i sideleie etter HJ påsett.

Fokusere på samarbeid mellom tj.personene.

Ordinær polititaktikk skal benyttes (Fremrykning/oppstilling på dør/entring)

Det vil ikke bli gitt noen foranledning. Det skal trenes på bruk av ulike A-teknikker i ulike miljøer.

Fra at alle skal få prøvd seg skal markørspillet gå på rundgang. Den som sist pågrep (ved to eller flere som pågriper er det den som tar venstre arm) skal være markør ved neste gjennomføring.

Dele opp (den ene halvdel) i 2-3 grupper!

Miljø: Oppstilling på dør, ca 5 min.

Fra oppstilling på dør, våpen i hylster, pågripe person som åpner døren ved hjelp av enkel nedpress. De andre entrer på vanlig måte.

Miljø: Oppstilling på dør, ca 5 min.

Fra oppstilling på dør, våpen i hånden, griper pågriper person som åpner døren ved hjelp av enkel nedpress. De andre entrer på vanlig måte.

Miljø: Oppstilling på dør, ca 5 min.

Fra oppstilling på dør, våpen i hylster, pågripe person inne i rommet ved å benytte 4 mot 1.

Miljø: Trang gang, ca 5 min.

1 mot 1 enkel nedpress.

Miljø: Trang gang, ca 5 min.

1 mot 1 nedleggelse bakover.

Miljø: Trang gang, ca 5 min.

4 mot 1.

Miljø: Åpent, ca 5 min.

1 mot 1, markør løper mot med pute. Trekke batong og slå (bryt fartsretningen).

Miljø: Åpent, ca 5 min.

1 mot 1, markør løper mot med pute. Trekke pistol og avgi ild (bryt fartsretningen).

TILLEGSTRENING; KORTE LEKSJONER MED ARRESTASJONTEKNIKK

Trening i arrestasjonsteknikk (AT) – lokal trening

XXX politidistrikt skal i løpet av 2011 avholde 10 timers trening i AT for alt innsatspersonell (IP-3/IP-4/IP-5) Jfr. Temaliste for 2011 utgitt av Politihøgskolen (PHS).

IP-4 skal ha 6 treningsdager med diverse operative disipliner i løpet av året. Disse avvikles med tre dager på våren og tre dager på høsten. Vi har ca 6 timers trening hver gang, dvs. 6 timer x 6 dager = 36 timer. Resterende 4 timer skal benyttes til AT trening lokalt på hver stasjon.

Ut fra tidligere analyser av vold og trusler, ser man at mange av hendelsene skjer i forbindelse med pågrepelser.

AMU har derfor tatt initiativ til et forebyggende tiltak med systematisering av AT treningen.

En studie fra PHS viser at det er viktig med små drypp av trening i hverdagen av flere grunner:

- Gir selvtillit for den enkelte i situasjonen
- Ha en klar strategi – trygghet
- Forebygging – mindre skader både på tjenesteperson og gjerningsperson
- I forhold til skader står en sterkere hvis man kan vise til utført trening på spesifikke treninger
- Kan bidra til god samhandling på hvert lag.

Tanken er at tjenestepersoner på ordensavdelingene, personell på lensmannskontor som dekker opp helgetjenesten, samt hundetjenesten **skal trene 15 minutter med AT hver uke.**

I løpet av et år vil dette gi flere timer enn oppsatt, men dette ses på som en så viktig ordning at dette skal gjennomføres.

Hvert tjenestested kan lage lokale rutiner på gjennomføringen av dette, men det kan være greit å følge opp f.eks paroler/tjenesteutsetting med en 15 minutters AT økt.

Denne ordningen er forankret i ledergruppen, og er ment som en prøveordning i 2011.

Operasjonssentralen skal forsøke å skjerme personellet i tiden for AT treningen. Her må det være en dialog mellom skiftleder og opera.

Hvert tjenestested skal legge til rette for at AT treningen kan gjennomføres.

Skiftleder på politistasjonene, eldstemann på lensmannskontor og hundepatruljen er ansvarlig for at AT treningen blir gjennomført.

Det skal føres et oppmøteskjema for hver trening. Det skal rapporteres til leder

orden/lensmann/hundetjenesten etter hver måned. Disse skjemaene skal videresendes disse til AMU.

Vedlagt følger forslag på hvordan leksjonene kan legges opp.

Gjennomføringen av leksjonen skal være på en slik måte at man ikke blir svett, og forsiktighet skal utvises for å unngå skader. Kan være en fordel med noe oppvarming av armene/skuldrene før oppstart.

XXX

Pob/UEH leder

Momenttrening – ca 15 min pr. leksjon.

Leksjon 1:

Hjemmelsgrunnlag:

Politiloven § 6:

Ikke benytte sterkere midler uten av svakere midler antas utilstrekkelig eller uhensiktsmessig eller forgyves har vært forsøkt.....

(Maktstigen)

Politiet kan anvende makt under tjenesteutførelsen i den grad det er nødvendig og forsvarlig

Politiinstruksen § 3-2:

Politiet kan benytte makt under iverksettelse og gjennomføring av tjenestehandling(lov/sedvane) eller klart nødvendig og forsvarlig

Håndjern (eller annen bændsel)

Kan anvendes mot person som under **pågrepelse** eller **transport** truer med eller gjør seg skyldig i vold, eller forholdene gir grunn til frykt for at vedkommende vil utøve vold eller flykte

Dessuten mot personer som forsøker å påføre seg skade, og ellers for å forhindre forspillelse av bevis.

Våpeninstruksens § 17:

Slag og gassvåpen må bare nyttes i særlige faresituasjoner eller når tjenestehandling ikke kan gjennomføres uten at politimann utsettes for skade.

Rundskriv 2007/011 : Viktighet ved bruk av sideleie:

Demonstrere sideleie.

Posisjonering/utgangsstilling og bevegelse:

Med utgangsstilling menes hvordan man posisjonerer seg i forhold til personen(e) vi står overfor. De fleste situasjoner løses uten maktbruk, men viktig å stå slik at man hurtig kan respondere på personens utfall. Ved utfall kan man trekke seg tilbake, eller aksjonere/forflytte seg mot personen (benytte pågrepelsesteknikk).

Ut fra situasjonen kan man:

- Opprettholde avstand og ha en dialog med personen. (stå skråstilt, tenk på armenes stilling)
- Gå inn i kontaktposisjon – ut fra situasjonen kan man sette på håndjern medgjørlig eller benytte pågrepelsestekniker (enkel nedpress/nedleggelse bakover). Hold rundt håndledd og på overarm på personen, stå skråstilt med beina.
- Gå inn i ”best på arm” posisjon for deretter å benytte en pågrepelsesteknikk.
- Gå rett inn i en pågrepelsesteknikk (enkel nedpress/nedleggelse bakover). ”Sleide” inn mot personen.

Leksjon 2:

Enkel nedpress:

Se lærebok i arrestasjonsteknikk, PHS, s. 44

Instruktør viser hele teknikken: fra avstand/fra "best på arm"/fra kontaktposisjon.

(slik at deltakerne får forståelse for hvilken teknikk som skal trenes)

Deretter viser instruktøren inngangstreningen på teknikken fra alle tre avstander. Viser hva deltakerne skal gjøre.

Momentrening:

- Inngangstrening på enkel nedpress fra avstand til personen er ute av balanse fremover. (Ikke legge personen ned)

• Inngangstrening fra "best på arm" til personen er ute av balanse fremover. (Ikke legge personen ned)

- Inngangstrening på enkel nedpress fra kontaktposisjon til personen er ute av balanse fremover. (Ikke legge personen ned)

La deltakerne gjøre inngangen gjentatte ganger, for å automatisere utførelsen. Markøren skal ikke gjøre motstand, da hele poenget med øvelsen er mange repetisjoner.

Viktig!: Instruktør må kontrollere at deltakerne har forstått prinsippet ved balansebrudd.

Kan evt. benytte enkel nedpress "med forsterkning". (skyv albuen oppover – deretter presse den ned)

Deltakere som behersker øvelsen godt kan øve med inngang på venstre arm, inngang bakfra og fra side

Leksjon 3:

Enkel nedpress – 2 mot 1:

Se lærebok i arrestasjonsteknikk, PHS, s. 68

To tjenestepersoner mot en arrestant (markør) 2 mot 1

Samme oppbygging av leksjonen som leksjon 2, men to tj. personer øver på inngangen samtidig.

Momenttrening:

- Inngangstrening på enkel nedpress fra avstand til personen er ute av balanse fremover. (Ikke legge personen ned)
- Inngangstrening fra ”best på arm” til personen er ute av balanse fremover. (Ikke legge personen ned)
- Inngangstrening på enkel nedpress fra kontaktposisjon til personen er ute av balanse fremover. (Ikke legge personen ned)

La deltakerne gjøre inngangen gjentatte ganger, for å automatisere utførelsen. Markøren skal ikke gjøre motstand, da hele poenget med øvelsen er mange repetisjoner.

Viktig!: Instruktør må kontrollere at deltakerne har forstått prinsippet ved balansebrudd.

Kan evt. benytte enkel nedpress ”med forsterkning”. (skyv albuen oppover – deretter presse den ned)

Deltakere som behersker øvelsen godt kan øve med inngang på venstre arm, inngang bakfra og fra siden.

Leksjon 4:

Nedleggelse bakover (med fotsperre)

Se lærebok i arrestasjonsteknikk, PHS, s. 50

Instruktør viser hele teknikken: fra avstand/fra "best på arm"/fra kontaktposisjon.

(Slik at deltakerne får forståelse for hvilken teknikk som skal trenes)

Deretter viser instruktøren inngangstreningen på teknikken fra alle tre avstander. Viser hva deltakerne skal gjøre.

Momenttrening:

- Inngangstrening på nedleggelse bakover fra avstand til personen er ute av balanse bakover. (Ikke legge personen ned)
- Inngangstrening på nedleggelse bakover fra "best på arm" til personen er ute av balanse bakover. (Ikke legge personen ned)
- Inngangstrening på nedleggelse bakover fra kontaktposisjon til personen er ute av balanse bakover. (Ikke legge personen ned)

La deltakerne gjøre inngangen gjentatte ganger, for å automatisere utførelsen. Markøren skal ikke gjøre motstand, da hele poenget med øvelsen er mange repetisjoner.

Viktig!: Instruktør må kontrollere at deltakerne har forstått prinsippet ved balansebrudd.

Deltakere som behersker øvelsen godt kan øve med inngang på venstre arm, inngang bakfra og fra siden.

Leksjon 5:

Nedleggelse bakover (med fotsperre) – 2 mot 1:

Se lærebok i arrestasjonsteknikk, PHS, s. 72

To tjenestepersoner mot en arrestant (markør) 2 mot 1

Samme oppbygging av leksjonen som leksjon 4, men to tj.personer øver på inngangen samtidig.

Momenttrening:

- Inngangstrening på nedleggelse bakover fra avstand til personen er ute av balanse bakover. (Ikke legge personen ned)
- Inngangstrening på nedleggelse bakover fra "best på arm" til personen er ute av balanse bakover. (Ikke legge personen ned)
- Inngangstrening på nedleggelse bakover fra kontaktposisjon til personen er ute av balanse bakover. (Ikke legge personen ned)

La deltakerne gjøre inngangen gjentatte ganger, for å automatisere utførelsen. Markøren skal ikke gjøre motstand, da hele poenget med øvelsen er mange repetisjoner.

Viktig!: Instruktør må kontrollere at deltakerne har forstått prinsippet ved balansebrudd.

Deltakere som behersker øvelsen godt kan øve med inngang på venstre arm, inngang bakfra og fra siden.

Leksjon 6:

Fra enkel nedpress – til nedleggelse bakover – 2 mot 1:

Se lærebok i arrestasjonsteknikk, PHS, s. 76

To tjenestepersoner mot en arrestant (markør) 2 mot 1

Samme oppbygging av leksjonen som tidligere leksjoner, med to tj.personer som øver på inngangen samtidig.

Momenttrening:

- Inngangstrening på enkel nedpress fra avstand med 2 tj.personer – markør stritter litt imot – kommunikasjon mellom tj.personene (rop "bakover"). Tj.personene skifter grep og går inn i teknikken nedleggelse bakover. Teknikken avbrytes idet balansebrudd er oppnådd. Behøver ikke å legge personen ned, da det er skifte mellom enkel nedpress og nedleggelse bakover som skal drilles.
- Inngangstrening fra "best på arm" med 2 tj.personer - markør stritter litt imot – kommunikasjon mellom tj.personene (rop "bakover"). Tj.personene skifter grep og går inn i teknikken nedleggelse bakover. Teknikken avbrytes idet balansebrudd er oppnådd. Behøver ikke å legge personen ned, da det er skifte mellom enkel nedpress og nedleggelse bakover som skal drilles.
- Inngangstrening på enkel nedpress fra kontaktposisjon med 2 tj. personer - markør stritter litt imot – kommunikasjon mellom tj.personene (rop "bakover"). Tj.personene skifter grep og går inn i teknikken nedleggelse bakover. Teknikken avbrytes idet balansebrudd er oppnådd. Behøver ikke å legge personen ned, da det er skifte mellom enkel nedpress og nedleggelse bakover som skal drilles.

La deltakerne gjøre inngangen gjentatte ganger, for å automatisere utførelsen. Markøren skal ikke gjøre motstand, da hele poenget med øvelsen er mange repetisjoner.

Viktig!: Instruktør må kontrollere at deltakerne har forstått prinsippet ved balansebrudd.

Deltakere som behersker øvelsen godt kan øve med inngang på venstre arm, inngang bakfra og fra side

Leksjon 7:

Fra nedleggelse bakover – til enkel nedpress – 2 mot 1:

Se lærebok i arrestasjonsteknikk, PHS, s. 80

To tjenestepersoner mot en arrestant (markør) 2 mot 1

Samme oppbygging av leksjonen som tidligere leksjoner, med to tj.personer som øver på inngangen samtidig.

Momenttrening:

- Inngangstrening på nedleggelse bakover fra fra avstand med 2 tj.personer – markør stritter litt imot – kommunikasjon mellom tj.personene (rop ”fremover”). Tj.personene skifter grep og går inn i teknikken enkel nedpress. Teknikken avbrytes idet balansebrudd er oppnådd. Behøver ikke å legge personen ned, da det er skifte mellom nedleggelse bakover og enkel nedpress som skal drilles.
- Inngangstrening på nedleggelse bakover fra ”best på arm” med 2 tj.personer - markør stritter litt imot – kommunikasjon mellom tj.personene (rop ”fremover”). Tj.personene skifter grep og går inn i teknikken enkel nedpress. Teknikken avbrytes idet balansebrudd er oppnådd. Behøver ikke å legge personen ned, da det er skifte mellom nedleggelse bakover og enkel nedpress som skal drilles.
- Inngangstrening på nedleggelse bakover fra kontaktposisjon med 2 tj. personer - markør stritter litt imot – kommunikasjon mellom tj.personene (rop ”fremover”). Tj.personene skifter grep og går inn i teknikken enkel nedpress. Teknikken avbrytes idet balansebrudd er oppnådd. Behøver ikke å legge personen ned, da det er skifte mellom nedleggelse bakover og enkel nedpress som skal drilles.

La deltakerne gjøre inngangen gjentatte ganger, for å automatisere utførelsen. Markøren skal ikke gjøre motstand, da hele poenget med øvelsen er mange repetisjoner.

Viktig!: Instruktør må kontrollere at deltakerne har forstått prinsippet ved balansebrudd.

Deltakere som behersker øvelsen godt kan øve med inngang på venstre arm, inngang bakfra og fra siden.

Appendiks 6

Leksjonsopplegg brukt på de operative i distrikt B

Leksjon 1:

UNDERVISNINGSPLAN

POLITIET

Politihøgskolen
Kurs: Trening for IP4 og IP5

År: 2011 leksjon 1

Leksjon: IP-3
Utarbeidet av: Pfb. XXX
Tj. sted: XXX

Tema: AT

Instruktør: Pfb. XXX

1. Læreforutsetninger:

Deltakerne er polititjenestepersoner med varierende erfaring, som tjenestegjør i xxx politidistrikt - driftsenhetene xxx.

Deltagerne har variert motivasjon for læring, men har en del kunnskap på området og forståelse for- og ser viktigheten av slik trening. Mannskapene trenger repetisjon både teoretisk og praktisk

2. Rammefaktorer:

Instruktør: Pfb. XXX/pb. XXX/pfb. XXX

Tid: 8 timer

Sted: XXX

Antall deltagere/elever: Ca. 20 hver runde

Markør: Instruktør/deltaker

Utstyr: Utstyret som er i belterigg/lettvest.

Bekledning deltagere: Feltuniform og belterigg/lettvest.

Risikovurdering/sikkerhet: Se eget skjema.

Annet:

3. Undervisningsmål:

Etter endt leksjon skal elevene:

Kunnskapsmål:

- kunne redegjøre for innholdet i politilovens § 6, maktpyramiden, våpeninstruksens § 17 og politiinstruksen § 3-1 og § 3-2

-

Ferdighetsmål:

- kunne riktig nedleggelse bakover til håndjernsposisjon, alene og sammen med makker
- være bedre på å sette på håndjern mer effektivt
- kjenne til teknikken "fra nedleggelse bakover – til enkel nedpress.
- kunne "best på arm"
- kunne "4 mot 1"

4. Innhold:

Leksjonen skal inneholde kort teori, oppvarming, repetisjon av teknikker og uttøying.

Kilder/forankring: Politihøgskolens emnehefte i arrestasjonsteknikk, politiloven, våpeninstruksen og politiinstruksen.

5. Læringsprosessen

Hva	Hvordan	Hvorfor	Tid
Introduksjon	Verbalt	Slik at deltakerne har oversikt over hva de skal trenes i gjennom to timer.	10 min
Teori: Motivere i forhold til å "bli sett i kortene." Veldig kort gjennomgang av politilovens § 6, PHS's AT-bok, maktpyramiden, våpeninstruksens § 17 og politiinstruksens § 3-1 og § 3-2, farene ved halsgrep og mageleie	Verbalt –	Rask repetisjon fra forrige trening, friske opp å bevisstgjøre deltakerne.	30 min
Håndjernpåsett	Se opplegg nedenfor	Se status	15 min
Nedleggelse bakover over i håndjernerposisjon	Jfr emnehefte i arrestasjonsteknikk	Kunne teknikken	30 min
Enkel nedpress	Jfr emnehefte i arrestasjonsteknikk	Være kjent med teknikken	30 min
Best på arm	Jfr. emnehefte	Kunne teknikken	10 min
3 mot 1	Jfr. emnehefte	Kunne teknikken	10 min
4 mot 1	Jfr. emnehefte	Kunne teknikken	10 min
Diverse caser	Eget opplegg – XXX		e.n.o.
Grupper av 4. 3 grupper ser på 1 gruppe i ilden av gangen. 4 ulike scenarier			90 min.

Drille håndjernpåsett:

Instruktør repeterer nedleggelse bakover frem til håndjernpåsett og viser påsettet. Deretter øver/driller deltakerne på hverandre.

Instruktør viser alternativ for håndjernpåsett for medgjørlig arrestant. Deltakerne øver/driller på hverandre etterpå.

6. Vurdering etter endt leksjon

Evaluering foretas som en samtale mellom instruktør og deltakere etter endt leksjon, for å stadfeste om det må gjøres endringer til neste gjennomføring, samt for å høre om deltakerne føler at de har fått nytte av leksjonen.

Leksjon 2:
UNDERVISNINGSPLAN

POLITIET

Politi­høgskolen
Kurs: Trening for IP4 :4

År: 2011 leksjon 2

Leksjon: Nov og des
Utarbeidet av: Pb. xxx
Tj. sted: xxx

Tema: AT
Instruktør: XXX

7. Læreforutsetninger:

Deltakerne er polititjenestepersoner med varierende erfaring, som tjenestegjør i XXX politidistrikt.

Deltagerne har variert motivasjon for læring, men har en del kunnskap på området og forståelse for- og ser viktigheten av slik trening. Mannskapene trenger repetisjon både teoretisk og praktisk.

8. Rammefaktorer:

Instruktør: Diverse

Tid: ca. 2 timer

Sted: ENO

Antall deltagere/elever: Mellom 8 og 15 stk.

Markør: Instruktør/deltaker

Utstyr: Utstyret som er i belterigg/lettvest.

Bekledning deltagere: Feltuniform og belterigg/lettvest.

Risikovurdering/sikkerhet: Se eget skjema.

Annet:

9. Undervisningsmål:

Ferdighetsmål:

- kunne riktig nedleggelse bakover til håndjærnsposisjon, alene og sammen med makker
- være bedre på å sette på håndjern mer effektivt
- kjenne til teknikken "fra nedleggelse bakover – til enkel nedpress.
- kunne "best på arm"
- bli bedre på bruk av teleskopbatong og pepper.

10. Innhold:

Leksjonen skal inneholde oppvarming, repetisjon av teknikker og uttøying.

Kilder/forankring: Politi­høgskolens emnehefte i arrestasjonsteknikk, politiloven, våpeninstruksen og politiinstruksen.

11. Læringsprosessen

Hva	Hvordan	Hvorfor	Tid
Introduksjon	Verbalt	Slik at deltakerne har oversikt over hva de skal trenes i.	2 min
Oppvarming	Se opplegg nedenfor.	Forebygge skader, motivasjon.	5 min
(Konkurranse i beltedrill)	Eliminering av sistemann.	Bli bedre på å hente riktig utstyr fra belte og for å motivere litt gjennom å ha det litt morsomt.	5 min
Nedleggelse bakover over i håndjernsposisjon	Jfr emnehefte i arrestasjonsteknikk	Kunne teknikken	10 min
Enkel nedpress	Jfr emnehefte i arrestasjonsteknikk	Være kjent med teknikken	10 min
Øve på teknikken "fra nedleggelse bakover – til enkel nedpress.	Jfr emnehefte i arrestasjonsteknikk	Kjenne til teknikken	10 min
UTFORDRING	Deltakerne for presentert angrepet "strupetak forfra" i grupper, med utfordring om å finne et grep som er enkelt og fungerer godt for frigjøring. Hver gruppe skal fremføre grepet "sitt".	Aktivisere og motivere deltakerne med henblikk på å mestre.	15min.
"Best på arm" – 3/4 mot 1	Emnehefte	Kunne anvende metoden	10 min
"Dobbel nedpress"	Elevene øver parvis	Kjenne til teknikken. Øve praktisk bruk	20min
Total effektiv treningstid:			1 time
Total tid for pauser:			30 min

Politiets **TRENING** på bruk av fysisk makt

Politihøgskolen
Slemdalsveien 5
Postboks 5027, Majorstuen
0301 Oslo
Tlf: 23 19 99 00
www.phs.no

PHS Forskning 2014: 1

Temaet for denne rapporten er politiets trening. Den tar for seg politiets trening på bruk av fysisk makt. Studien har fokus på treningseffekt, men tar også mål av seg å si noe om årsaker til de funnene som ble gjort. I tillegg har den fokus på mulige konsekvenser av ulikt ferdighetsnivå blant politiets mannskaper.

Treningseffekten har blitt kartlagt gjennom et eksperiment. To distrikter har blitt testet. Det ene distriktet har trent mer enn den pålagte vedlikeholdstreningen, mens det andre distriktet har fungert som et kontroll-distrikt der man utelukkende har gjennomført vedlikeholdstreningen som er pålagt. I tillegg er det samlet inn data fra spørreskjemaer. Utvalgene har svart på spørsmål, og i tillegg har det blitt stilt en del spørsmål til øvrige operative i de to distriktene.

Eksperimentet viser at begge grupper har hatt en signifikant treningseffekt, men ekstratreningen har ikke hatt noen signifikant effekt utover den pålagte treningen. Eksperimentet viser at det var store forskjeller mellom distriktene, men dette skyldes primært at det ene distriktet har en høy andel eldre tjenestepersoner. De med mer enn fem år i tjenesten presterer svakere enn gruppen med de yngre, uavhengig av distrikt. I gjennomsnitt har ikke gruppen av eldre et ferdighetsnivå som på en forsvarlig måte kan anvendes i operativt politiarbeid.

Ulik ferdighetsnivå kan ha betydning for hvordan makten utøves. Mannskapene i distriktet med det laveste ferdighetsnivået oppgir at de må bruke pepperspray og batong hyppigere som følge at de er usikre på bruk av arrestasjonsteknikk. De mener selv at de i mindre grad er i stand til å etterleve hjemmelsgrunnlaget, samt at de opplever mer stress i forbindelse med pågripelsessituasjoner.